

Jaarverslag 1984

Inhoud

I.	Samenstelling van het bestuur en het secretariaat van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers in 1984	5
II.	De werkzaamheden van het bestuur in 1984	6
	1. Inleiding	6
	2. Ontvangsten en uitgaven van het Bedrijfsfonds voor de Pers in 1984	6
	3. Individuele steunverlening ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers	12
	3.1. Inleiding	12
	3.2. Steunverlening aan het nieuwsblad De Gecombineerde	12
	3.3. Steunverlening aan de Weekkrant Suriname	13
	3.4. Steunverlening aan de Turks-Nederlandse weekkrant Haber	15
	3.5. In behandeling zijnde aanvragen	16
	3.6. Beheer van kredieten, verstrekt uit het Bedrijfsfonds	17
	4. Compensatieregeling dagbladen	19
	5. Aanvullende maatregelen	22
	5.1. Steunverlening aan een studieproject van het Cebuco	22
	5.2. Steunverlening aan een organisatie-onderzoek bij de Twentsche Courant	23
	5.3. Steunverlening aan onderzoek over de advertentiemarkt	23
	6. Mediabeleid	23

BIJLAGEN

1.	Verslag van een oriënterende studiereis naar Zweden	27
2.	Advies d.d. 17-8-1984 inzake financiële steunverlening aan het nieuwsblad De Gecombineerde te Heusden	33
3.	Advies d.d. 23-11-1984 inzake financiële steunverlening aan de Weekkrant Suriname	35
4.	Advies d.d. 3-1-1985 inzake financiële steunverlening aan de Turks-Nederlandse weekkrant Haber	37
5.	Advies d.d. 4-9-1984 inzake de compensatieregeling voor dagbladen over 1982 en 1983	39
6.	Aanvullend advies d.d. 16-10-1984 inzake de compensatieregeling voor dagbladen over 1982 en 1983	93
7.	Advies d.d. 27-12-1983 en reactie minister d.d. 14-3-1984 inzake de mogelijkheden tot onderzoek naar de relatie tussen etherreclame en pers	96
8.	Advies d.d. 24-1-1984 inzake het tweede interim-rapport van de projectgroep externe advisering	141
9.	Advies d.d. 27-1-1984 inzake de Medianota van de regering	143

I. Samenstelling van het bestuur en het secretariaat van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers in 1984

Bestuursleden:

prof.dr.s. J.W. Schoonderbeek, voorzitter
J. Kassies, vice-voorzitter
drs. H.J.A.M. van Haaren
dr. F. Haselhoff
mr. W.C.D. Hoogendijk
prof.dr. J. van Putten

Secretariaat:

drs. L.H.A. Lichtenberg, secretaris
drs. F.E. Abrahams, plaatsvervangend secretaris*
mevr. J. Koldenhof-Kooy, administratief medewerkster

De bestuursleden, de secretaris en de plaatsvervangend secretaris worden benoemd op grond van artikel 9 van de statuten van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers (Staatscourant 1974, nr. 190), welke laatstelijk gewijzigd zijn op 28 december 1982 (Staatscourant 1983, nr. 11).**

De benoeming van de personen in deze functies geschiedt bij beschikking van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC).

Bij beschikking van 19 januari 1983 herbenoemde de minister de bestuursleden ingaande 18 oktober 1982 (Staatscourant 1983, nr. 55), opnieuw voor een periode van twee jaar. Op 18 oktober 1984 liep deze zittingsperiode af en hebben alle leden zich voor een volgende termijn beschikbaar gesteld.

In de vacature die eind 1983 in ons bestuur was ontstaan als gevolg van het overlijden van ons medelid de heer dr. C.N. Peijster werd in het verslagjaar nog niet voorzien.***

* Tot mei 1985.

** De (laatstelijk gewijzigde) statuten (Staatscourant 1983, nr. 11) zijn te vinden als bijlage 4 in het jaarverslag van het Bedrijfsfonds voor de Pers over 1982 en zijn tevens integraal opgenomen in de brochure 'Overzicht voorwaarden en behandelingsprocedure van aanvragen voor financiële bijstand aan persorganen', uitgave Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers, november 1984. De oorspronkelijke oprichtingsstatuten en de op grond daarvan door de minister van het toenmalige CRM gegeven richtlijnen zijn integraal opgenomen in het eerste jaarverslag over 1974 en 1975, bijlagen 1 en 2.

*** Bij beschikking d.d. 31 januari 1985 herbenoemde de minister de zittende leden ingaande 18 oktober 1984 opnieuw voor een periode van twee jaar. Bij die beschikking werd tevens voorzien in de vacature ontstaan door het overlijden van de heer Peijster en wel door de benoeming van prof.dr. J.J. van Cuilenburg tot bestuurslid ingaande 1 januari 1985.

II. De werkzaamheden van het bestuur in 1984

1. Inleiding

Op grond van de statuten van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers adviseren wij de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over financiële steunverlening aan persorganen en hebben wij tevens toezichthoudende taken, wanneer steun is verleend. Deze taken vervullen wij vanaf 1974, toen de Stichting werd opgericht. De toenmalige statuten creëerden enkel de mogelijkheid van individuele steunverlening. In 1983 kondigde de minister de Compensatieregeling voor Dagbladen af, waarmee voor een experimentele periode van drie jaar de mogelijkheid voor een regeling met gericht generieke eigenschappen werd ingevoerd. Tevens introduceerde de regeling mogelijkheden voor aanvullende maatregelen, waarop meerdere malen door persorganen en organisaties een beroep is gedaan. Ook in het verslagjaar hebben wij ons uitgebreid bezig gehouden met de nadere opzet en uitvoering van deze regelingen. Daarnaast bogen wij ons over de door de minister geschreven medianota en onderhielden wij vele contacten met het departement alsmede met de branche-organisaties.

De eerste bestuursvergadering in het verslagjaar was tevens de honderdste bijeenkomst van ons bestuur. In totaal kwamen wij dit jaar veertien maal in plenaire vergadering bijeen. Daarnaast voerden wij enkele gesprekken met de minister vooral over problemen betreffende de pers en de werkzaamheden van ons bestuur. In het verslagjaar werd een delegatie van ons bestuur de gelegenheid geboden ter plekke kennis te nemen van de ervaringen met overheidssteun aan de pers in Zweden. Deze ervaringen wilden wij betrekken bij het evalueren van de perssteun in ons land en vooral bij de opzet van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 betrekken. Al in 1978 hadden wij ons in Zweden, Denemarken en in Noorwegen op de hoogte gesteld van structuur en resultaten van overheidssteun aan de gedrukte pers. Het kennis nemen van de verdere ontwikkeling van het Zweedse systeem van financiële steun alsmede de gedachtenwisseling hieromtrent met betrokkenen hebben wij ook nu weer als zeer inspirerend ervaren. Voor een verslag van onze studiereis verwijzen wij naar bijlage 1.

2. Ontvangsten en uitgaven van het Bedrijfsfonds voor de Pers in 1984

Alvorens nader in te gaan op de ontwikkelingen betreffende de financiële middelen van het Bedrijfsfonds in het verslagjaar geven wij hier eerst, zoals gebruikelijk in jaarverslagen van ons bestuur, een overzicht van de bronnen van deze middelen en van de wijze waarop hierover volgens de juridische basis van het fonds kan worden beschikt.

De financiële middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers zijn voornamelijk afkomstig uit de opbrengsten van de etherreclame. De eerste middelen verkreeg het fonds in de vorm van dotaties in het kader van de etherreclame compensatie-uitkeringen die aan de pers werden toegekend in de periode 1967 tot en met 1973. Daarnaast ontving het Bedrijfsfonds financiële middelen uit de opbrengsten van een tijdelijke opslag van 5% op de tarieven van de etherreclame gedurende de jaren 1973 tot en met 1976. In verband met de ingevoerde Compensatieregeling voor Dagbladen werden in 1983 middelen in de kas van het Bedrijfsfonds gestort die eveneens afkomstig zijn uit de opbrengsten van de etherreclame.

De formele zeggenschap over de besteding van deze gelden is als volgt geregeld. Volgens de huidige statuten van het Bedrijfsfonds adviseert ons bestuur de minister van WVC over de besteding van de middelen. De minister beslist uiteindelijk over toekenning van de middelen van het fonds. Het beheer van de middelen is sedert de oprichting van het Bedrijfsfonds in handen gesteld van de Regeringscommissaris voor de Omroep. De Regeringscommissaris treedt op als kassier ten behoeve van het Bedrijfsfonds. Ook voert hij de administratie en draagt hij zorg voor het beleggen van de middelen van het fonds.

De Nationale Investeringsbank fungeert voor het Bedrijfsfonds als intermediair bij de financiële steunverlening uit het fonds aan afzonderlijke persorganen – uitgezonderd de steunverlening in het kader van de Compensatieregeling voor Dagbladen en de aanvullende maatregelen betreffende onderzoek en gezamenlijke projecten van persorganen – en als intermediair bij de ontvangsten van aflossingen en rentebedragen betreffende de individuele steunverlening. In dat kader verricht de bank in onze opdracht betalingen aan en ontvangt zij terugbetalingen van bladen die steun aangeboden hebben gekregen. Tevens stelt de bank op ons verzoek een financieel-economisch onderzoek in bij persorganen die bij ons een aanvraag voor financiële steun hebben ingediend. Mede aan de hand van de resultaten van het

bankonderzoek adviseren wij de minister over deze aanvragen. Wanneer de minister mede op basis van ons advies besluit een aanvraag te honoreren en ons verzoekt de financiële steunverlening ten uitvoer te brengen, stelt de NIB in overleg met ons een overeenkomst op, waarin de vorm en de voorwaarden van de financiële steunverlening zijn vastgelegd. De NIB sluit tevens namens ons deze overeenkomsten met de desbetreffende bladen af. De bank oefent namens ons bestuur ook toezicht uit op de naleving van de bij de steunverlening gestelde voorwaarden.

Bij de steunverlening in het kader van de Compensatieregeling voor Dagbladen en de aanvullende maatregelen betreffende onderzoek en gezamenlijke projecten van persorganen wordt de Nationale Investeringsbank niet ingeschakeld, maar adviseren wij de minister rechtstreeks over ingediende steunaanvragen. Zoals nog verderop in dit jaarverslag wordt toegelicht, adviseren wij de minister over aanvragen voor de compensatieregeling voor dagbladen aan de hand van de resultaten van onderzoek dat het Economisch Instituut Tilburg in onze opdracht op dit gebied vervult.

In bijgaande staatjes wordt een overzicht gegeven van de ontvangsten, uitgaven en beschikbare middelen sedert de oprichting van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers in 1974 tot en met het verslagjaar. Met het oog op het 10-jarig bestaan van het Bedrijfsfonds leek het ons nuttig dit totale overzicht in dit jaarverslag op te nemen en niet te volstaan met het voor onze jaarverslagen gebruikelijke overzicht van ontvangsten en uitgaven in het jaarverslag.

Ter toelichting op de staatjes zij hier nog vermeld dat de minister in 1983 ten laste van de etherreclame-opbrengsten een bedrag van f 40 mln. in de kas van het Bedrijfsfonds stortte ter financiering van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1981 en 1982 en van de aanvullende maatregelen. In 1983 werd uit dat bedrag geput voor de compensatie-uitkeringen over 1981 aan negen dagbladen tot een bedrag van in totaal f 15 mln. In het verslagjaar 1984 vonden geen verdere uitkeringen in het kader van deze compensatieregeling plaats, zodat het voor 1982 hiervoor beschikbare bedrag (f 15 mln.) gereserveerd bleef. Ten laste van het bedrag voor de aanvullende maatregelen, waarvoor in 1984 in totaal f 10 mln. beschikbaar was, werden in het verslagjaar enkele uitgaven gedaan te weten tot in totaal f 308.647,92 ten behoeve van een drietal onderzoeksprojecten.

Volledigheidshalve moet in dit verband nog worden aangetekend dat de minister in het verslagjaar nog geen bedragen in de kas van het Bedrijfsfonds stortte voor de uitvoering van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1983 (te weten f 15 mln.) en het resterende deel (f 15 mln.) van het bedrag dat in deze experimentele fase voor de aanvullende maatregelen beschikbaar is gesteld.

In het verslagjaar werden geen grote bedragen voor financiële steun aan afzonderlijke dag-, nieuws- of opinieweekbladen uitgekeerd; wel waren er verscheidene aanvragen op dit gebied in behandeling, zoals in de navolgende paragraaf wordt toegelicht. Wat betreft de uitstaande kredietbedragen zij hier nog opgemerkt dat in het verslagjaar op ons advies een bedrag van f 683.000,— werd afgeboekt, zijnde het totale bedrag van de kredieten die in 1980 en 1981 ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers verleend werden aan het in 1982 opgeheven opinieweekblad De Nieuwe Linie (zie par. 2.3.6. van dit jaarverslag).

**Ontvangsten, uitgaven en beschikbare financiële middelen Bedrijfsfonds voor de Pers
1974 t/m 1984**

Beschikbare middelen per 1/1 en ONTVANGSTEN	1974	1975	1976	1977
Beschikbare middelen per 1 januari				
-Stichtingskapitaal	100,—	100,—	100,—	100,—
-Saldo van in eerdere jaren beschikbaar gestelde middelen en ontvangsten	10.285.376,39	10.183.145,72	16.408.403,39	22.653.476,40
-Saldo reserveringen in kader van compensatieregeling voor dagbladen en aanvullende maatregelen				
Ontvangen opbrengsten uit 5% toeslag STER	6.301.000,—	6.811.000,—	6.744.500,—	17.621,75 ²⁾
Ontvangen interest				
-van uitstaande kredieten				
-van gereserveerde middelen ten behoeve van compensatieregeling voor dagbladen en aanvullende maatregelen				
-van uitstaande overige middelen fonds	1.358.874,57	867.789,65	1.071.253,36	1.181.161,07
Ontvangen aflossingen van uitstaande kredieten				
-Christelijke Pers	1.387.000,— ³⁾			
-De Streek				
-Nieuw Israelietisch Weekblad				
-Haagse Post				
-De Nieuwe Linie				
-De Waarheid				
Ontvangen middelen in kader van compensatie-regeling voor dagbladen en aanvullende maatregelen				
-ten behoeve van compensatieregeling dagbladen				
-ten behoeve van aanvullende maatregelen				
	19.332.350,96	17.862.135,37	24.224.256,75	23.852.359,22

¹⁾ Voorlopige gegevens

²⁾ Restant opbrengsten van 1976

³⁾ Met dit bedrag werd het restant van een eerder, vóór de oprichting van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers in 1974, aan de Christelijke Pers verstrekt krediet afgelost.
De aflossing vond plaats voordat in 1974 het krediet van 9,1 miljoen gulden aan de Christelijke Pers werd uitgekeerd

1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984 ¹⁾
100,—	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—
22.729.847,56	24.082.204,55	26.294.065,43	28.471.747,18	28.777.688,86	31.128.255,64	32.995.820,80
						25.780.429,16
122.926,74	167.696,87	167.313,49	169.534,99	46.149,87	-/- 33.535,95 ⁴⁾	4.413,55
					780.429,16	1.397.182,28
1.392.593,22	2.109.017,74	2.481.091,37	2.580.353,42	2.600.375,76	2.459.301,47	2.570.465,31
7.390,—		2.470,—				
		50.000,—	4.600,—	5.800,—	7.000,—	8.200,—
			57.073,49	59.670,69	231.055,92	111.433,53
				3.050,—		
				50.000,—	200.000,—	50.000,—
					30.000.000,— ⁵⁾	
					10.000.000,—	
24.245.467,52	26.366.409,16	28.995.040,29	31.283.409,08	31.542.835,18	74.772.606,24	62.918.044,63

⁴⁾ Op ons advies van 28 februari 1983 werd op 25 maart van het verslagjaar door de minister de door de Haagse Post te betalen rente over de jaren 1982 en 1983 kwijtgescholden. Het totale in 1983 door het Bedrijfsfonds ontvangen rentebetalingsbedrag werd mede beïnvloed door een verrekening van reeds door de Haagse Post in 1982 betaalde rente

⁵⁾ Stortingen ten behoeve van de regeling over 1981 en 1982

UITGAVEN en beschikbare middelen per 31/12

	1974	1975	1976	1977
Exploitatiekosten				
- Oprichting Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers	295,—			
- Beheer Regeringscommissaris voor de Omroep	1.000,—	1.000,—	1.000,—	1.000,—
- Kosten ext. accountant en alg. bankkosten	10.917,45	16.451,08	17.910,15	7.860,73
- Kosten Nationale Investeringsbank	6.892,79	25.941,81	50.764,64	35.631,03
- Bestuur en secretariaat Bedrijfsfonds voor de Pers		22.748,09	42.979,96	48.429,43
- Onderzoek en advies door derden	30.000,—	54.158,—	108.025,60	94.490,47
	(49.105,24)	(120.298,98)	(220.680,35)	(187.411,66)

Steunverlening aan individuele persorganen

- Christelijke Pers ⁴⁾	9.100.000,—	1.333.333,—		
- Dagblad De Tijd ⁴⁾			350.000,—	
- Haagse Post			1.000.000,—	800.000,—
- Nieuw Israelietisch Weekblad				50.000,—
- De Streek				85.000,—
- De Nieuwe Linie				
- De Waarheid				
- Vrije Westfriese Krant				
- Bladeren ⁵⁾				
- Het Vrije Volk				
	(9.100.000,—)	(1.333.333,—)	(1.350.000,—)	(935.000,—)

Uitkeringen Compensatieregeling voor dagbladen

Uitgaven ten laste van reserve aanvullende maatregelen

- onderzoek in opdracht van Cebuco	
- onderzoek advertentiemarkt	
- eenmalig onderzoek exploitatiegegevens dagbladen	

Beschikbare middelen per 31 december

- Stichtingskapitaal	100,—	100,—	100,—	100,—
- Saldo beschikbare middelen	10.183.145,72	16.408.403,39	22.653.476,40	22.729.847,56
- Voorziening uitkeringen compensatieregeling dagbladen				
- Reservering ten behoeve van aanvullende maatregelen				
- Reservering rente over stortingen t.b.v. compensatieregeling dagbladen en aanvullende maatregelen				

19.332.350,96 17.862.135,37 24.224.256,75 23.852.359,22

¹⁾ Voorlopige gegevens

²⁾ Inclusief kosten accountant 1978 en 1979

³⁾ Inclusief onderzoekskosten 1979

⁴⁾ De besluiten inzake de steunverleningen aan de Christelijke Pers en aan De Tijd werden door de regering genomen nog voordat ons bestuur functioneerde, d.w.z. voor eind oktober 1974

⁵⁾ Dit bedrag werd verleend aan de drukker van *Bladeren*, nadat de minister dit bedrag aan het blad in de vorm van een kredietgarantie had aangeboden, zulks in afwachting van de definitieve beslissing van de minister over de kredietaanvraag. De minister wees deze aanvraag uiteindelijk af. (Zie jaarverslag over 1980, pag. 28 e.v.)

Saldi uitstaande kredieten

	1974	1975	1976	1977
per 1 januari	1.387.000,—	9.100.000,—	9.100.000,—	10.100.000,—
per 31 december	9.100.000,—	9.100.000,—	10.100.000,—	11.035.000,—

¹⁾ De leningen aan De Nieuwe Linie werden in 1984 afgeboekt wegens liquidatie van de uitgeefster van het blad, de B.V. Uitgeverij Emancipatie. Zie voor een toelichting par. 2.3.6 van dit jaarverslag

1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984 ¹⁾
1.000,—	1.000,—	1.000,—	1.000,—	1.000,—	1.000,—	1.000,—
8.328,69	57,51	18.479,49 ²⁾	11.003,71	9.518,42	13.111,10	12.421,80
25.827,79	11.562,64	51.797,85	76.678,31	85.646,40	50.479,66	49.461,03
34.668,96	59.623,58	64.373,22	68.243,51	76.919,75	128.037,04	177.343,38
43.337,53		45.542,45 ³⁾	7.694,69	76.394,97	173.628,48	69.727,80
(113.162,97)	(72.243,73)	(181.193,11)	(164.620,22)	(249.479,54)	(366.256,28)	(309.954,01)

50.000,—

	342.000,—	341.000,—				
		2.000.000,—				
			125.000,—	30.000,—	15.000,—	
			40.000,—			
				600.000,—		
(50.000,—)	(342.000,—)	(2.341.000,—)	(165.000,—)	(630.000,—)	(15.000,—)	

15.000.000,—⁴⁾

125.000,—
45.000,—
138.647,92

(308.647,92)

100,—	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—
24.082.204,55	26.294.065,43	28.471.747,18	28.777.688,86	31.128.255,64	32.995.820,80	35.415.379,18
					15.000.000,—	15.000.000,—
					10.000.000,—	9.691.352,08
					780.429,16	2.177.611,44

24.245.467,52 26.366.409,16 28.995.040,29 31.283.409,08 31.542.835,18 74.772.606,24 62.918.044,63

⁴⁾ Uitkeringen over 1981 in het kader van de Compensatieregeling voor Dagbladen werden gedaan aan:
Arnhemse Courant, Het Binnenhof, Leidse Courant, De Courant Nieuws van de Dag, Het Parool, Rotterdams Nieuwsblad, Trouw, Twentsche Courant/Overijssels Dagblad en De Waarheid

1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
11.035.000,—	11.085.000,—	11.077.610,—	11.367.140,—	13.646.466,51	13.652.945,82	13.844.889,90
11.065.000,—	11.077.610,—	11.367.140,—	13.646.466,51	13.652.945,82	13.844.889,90	13.007.256,37 ¹⁾

De volgende kredietbedragen stonden eind 1984 uit:

B.V. De Christelijke Pers	f 9.100.000,—
B.V. Haagse Post	f 1.340.766,37
Stichting Nieuw Israelietisch Weekblad	f 24.400,—
Stichting De Nieuwe Krant (De Streek)	f 72.090,—
Stichting Bepentak	f 1.700.000,—
Stichting Westfriese Krant	f 170.000,—
C.V. Het Vrije Volk	f 600.000,—

f 13.007.256,37

3. Individuele steunverlening ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers

3.1. Inleiding

Ook dit verslagjaar werden wij door vele vertegenwoordigers van persorganen benaderd voor informatie omtrent financiële steunverlening. Het aantal aanvragen voor individuele financiële steunverlening dat bij ons bestuur werd ingediend was groter dan ooit.

De aanvragen, die in behandeling werden genomen, kwamen van zeven bladen, te weten twee dagbladen, twee nieuwsbladen, één opinieweekblad en twee bladen die zowel kenmerken van een nieuwsblad als opinieweekblad vertonen.

Al deze aanvragen hadden aan het eind van het verslagjaar nog niet tot financiële steunverlening geleid. Omstreeks de jaarwisseling had de minister op advies van ons bestuur positieve beslissingen over steunverlening aan drie bladen (De Gecombineerde, Haber en Weekkrant Suriname) genomen en bevond de procedure van deze steunverlening begin 1985 zich in de fase van het opmaken van de overeenkomst waarin de vorm en de voorwaarden voor financiële steunverlening nader worden vastgelegd. De aanvragen van de andere bladen (Katholiek Nieuwsblad, De Groene, Het Parool en Nieuwe Noordhollandse Courant) waren aan het einde van het verslagjaar nog in onderzoek.

Ons bestuur adviseert niet alleen over financiële steunverlening aan de minister, maar wij geven op verzoek van de minister daaraan ook uitvoering. In dat verband zien wij ook toe op het beheer over de uitstaande kredieten. Wat dat betreft kwam in ons bestuurswerk onder meer de opheffing van De Nieuwe Linie aan de orde, een blad, waaraan eerder steun was verleend ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds. De Haagse Post is eveneens kredietnemer bij het Bedrijfsfonds en in die hoedanigheid onderhield de directie van HP contact met ons bestuur over de gang van zaken rond het blad.

De twee streekbladen waaraan uit het Bedrijfsfonds eerder kredieten werden verleend, te weten De Streek te Gemert en de Vrije Westfriese Krant te Hoorn, werden beide met negatieve financieel-economische ontwikkelingen geconfronteerd. De hier genoemde feiten zullen in deze paragraaf achtereenvolgens worden toegelicht, waarbij wij tevens zullen ingaan op de wijze waarop deze in het verslagjaar bij onze werkzaamheden een rol hebben gespeeld.

3.2. Steunverlening aan het nieuwsblad De Gecombineerde

De Gecombineerde is een drie keer per week in de Vijfheerenlanden en West-Betuwe verschijnend nieuwsblad. Het voortbestaan van dit blad dreigde in gevaar te komen door het faillissement van zijn voormalige uitgeverij Tot Hoger Streven te Leerdam. Dit gevaar werd vooralsnog afgewend door de overname van het blad door Heusden Pers B.V. te Heusden in 1983.

Heusden Pers B.V. was voorheen alleen uitgever van het nieuwsblad voor het land van Heusden en Altena en de huis-aan-huisbladen Gorcumse Courant en een kopblad van de Gorcumse Courant, Streekjournaal. Ten tijde van de overname van de Gecombineerde had Heusden Pers B.V. tevens een 50% belang in de huis-aan-huisbladen van uitgeverij Fluvius Pers B.V. Bovendien bestond er een samenwerkingsverband in advertentiecombinaties met twee andere bedrijven.

Door overname van de B.V. Tot Hoger Streven in 1983 verkreeg Heusden Pers B.V. de uitgaverechten van het nieuwsblad De Gecombineerde en acht huis-aan-huisbladen.

Gelet op de exploitatieposities van de overgenomen bladen – die van De Gecombineerde was verliesgevend en die van de huis-aan-huisbladen verliep weinig bevredigend – besloot Heusden Pers tot een herverdeling van het bladenaanbod. Dit leidde ertoe dat Heusden Pers uiteindelijk twee huis-aan-huisbladen en twee nieuwsbladen in haar pakket opnam.

Teneinde de bladen zelf te drukken werd met Sijthoff Pers als gelijke partner Suburban Pers B.V. opgericht.

Inmiddels werd Heusden Pers geconfronteerd met een verhoging van de overnamekosten, voortvloeiend uit contractuele problemen met de B.V. Tot Hoger Streven, waarvan de exploitatie vanaf 1 februari 1983 in feite voor risico en rekening van Heusden Pers plaatsvond.

In het kader van de uitvoering van deze wijzigingen binnen de organisatie van Heusden Pers nam de directie van deze uitgeverij in december 1983 contact met ons bestuur op ter bespreking van de mogelijkheden van financiële steunverlening ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan het nieuwsblad De Gecombineerde. Dit resulteerde in een aanvraag voor financiële steun, gedateerd 23 februari 1984. Wij namen deze aanvraag in behandeling en zonden deze door aan de Nationale Investeringsbank voor nader financieel-economisch onderzoek en advies. Op 30 maart van het verslagjaar gaven wij een persbericht over deze aanvraag uit.

De aanvraag hield in een verzoek voor een zo hoog mogelijke financiële bijstand ter medefinanciering van een project gericht op verbetering en daardoor continuïteit van het nieuwsblad in journalistieke en commerciële zin. In het kader van dit project was allereerst een wijziging van de redactionele formule voorgenomen respectievelijk ten dele reeds uitgevoerd, namelijk het presenteren van meer lokaal nieuws. Om het plaatselijke nieuws beter te doen aansluiten op het verspreidingsgebied werd besloten De Gecombineerde in twee edities te verspreiden, te weten één editie voor de West Betuwe en één voor het gebied Vijfheerenland/Alblasserwaard. Tevens werd het bestand aan journalistieke medewerkers uitgebreid.

Ook op het gebied van de advertentie- en abonneewerving waren promotionele acties op touw gezet of in voorbereiding. Ten aanzien van de zet- en druk kwaliteit alsmede de lay-out en de distributie waren eveneens maatregelen ter verbetering in voorbereiding respectievelijk in uitvoering.

De overneming van De Gecombineerde had voor Heusden Pers ingrijpende gevolgen. De langdurige contractuele problemen die de overneming met zich meebrachten, deden de spankracht van Heusden Pers aanzienlijk verminderen. Hierdoor moest Heusden Pers een aanzienlijk beroep doen op haar reserves. Het verbeteren van de rentabiliteit nam zodoende meer tijd in beslag dan de bedoeling was. De eerste resultaten van de reorganisatie waren positief en voor 1985 wordt een verdere abonneegroei en een verbetering van de advertentievolume verwacht. Door de toevoeging van De Gecombineerde is het draagvlak voor de indirecte kosten van Heusden Pers verbreed, zodat ook andere uitgaven bij een nagenoeg gelijk niveau een verbetering in het resultaat te zien geven.

Om te voorkomen dat deze verbetering van resultaten van Heusden Pers weer teniet zou worden gedaan door exploitatieverliezen die binnen een afzienbare termijn nog met De Gecombineerde worden geleden, zou een tijdelijke extra financiële injectie van buitenaf ten behoeve van het reorganisatieproject van De Gecombineerde noodzakelijk zijn. In deze financieringsbehoefte zou Heusden Pers zelf kunnen voorzien, maar met als mogelijk neveneffect dat deze extra financiële belasting de krachten van Heusden Pers te boven zou kunnen gaan en de reserves verder zou kunnen aantasten. Daardoor zou tevens de termijn van uitvoering van het reorganisatieproject kunnen worden vertraagd.

Mede op grond van vorengenoemde overwegingen en na kennis genomen te hebben van het rapport van de Nationale Investeringsbank (d.d. 6 juni 1984) besloten wij de minister aan te bevelen, het nieuwsblad De Gecombineerde financiële steun ten laste van het Bedrijfsfonds te verlenen. Wij adviseerden de minister per brief van 17 augustus het blad een achtergesteld krediet te verlenen van ten hoogste f 300.000,- tegen een vaste rente van 7% (zie voor de integrale tekst van dit advies bijlage 2 bij dit jaarverslag). De hoogte van het kredietbedrag was mede bepaald door de verliezen die Heusden Pers geleden heeft door overname van De Gecombineerde. Wij beoogden met behulp van dit krediet een mogelijkheid te geven het project ter verbetering van de rentabiliteit verder uit te voeren alsmede in het kader daarvan een extra promotiecampagne te organiseren. Door het krediet te verlenen in de vorm van een achtergestelde lening zouden de reserves van Heusden Pers weer zover mogelijk op het niveau van voor de overname van De Gecombineerde kunnen worden gebracht. Het voorgestelde krediet zou in een periode van zes jaar na ondertekening van de krediet-overeenkomst dienen te worden afgelost, te beginnen in het eerste jaar na de verlening van het krediet.

Tevens adviseerden wij de minister Drukkerij Veerman B.V. mede hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor dit krediet. Bovendien achtten wij het noodzakelijk dat de kredieten die Heusden Pers, Drukkerij Veerman en Fluvius Pers in een eerdere fase elders verkregen op bestaande voorwaarden worden gecontinueerd. Per brief van 17 september liet de minister ons weten akkoord te gaan met ons advies. Hij vroeg ons tevens voor de uitvoering van zijn besluit zorg te dragen. De Nationale Investeringsbank nam hierna op ons verzoek de voorbereiding van een ontwerp-kredietofferte ter hand, waarin de vorm en de voorwaarden van deze kredietverlening worden vastgelegd. Na ondertekening van een dergelijke offerte en nadat aan alle daarvoor geldende voorwaarden is voldaan, kan tot uitkering van (tranches van) een aangeboden financiële steun worden overgegaan. Bij het schrijven van dit jaarverslag was de offerte voor dit krediet aan De Gecombineerde getekend.

3.3. Steunverlening aan de Weekkrant Suriname

De Weekkrant Suriname werd in 1981 opgericht en bevat vooral nieuws uit Suriname, maar ook Nederlands nieuws dat van speciaal belang is voor de hier wonende Surinamers.

Tot de (potentiële) lezers van het blad worden eveneens Nederlanders gerekend, die belangstelling hebben voor gebeurtenissen in Suriname.

Sedert 1 februari 1984 wordt het blad uitgegeven door de Weekkrant Suriname B.V. In de loop van het verslagjaar ondervond het blad tegenslag op zowel de lezers- als de advertentiemarkt, hetgeen mede veroorzaakt werd door de algemene economische situatie.

Als gevolg van het feit, dat het blad slechts relatief korte tijd bestaat en mede gelet op de sociaal-economische situatie van zijn doelgroep, is de financieel-economische basis van het blad beperkt.

De directie van de Weekkrant was echter tot de overtuiging gekomen, dat een positieve bedrijfseconomische exploitatie van het blad tot de mogelijkheden zou moeten behoren. Zij baseerde zich daarbij op de veronderstelling dat de doelgroep nog niet in zijn geheel is bereikt. Door een betere verspreiding en een eventuele promotiecampagne zou het naar het oordeel van de directie mogelijk moeten zijn een grotere naamsbekendheid en een grotere, verkochte oplage te bereiken. Ook de advertentie-acquisitie droeg nog een weinig professioneel karakter. Juist met een dergelijke specifieke lezersgroep zou het blad volgens de directie een bij uitstek gericht advertentiemedium moeten kunnen zijn.

Begin augustus wendde de directie zich tot het Bedrijfsfonds voor de Pers voor overleg over een mogelijke vorm van financiële ondersteuning bij de uitvoering van haar plannen op dit gebied. Op 14 augustus diende de Weekkrant een aanvraag bij ons in. Wij namen de aanvraag in behandeling en legden deze voor nader financieel-economisch onderzoek voor aan de Nationale Investeringsbank. Over de ontvangst van deze aanvraag gaven wij op 12 september 1984 een persbericht uit. Bij het in behandeling nemen van deze aanvraag gaven wij ons er rekenschap van dat de Weekkrant Suriname zichzelf als een opinieweekblad beschouwt. Daarnaast vertoont het blad kenmerken van een nieuwsblad, gelet op de in het blad gepubliceerde artikelen die een nieuws- of nieuwsanalyserend karakter hebben. Bladen die kenmerken van zowel opinieblad als nieuwsblad hebben vallen in beginsel onder de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds, zulks ingevolge een besluit van de toenmalige minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk van 1 oktober 1975.

Blijkens de aanvraag verwachtte de directie van het weekblad, dat het blad een sluitende exploitatie binnen een afzienbare periode kan realiseren. In drie jaar tijds kan een omzetgroei van ruim 45% gegenereerd zijn, zo meldde de directie daarbij. Dit zou het resultaat moeten zijn van zowel gerichte acties op het gebied van de lezers- als advertentiewerving. Ook bracht de Weekkrantdirectie in haar aanvraag tot uitdrukking te verwachten dat door middel van het aantrekken van personen die ervaring hebben op het gebied van de pers en deze op te nemen in de Raad van Commissarissen alsmede door kostenbesparingen op het gebied van redactionele bijdragen, de totale kosten in die jaren slechts 8% zouden behoeven te stijgen. Dit pakket van maatregelen dat als een eenmalig reorganisatieproject werd gepresenteerd zou het blad volgens de aanvraag in de loop van 1987 tot een tenminste kostendekkende exploitatie moeten kunnen brengen.

In onze beoordeling stelden wij voorop, dat wij niet in staat zijn te beoordelen of de aangegeven prognoses ook gerealiseerd zouden kunnen worden. Wel zou het naar ons oordeel niet uitgesloten zijn dat het blad met behulp van het aantrekken van adviseurs met ervaring in het perswezen en door middel van kostenbesparingen een kostendekkende exploitatie binnen een redelijke termijn zou kunnen realiseren. Bovendien betrokken wij in onze overwegingen dat de Weekkrant Suriname een unieke positie inneemt in het Nederlandse persbestel. Als krant bevat zij vooral nieuws, achtergrondinformatie en commentaar over Suriname, maar ook artikelen over Nederland, voorzover deze voor de doelgroep relevant worden geacht. Er zijn voor Surinamers weinig kranten met op hen gerichte informatie voorhanden, terwijl informatie voor Surinamers maar via een beperkt aantal andere bronnen valt te vernemen. Deze specifieke informatievoorziening zou dreigen te verdwijnen als financiële steun achterwege zou blijven.

Wij adviseerden de minister dan ook, na tevens de rapporten van de Nationale Investeringsbank hierover de hebben overwogen, de Weekkrant Suriname financiële steun ten laste van het Bedrijfsfonds te verlenen. Het blad zou volgens onze aanbevelingen een bedrag van ten hoogste f 175.000,- kunnen ontvangen, te verdelen in f 60.000,- als bijdrage voor delging van een deel van de huidige schulden en f 115.000,- ten behoeve van de uitvoering van het reorganisatieproject in 1985.

Bij de vaststelling van het totale steunbedrag hielden wij rekening met de begrote exploitatietekorten alsmede met de onzekerheden van de prognoses en daardoor het sterk risicodragende karakter van het project. Naar onze mening zou met het

oog hierop de financiële hulpverlening gespreid dienen te worden. Daarenboven dragen volgens de aanvraag de betrokkenen eveneens aan de financiering bij. Daar er sprake is van een éénmalige reorganisatie in een bedrijf met een beperkt financieel-economische basis adviseerden wij de minister de financiële steun te verlenen in de vorm van een bijdrage à fonds perdu. De mogelijkheid van een dergelijke steun à fonds perdu ten behoeve van eenmalige reorganisaties is ingevoerd als aanvullende maatregel bij de introductie van de Compensatieregeling voor Dagbladen en wel door wijziging van de statuten van het Bedrijfsfonds (de gewijzigde statuten werden gepubliceerd in de Nederlandse Staatscourant van 17 januari 1983, nr. 11).

Afgaande op de prognoses van het weekblad zelf zal er in 1986 en 1987 wederom een (weliswaar geringer) verlies worden geleden, zodat ook na 1985 de Weekkrant Suriname voor de uitvoering van het project extra financiële middelen zou behoeven. Met het oog hierop gaven wij de minister in ons advies tevens de aanbeveling de Weekkrant Suriname voor die jaren een krediet van in totaal maximaal f 50.000,— te verlenen op voorwaarde dat dit kredietaanbod alleen zal gelden ingeval de exploitatieresultaten van het blad in 1985 zich in gunstige zin zullen hebben ontwikkeld.

Op 23 november van het verslagjaar legden wij de minister dit advies voor (zie voor de integrale tekst hiervan bijlage 3).*

3.4. Steunverlening aan de Turks-Nederlandse weekkrant Haber

Op 16 december 1983 verscheen voor de eerste maal het weekblad Haber, dat in Nederland wordt uitgegeven en is geschreven ten dele in de Turkse en ten dele in de Nederlandse taal. Het blad wordt uitgegeven door de Stichting Turks Publicatie- en Informatiecentrum en heeft tot doel enerzijds Turkstalige inwoners in ons land, die niet in staat zijn Nederlands te lezen, te informeren over nieuws in Nederland en in de wereld met in het bijzonder Turkije. Anderzijds beoogt het blad Nederlandslezenden te informeren over ontwikkelingen en gebeurtenissen rondom de Turkstalige bevolkingsgroep in Nederland.

De oprichting van het blad werd gestimuleerd door een éénmalige subsidie van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur in het kader van het welzijnsbeleid voor buitenlanders. Door tegenslagen zowel op het vlak van abonnee- als advertentiewerving kwam het blad in financiële problemen. Inmiddels had het bestuur van de uitgevende stichting contact met ons opgenomen teneinde zich te oriënteren over eventuele steunverlening uit het Bedrijfsfonds. Echter medio april was het uitgeven van het blad door het gebrek aan middelen niet meer mogelijk en zag het bestuur van het centrum zich genoodzaakt de uitgave voorlopig stop te zetten. Hierop besliste de minister van WVC het blad een éénmalige subsidie van f 150.000,— te verlenen om zodoende de verdere uitgave van het blad mogelijk te maken, hangende het onderzoek naar een eventuele steunverlening via het Bedrijfsfonds voor de Pers. De verleende subsidie viel opnieuw binnen het kader van het ministeriële welzijnsbeleid voor buitenlanders.

Interne problemen bij het blad veroorzaakten onder meer een bestuurswijziging. Op 11 juli 1984 diende het vernieuwde bestuur een steunverzoek bij het Bedrijfsfonds voor de Pers in. Wij namen de aanvraag in behandeling na vastgesteld te hebben dat Haber ten dele in de Nederlandse taal verschijnt en daarmee voldoet aan één van onze statutaire voorwaarden om voor steun in aanmerking te kunnen komen. Haber vertoont daarbij kenmerken zowel van een nieuwsblad als van een opinieweekblad. Dergelijke bladen vallen in beginsel onder de werkingssfeer van het fonds als gevolg van een eerder genoemd besluit van de minister van CRM in 1975.

Het persbericht over de ontvangst en het in behandeling nemen van de aanvraag van Haber gaven wij uit op 20 augustus 1984. Het daarop volgende financieel-economische onderzoek van de Nationale Investerings Bank vereiste veel tijd, daar mede door interne problemen bij het blad de benodigde cijfers pas laat ter beschikking konden komen. Het blad deed een aanvraag voor financiële steun uit het Bedrijfsfonds teneinde een reorganisatieproject te kunnen uitvoeren. De prognoses waarop het project gebaseerd was werden enkele malen herzien, vooral als gevolg van wijzigingen in de organisatie van de exploitatie en enkele bijstellingen in de kostenprognoses.

* Per brief van 14 januari 1985 deelde de minister ons mede met dit advies akkoord te gaan. Hij verzocht ons bestuur daarbij tevens aan zijn beslissing uitvoering te geven. Dit is in de loop van de eerste maanden van 1985 geschied. Hierop wordt in het volgende jaarverslag teruggekomen.

Blijkens de meest recente planning wordt gestreefd naar een kostendekkende exploitatie binnen vier jaar. In dit verband is ook de aanschaf van een zetmachine als besparing in de zetkosten voorzien. Tijdens de behandeling van het verzoek zag de uitgever van het blad zich wegens geldgebrek gedwongen de uitgave voorlopig stil te zetten.

De prognoses van het blad lieten een ruime verdubbeling van de omzet zien binnen vier jaar, welke vooral zou dienen te worden bereikt door middel van een toeneming van het aantal abonnementen en in iets mindere mate van het aantal advertenties. Bij het bestuderen van de aanvraag stelden wij vast dat wij niet kunnen beoordelen of het blad in staat zal zijn deze omzetverwachting te realiseren. Wel namen wij hierbij in aanmerking dat de weekkrant Haber het enige blad in zijn soort is. In ons land verschijnen geen andere Turks- en Nederlandstalige bladen, welke in Nederland zijn vervaardigd en zich in hoofdzaak richten op de Turkse bevolkingsgroep in Nederland. Op de Nederlandse markt verschijnen wel in Duitsland gedrukte Turkstalige bladen met nieuws uit Turkije en met periodieke bijlagen voor de Turkse bevolkingsgroepen in Nederland, België en West-Duitsland. Deze bladen besteden evenwel nauwelijks aandacht aan de specifieke problemen in ons land.

Gelet op de omvang van de Turkse bevolkingsgroep in Nederland, circa 180.000 personen, waarvan circa 17.000 door Haber als potentiële lezers worden beschouwd, is het niet onwaarschijnlijk dat het blad de begrote oplagegroei zou kunnen realiseren en daarmee ook wellicht de te verwachten advertentie-opbrengst.

De haalbaarheid van de kostenprognoses zal voornamelijk mede-afhankelijk zijn van de mate, waarin een kostenbeheersing en mogelijkerwijs kostenbesparingen kunnen worden geëffectueerd. Zodoende kan gepoogd worden de exploitatie op een zo kort mogelijke termijn tenminste kostendekkend te maken. Mede daartoe besloot het bestuur van de Stichting Turks Publicatie- en Informatiecentrum het aantal bestuursleden uit te breiden door het aantrekken van enkele personen met ervaring in het perswezen.

Op grond van vorengenoemde overwegingen en nadat wij kennis hadden genomen van de resultaten van het onderzoek van de NIB adviseerden wij de minister op 3 januari 1985 het blad financiële steun van in totaal f 325.000,— te verlenen (zie voor de integrale tekst van dit advies bijlage 4). De financiële steun diende naar onze mening te bestaan uit een bedrag van f 50.000,— als bijdrage ter compensering van huidige schulden, f 200.000,— ten behoeve van de uitvoering van het reorganisatieproject in 1985 en f 75.000,— als bijdrage voor de aanschaf van de zetmachine. Daar het project het karakter draagt van een reorganisatieproject en gelet op de smalle financieel-economische basis van het blad, adviseerden wij de minister de bijdragen van f 50.000,— en f 200.000,— te verlenen in de vorm van bijdragen à fonds perdu. De mogelijkheid van een dergelijke financiële steun à fonds perdu ten behoeve van éénmalige reorganisaties is, zoals eerder is opgemerkt, ingevoerd in het kader van de aanvullende maatregelen bij de introductie van de Compensatieregeling voor Dagbladen. Het bedrag van f 75.000,— zou volgens ons advies ter beschikking gesteld dienen te worden in de vorm van een achtergestelde lening tegen een rente van 6%, terug te betalen in een periode van vijf jaar vanaf 1988.

De hoogte van de geadviseerde steun hadden wij mede bepaald uitgaande van de verwachte exploitatietekorten alsmede de mate van onzekerheid omtrent de haalbaarheid van de prognoses en dienaangaande het risicovolle karakter van het project.

Verder stelden wij in ons advies vast dat het blad blijkens de bij ons ingediende prognoses ook in 1986 en 1987 behoefte zou hebben aan financiële steun in verband met de in die jaren te verwachten exploitatietekorten, voortvloeiend uit de uitvoering van het project. Wij adviseerden de minister Haber onder nog nader te bepalen voorwaarden voor die jaren een kredietbedrag van f 100.000,— beschikbaar te stellen indien de exploitatie van het blad in 1985 zich in gunstige richting zou ontwikkelen*.

3.5. In behandeling zijnde aanvragen

In het verslagjaar lieten wij door middel van persberichten weten nog een aantal andere aanvragen in behandeling te hebben genomen, welke behandeling in het verslagjaar nog niet werd afgerond. Het betreffen hier de aanvragen van het Katholiek Nieuwsblad, Het Parool, de Nieuwe Noordhollandse Courant en de

* Op 15 januari 1985 deelde de Minister ons mede akkoord te gaan met ons advies. Hij verzocht ons daarbij tevens zijn beslissing uit te voeren. Dit is in de loop van de eerste maanden van 1985 geschied. Hierop wordt in het volgende jaarverslag teruggekomen.

Groene Amsterdammer. De aanvraag van het *Katholiek Nieuwsblad* werd in het verslagjaar bij ons ingediend door de uitgeefster van het blad, de Stichting Katholiek Nieuwsblad. Het blad is een tweemaal per week verschijnend nieuwsblad ten behoeve van het Rooms-Katholieke deel van de bevolking. Bijstand werd gevraagd voor de mede-financiering van een project, dat gericht is op een verbetering van de exploitatie van het blad. Op 24 september 1984 gaven wij over de ontvangst en het in behandeling nemen van deze aanvraag een persbericht uit.*

Op 18 juni lieten wij een persbericht uitgaan omtrent de ontvangst van een aanvraag voor financiële ondersteuning aan het dagblad *Het Parool*. Het blad wordt uitgegeven door de Perscombinatie N.V. Ook *Het Parool* vroeg financiële bijstand ter financiering van projecten die tot doel hebben de exploitatie van het blad te verbeteren.

Op 13 september meldden wij een financiële steunaanvraag te hebben ontvangen van het dagblad de *Nieuwe Noordhollandse Courant*, dat wordt uitgegeven door de Uitgeversmaatschappij Midden-Noordholland B.V. te Purmerend, een werkmaatschappij van Damiate Holding B.V.

De *Nieuwe Noordhollandse Courant* besloot in 1979, na sedert 1945 driemaal per week als nieuwsblad verschenen te zijn, haar frequentie op te voeren en een dagblad te worden. Deze krant verschijnt in Purmerend en omgeving. Ook bij deze aanvraag was een project gevoegd gericht op een verbetering van de exploitatie van het dagblad.

In het verslagjaar werden wij tevens benaderd door de directie van het opinieweekblad *De Groene Amsterdammer* omtrent mogelijke steunverlening uit het Bedrijfsfonds. Dit leidde tot een aanvraag die wij in behandeling namen, hetgeen wij op 20 november van het verslagjaar via een persbericht bekend maakten. Het project van *De Groene* omvat maatregelen ter verbetering van de kwaliteit van het journalistieke produkt onder meer door het aantrekken van een hoofdredacteur en een interne reorganisatie van de redactie. Bovendien voorziet het project in het intensiveren van de abonneewerving en in het stimuleren van de losnummerverkoop van het blad.

Overeenkomstig de procedure, voorgeschreven in de statuten van het Bedrijfsfonds, legden wij de aanvragen voor nader financieel-economisch onderzoek voor aan de Nationale Investeringsbank. Onderzoek en adviesvoorbereiding omtrent drie van de bovengenoemde bladen bevonden zich bij het schrijven van dit jaarverslag in verschillende stadia van afronding.**

3.6. *Beheer van kredieten, verstrekt uit het Bedrijfsfonds*

Over de financieel-economische stand van zaken bij de kredietnemers van het Bedrijfsfonds en over de naleving van de kredietvoorwaarden brengt de Nationale Investeringsbank ons bestuur regelmatig rapport uit. Aan de hand van die rapporten beraden wij ons over eventuele stappen ter zake van problemen die op dit gebied aan de orde komen, zulks ter voorbereiding van eventuele adviezen hierover aan de minister. In het verslagjaar vroegen in dit verband allereerst problemen betreffende bladen die eerder kredieten uit het Bedrijfsfonds ontvingen maar die desondanks inmiddels hun verschijning hebben moeten staken, onze aandacht. Zo moest het opinieweekblad *De Nieuwe Linie* zijn uitgave stoppen in juli 1982. De liquidatie van het blad werd uitgevoerd onder leiding van de directeur/uitgever van het blad, die in 1983 verslag uitbracht aan de Nationale Investeringsbank.

In het verslagjaar ontvingen wij het rapport van de bank omtrent de wijze van liquidatie van het blad.

* Ons advies omtrent financiële steunverlening aan het Katholiek Nieuwsblad brachten wij aan de minister uit per brief van 20 januari 1985. In dat advies legden wij de minister de aanbeveling voor, het blad een achtergesteld krediet te verlenen van f 650.000,— tegen een vaste rente van 6%. Verder adviseerden wij daarbij het blad gedurende de eerste drie jaar van de looptijd van het krediet de verschuldigde rente kwijt te schelden. Na deze drie jaar zou het krediet met rente in een periode van tien jaar dienen te worden terugbetaald. Per brief van 7 februari 1985 liet de minister ons weten met dit advies in te stemmen, waarbij hij ons tevens verzocht aan zijn beslissing in deze uitvoering te geven. Bij het schrijven van dit jaarverslag was dit geschied, hetgeen in het jaarverslag over 1985 zal worden toegelicht.

** Over de aanvraag van *De Groene Amsterdammer* brachten wij in de loop van 1985 advies uit aan de minister, welk advies inmiddels heeft geleid tot het aanbod aan het blad van een bijdrage van f 200.000,— à fonds perdu. Dit advies en de beslissing van de minister zullen in het komende jaarverslag nader worden besproken.

Aan de B.V. Uitgeverij Emancipatie die De Nieuwe Linie uitgaf werden in 1980 en 1981 kredieten verleend tot een totaal bedrag van f 683.000,—.* Na bestudering van de stukken over de liquidatie van De Nieuwe Linie kwamen wij tot de conclusie dat geen andere weg resteerde dan deze vorderingen wegens onverhaalbaarheid te laten afboeken.

Op 18 juni adviseerden wij de minister dan ook in deze richting.

De minister liet ons per brief van 28 november van het verslagjaar weten akkoord te gaan met ons voorstel.

Ook het in Hoorn verschijnende weekblad de *Vrije Westfriese Krant* is opgehouden te bestaan.

Een laatste reddingspoging om binnen een regionaal verspreid huis-aan-huisblad een redactioneel gedeelte te vullen bleek geen soelaas voor overleving te bieden. Deze voorlopige samenwerking werd in mei van het verslagjaar beëindigd als gevolg waarvan het blad moest worden opgeheven. Wel liet de uitgevende stichting ons daarbij weten van plan te zijn haar activiteiten in een andere vorm voort te zetten.

In mei 1982 besloot de minister op ons advies aan de Stichting Vrije Westfriese Krant een krediet van maximaal f 170.000,— ter beschikking te stellen ter bekostiging van een wervingsactie en ter dekking van verwachte verliezen in de aanvangsfase van die actie. Ondanks het feit, dat het blad de beoogde oplage door een aantal tegenslagen niet haalde, stelde de minister eveneens op ons advies de laatste tranche van f 45.000,— toch beschikbaar, mede omdat een conversie in de verschijning zicht bood op een verbetering van de bedrijfssituatie.

De Vrije Westfriese Krant had toen namelijk besloten naast de wekelijks betaalde verspreiding in 13 gemeenten van oostelijk West-Friesland, het blad wekelijks in Hoorn en naaste omgeving gratis huis-aan-huis te bezorgen. De beoogde inkomstenverbetering werd echter niet gerealiseerd, zodat naar samenwerking met een ander blad gezocht werd. Een dergelijke poging tot samenwerking strandde in het verslagjaar, waarna het blad werd opgeheven.

Tot betaling van rente en aflossing van het tot haar beschikking staande krediet is de Stichting, die de Vrije Westfriese Krant uitgaf, pas verplicht met ingang van 1987. Gelet op de mededeling van het Stichtingsbestuur andere activiteiten te willen ontplooiën zullen wij ons laten informeren over haar financieel-economische situatie teneinde te kunnen bezien of en zo ja op welke wijze de kredietverplichtingen in de toekomst kunnen worden nagekomen.

In het kader van het beheer van de Bedrijfsfondskredieten kwamen in het verslagjaar verder nog de volgende zaken aan de orde.

Het opinieweekblad *Haagse Post* vroeg ook weer in dit verslagjaar onze aandacht. In 1975 heeft dit blad op ons advies een krediet uit het Bedrijfsfonds van 1,8 miljoen gulden ontvangen tegen een rente van 9%. In december 1982 diende de *Haagse Post* bij ons bestuur een aanvraag in tot kwijtschelding van rentebetaling over de jaren 1982 en 1983, daar de exploitatie in de jaren '83 en '84 slechts zonder rentelast kostendekkend zou zijn en de verplichting tot betaling van rente en aflossing van het verstrekte Bedrijfsfondskrediet te zwaar op de exploitatie zou drukken.

Op basis van een project ter verbetering van de exploitatie adviseerden wij de minister deze rentekwijtschelding toe te staan.

De minister nam ons advies over. De *Haagse Post* voldeed daarna weer aan haar verplichtingen. Aan het einde van het verslagjaar trad de *Haagse Post* in onderhandeling met een andere uitgeverij ten behoeve van een mogelijke samenwerking.

Ons bestuur werd en wordt hiervan regelmatig op de hoogte gehouden, mede omdat conform een bepaling in de krediet-overeenkomst eventuele eigendomsveranderingen of daarmee vergelijkbare wijzigingen de goedkeuring van ons bestuur behoeven. Bij het schrijven van dit jaarverslag was het overleg met de *Haagse Post* hierover gaande.**

Ook de situatie bij het gratis informatieblad *De Streek* dat wekelijks in Gemert en omgeving verschijnt hebben wij in het verslagjaar nader bezien. De minister van CRM verleende in 1977 op ons advies een krediet van f 85.000,— aan dit blad ter mede-financiering van de aanschaf van fotografische zet-apparatuur. Daar de advertentiebezetting van het blad in de loop der jaren steeds geringer werd, daalden de inkomsten navenant, zodat ook de financiële positie van het blad verzwakte. Gevolg was dat het blad haar financiële verplichtingen niet kon voldoen.

* Zie ons jaarverslag over 1981, pag. 10 e.v. en over 1982, pag. 10.

** Inmiddels is de vennootschap die het blad uitgeeft, surséance van betaling verleend. Dit zal in het jaarverslag over 1985 worden toegelicht.

Lange tijd heeft het blad de betaling van de rente kunnen volhouden, mogelijkheden tot aflossingen bleken al spoedig beperkt. Invordering van de achterstallige aflossingen zou evenwel tot het einde van dit blad leiden. Met het oog hierop legden wij de minister voor van mening te zijn dat hiertoe niet moest worden overgegaan. In 1983 liet de minister ons weten onze zienswijze op dit punt te delen en voorts nog geen herziening van het aflossingsschema te overwegen. De Streek diende naar de mening van de minister voorzover dat in het vermogen van het blad lag aan haar verplichtingen te voldoen. In het verslagjaar heeft ons bestuur afzonderlijk overlegd met De Streek en de Nationale Investeringsbank teneinde te komen tot een oplossing van de betalingsproblematiek van De Streek.*

Tenslotte staan we in dit verband nog even stil bij het beheer van het Bedrijfsfondskrediet aan de *Christelijke Pers B.V.*

Nog voordat ons bestuur in 1974 geïnstalleerd was, verleende de toenmalige minister van CRM de Christelijke Pers B.V., uitgeefster van het dagblad Trouw, een krediet van 9,1 miljoen gulden.

In de loop der jaren bleek de Christelijke Pers B.V., inmiddels als bedrijf geïntegreerd in de Perscombinatie B.V., niet in staat te zijn tot aflossing van het krediet of betaling van rente.**

De minister nam in 1983 ons advies over om de terugbetalingsverplichting van de Christelijke Pers wel in stand te houden, maar deze verplichting voorshands op te schorten en van jaar tot jaar mede aan de hand van de rapportage van de Nationale Investeringsbank te bezien, wanneer de Christelijke Pers haar verplichtingen kan nakomen. In het verslagjaar zagen wij geen redenen dit beleid te wijzigen.

4. Compensatieregelingen Dagbladen

In het verslagjaar heeft ons bestuur een verdere aanzet gegeven voor de afronding van de experimentele Compensatieregeling voor Dagbladen. Deze regeling geldt voor de boekjaren 1981 t/m 1983 en is bedoeld voor dagbladen, die door hun oplagen in combinatie met hun geografische spreiding in de rode cijfers zijn terecht gekomen. Omdat in eerder onderzoek de verlies- en winstposities niet geheel uit deze samenloop van omstandigheden verklaard konden worden verkreeg deze regeling voorshands een experimenteel karakter.

De regeling werd over 1981 ingevoerd door middel van een ministerieel besluit van 5 januari 1983. De uitbetalingen over 1981 vonden eind 1983 plaats. Inmiddels heeft de minister op ons advies ook de regeling over 1982 en 1983 van kracht laten worden. Nadat de regeling ook over die jaren zal zijn uitgevoerd en het onderzoek in het kader van de evaluatie zal zijn voltooid, zullen wij onze evaluatie van de regeling afronden en de minister van advies dienen over het al dan niet voortzetten van de regeling.

Om voor financiële steun in het kader van de regeling in aanmerking te komen dient een dagblad verlies te lijden volgens in de regeling aangegeven berekenings- en waarderingsgrondslagen. Bovendien geldt als voorwaarde, dat de exploitatie van het blad in administratief-organisatorisch opzicht als een zelfstandige eenheid kan worden onderscheiden. Het dagblad diende bij de regeling over 1981 tevens een gemiddelde betaalde oplage van ten hoogste 150.000 exemplaren te hebben en een spreidingsdichtheid van ten hoogste 0,25, gemeten aan het begin van 1981. Het desbetreffende dagblad moest over 1981 ook nog voldoen aan de voorwaarde, dat tenminste 40% van de redactionele inhoud door een zelfstandige redactie wordt verzorgd. Elke uitkering kan slechts worden verleend, indien de aanvrager ook een plan voor een project gericht op verbetering van de exploitatie indient. Op 17 januari 1983 werd de compensatieregeling geldende voor het boekjaar 1981 in de Staatscourant afgekondigd. De dagbladen hadden twee maanden de tijd om een aanvraag voor financiële steun in te dienen.

Negen aanvragen van dagbladen werden in behandeling genomen en voorgelegd aan het Economisch Instituut Tilburg, die de aanvragen nader onderzocht en de compensatiebedragen berekende. Op 26 oktober 1983 brachten wij de minister advies uit over de aanvragen. Op 2 december liet de minister ons bestuur weten, akkoord te gaan met het advies. De in het advies aanbevolen uitkeringen betroffen bedragen voor de Arnhemse Courant, Het Binnenhof, Leidse Courant, de Courant Nieuws van de Dag, Het Parool, Rotterdams Nieuwsblad, Trouw, Twentsche

* Bij het schrijven van dit jaarverslag hadden wij de minister aanbevolen De Streek te ontslaan van haar verplichtingen aan het Bedrijfsfonds, welk advies de instemming van de minister verkreeg. Ook dit zal in het volgende jaarverslag nader worden besproken.

** Zie hierover ook onze mededelingen in ons jaarverslag over 1982, pag. 11-12 en over 1983, pag. 15-16.

Courant/Overijssels Dagblad en De Waarheid. Aan deze bladen werd nog in 1983 in totaal een bedrag van vijftien miljoen gulden uitgekeerd in de vorm van bedragen à fonds perdu. Elke uitkering mocht – en mag – volgens een andere voorwaarde van de regeling nooit meer dan 75% van het geleden verlies van het blad bedragen. Over 1981 kregen negen bladen gemiddeld 59,2% van hun exploitatieverliezen gecompenseerd.

Om na te gaan in hoeverre de regeling voor de boekjaren 1982 en 1983 aangepast diende te worden gelet op de ervaring met de regeling over 1981 stelden wij aan de minister vervolgens voor een eenmalig onderzoek te doen naar de resultaten van zowel winstgevend als verlieslijdende dagbladen in de jaren 1981 en 1982. Mede aan de hand van de resultaten van dit onderzoek zouden wij kunnen bezien of en zo ja op welke wijze de toelatingscriteria van deze experimentele regeling en de richtlijnen voor de berekening van de exploitatieresultaten van dagbladen wijziging behoeften. In overleg met het NDP-bestuur werd een opzet gekozen waarbij een samenwerkingsverband tussen het accountantskantoor Klynveld Kraayenhof en Co., uitvoerder van de bedrijfsvergelijkende enquêtes in opdracht van de NDP, en het Economisch Instituut Tilburg, verantwoordelijk voor het wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van de compensatieregeling, gezamenlijk dit eenmalig onderzoek zouden kunnen uitvoeren. De minister keurde deze opzet goed in een brief aan ons bestuur van 13 december 1983.

Het NDP-bestuur liet daarop een circulaire naar de leden van die organisatie uitgaan, waarin werd gewezen op het belang van de enquête en waarin alle leden, dus ook zij die niet aan de bedrijfsvergelijkende enquête meededen of niet in aanmerking kwamen resp. komen voor compensatiegelden, verzocht werden aan het onderzoek mee te doen.

De respons op het verzoek te participeren in dit onderzoek was buitengewoon groot. Slechts één blad weigerde medewerking te verlenen. Uit de KKC/EIT-enquête bleek, dat in 1981 van de 46 dagbladen er 15 bladen verlieslijdend en 31 bladen winstgevend waren. Van de 15 verlieslijdende bladen vielen er 10 bladen binnen de regeling. Drie winstgevend bladen zouden er eveneens binnen zijn gevallen, wanneer niet zou zijn bepaald dat de regeling uitsluitend voor verlieslijdende bladen openstaat.

Ruim driekwart van het totale aantal binnen de oplage- en spreidingsgrenzen vallende bladen was dus verliesgevend. De regeling heeft derhalve in het bijzonder gewerkt voor bladen die deze steun het meeste nodig hebben.

Voorts heeft de regeling over 1981 die verliesgevend bladen ondersteund die naar verhouding de meeste verliezen hebben geleden. Het totale verliesbedrag van alle 10 binnen de regeling vallende bladen bedroeg ruim 80% van het totale verlies van alle verlieslijdende dagbladen. Uit bovenstaande valt af te leiden dat de factoren oplage in combinatie met geografische verspreiding, die de uitgangspunten voor de regeling vormen, in belangrijke mate samenhangen met de verliezen van de dagbladen. Volledigheidshalve tekenen we hierbij nog aan, dat ons bestuur niet op de hoogte is gesteld van de exploitatie-uitkomsten van de individuele titels van de onderzochte persorganen.

Aan de hand van de eerste resultaten van dit eenmalige onderzoek namen wij in het begin van het verslagjaar ons advies over de mogelijke opzet van de regeling over 1982 in voorbereiding. Daarbij stootten wij tevens op enkele vraagpunten, die eveneens in de perswereld eerder gesignaleerd waren. Deze vraagpunten vloeiden vooral voort uit het feit dat bijna 70% van alle dagbladtitels in een concernverband opgenomen is. Van de over 1981 aan compensatie uitgekeerde 15 miljoen gulden kwam 92,4% terecht bij verlieslijdende bladen binnen winstgevend concerns. Over de vraag of verlieslijdende bladen in winstgevend concerns ook compensatie zouden moeten krijgen, hebben wij ons reeds bij de totstandkoming van de regeling gebogen. Ons bestuur stelde zich daarbij op het standpunt, dat gelet op de doelstelling van de regeling – het in stand houden van een verscheidenheid in de pers – de regeling ook betrekking zou moeten hebben op bladen binnen winstgevend concerns. Bij de opzet van de regeling hebben wij in dit kader rekening gehouden met toerekening van kosten en opbrengsten binnen een concern. Bovendien dient het aanvragende blad, evenals de andere ondernemingen binnen het concern zich te onthouden van die lezers- of advertentiewerving die de positie van andere vergelijkbare persorganen wezenlijke schade zou kunnen toebrengen. Het compensatiebedrag dient trouwens (mede) aangewend te worden ten behoeve van een project ter verbetering van de exploitatie van het blad.

Aan de hand van de ervaring uit de eerste uitkeringsronde kwamen we tot de conclusie, dat de regeling op bepaalde punten verfijning behoeft. Om te beginnen zou voortaan bij de kostencategorie 'drukken en verzendklaar maken' binnen een onderneming of concern een onderscheid moeten worden gemaakt in kosten voor hoofdactiviteiten en voor nevenactiviteiten.

Tot hoofdactiviteiten worden gerekend die activiteiten die het grootste beslag

leggen op de drukcapaciteit. Nevenactiviteiten worden vaak ondernomen om overcapaciteit van de drukpers te doen verkleinen. Deze toerekeningswijze sluit de mogelijkheid van een compensatieverlening aan dagbladen binnen een winstgevend concern niet uit, maar zou de gecalculeerde verliezen en mogelijk ook de compensatie-uitkeringen van bladen, die niet tot de hoofdactiviteiten van een concern gerekend worden, doen beperken. Een van de voorwaarden voor uitkering is, dat de aanvraag mede-gebaseerd is op een project gericht op verbetering van de exploitatie. Teneinde deze voorwaarde zo goed mogelijk te laten functioneren stelden wij vast, dat het gewenst is deze aan te vullen met een bepaling, die erin voorziet dat een verslag over de uitvoering van het project met een daarop betrekking hebbende accountantsverklaring beschikbaar komt.

Bovendien concludeerden wij dat in de berekeningswijze veranderingen zouden moeten worden aangebracht. Ten aanzien van elementen als de definiëring van betaalde oplage en spreidingsdichtheid zouden verfijningen nodig zijn alsmede een actualisering van het begrippenapparaat.

Deze definities zouden hierdoor ook beter aansluiten op het door het Cebuco gehanteerde begrippensysteem.

Uitgaande van de onderzoeksgegevens kwamen wij tevens tot de conclusie, dat de regeling voor 1982 en 1983 gelijktijdig in werking diende te treden. Wij achtten dit noodzakelijk teneinde de discrepantie tussen het tijdstip van de compensatie-uitkeringen en het boekjaar zoveel mogelijk te beperken. De compensatie-aanvragen over de jaren 1982 en 1983 zouden dan tegelijkertijd kunnen worden behandeld en de uitkeringen op basis van deze regelingen spoedig kunnen worden verstrekt.

De toelatingsgrenzen voor oplage en spreidingsdichtheid behoefden ook verandering, mede naar aanleiding van de resultaten van het eenmalig onderzoek, dat werd uitgevoerd door het accountantskantoor KKC en het Economisch Instituut Tilburg. Uit het onderzoek was onder meer gebleken dat handhaving van de grenzen over 1981 (oplage 150.000 exemplaren, spreidingsdichtheid 0.25) zou betekenen, dat slechts 9 van de 18 verlieslijdende bladen voor de regeling in aanmerking zouden komen. Daar het aantal verlieslijdende bladen in 1982 blijkt toegenomen te zijn, zou dit een reden te meer zijn voor bijstelling van de grenzen. Op basis van deze overwegingen kwamen wij tot de conclusie, dat de grenzen voor 1982 en – daar de economische ontwikkelingen van 1983 slechts in beperkte mate afwijken van 1982 –, ook voor het boekjaar 1983 te stellen op 155.000 exemplaren voor de betaalde oplage en de spreidingsdichtheid op 0.40.

Ook bleek in de praktijk van de regeling het criterium voor redactionele zelfstandigheid een moeilijk te kwantificeren begrip. Bepaald was bij de regeling over 1981 dat 40% van de redactionele inhoud door de eigen redactie moest worden ingevuld. Dit percentage bleek echter moeilijk vast te stellen. Teneinde een ander criterium te hanteren ter bepaling van de mate van zelfstandigheid bleek het mogelijk uit te gaan van het criterium dat tenminste 30% van de totale personele redactiekosten voor rekening van de eigen redactie komt.

Op 3 augustus zonden wij een ontwerp-compensatieregeling over de boekjaren 1982 en 1983 aan de besturen van de diverse belangenorganisaties (NDP, NVJ, NNP, NOTU, Grafische Bond, CNV en de Grafische Vakorganisatie Druk en Papier) teneinde deze organisaties in de gelegenheid te stellen hun mening over het ontwerp aan ons kenbaar te maken zodat wij deze bij de afronding van het concept konden betrekken. De meeste branche-organisaties onderschreven in hun reacties de conclusies en aanbevelingen van het ontwerp-advies en drongen aan op een snelle uitvoering van de regeling. In enkele commentaren werden opmerkingen van technische aard gemaakt. Deze suggesties hebben wij bij de totstandkoming van het advies verwerkt. Wij besloten meer algemene opmerkingen en suggesties bij de evaluatie van de regeling na afloop van de experimentele fase nader te zullen bezien.

Na het commentaar van de organisaties te hebben gewogen boden wij op 4 september van het verslagjaar het definitieve advies aan de minister aan (zie bijlage 5 bij dit jaarverslag). In de fase dat de minister zich nog beraadde over dit advies ontvingen wij een nader en uitgebreid commentaar van het bestuur van de Nederlandse Nieuwsbladpers. Het commentaar bevatte onder meer een bezwaar tegen de toerekening van gemeenschappelijke advertentie-opbrengsten. Het bestuur van de NNP wees ons op mogelijk misbruik van de door ons aanbevolen toerekeningswijze door dagbladuitgevers die met hun huis-aan-huisblad een 'dumpingspolitiek' voeren en die daarvoor een (hogere) compensatie-uitkering voor het dagblad zouden kunnen ontvangen. Deze niet eerder zo expliciet gesignaleerde consequentie zou uiteraard ongewenst zijn. Wij stelden vast dat de door het NNP naar voren gebrachte bezwaren tegen de door ons voorgestelde toerekeningsmethode zwaarder wogen dan de bezwaren tegen de door de vereniging voorgestelde alternatieve berekeningswijze. Om die reden adviseerden

wij de minister tussentijds bij brief van 16 oktober 1984 deze richtlijn alsnog bij te stellen (zie bijlage 6 bij dit jaarverslag).

Op 8 oktober hadden wij een gesprek met de minister waarin met name over de voorgestelde compensatieregeling gediscussieerd werd. Daarbij ging de minister akkoord met de wijzigingsvoorstellen, behoudens de voorgestelde vergoeding van 6% voor de aanwending van eigen vermogen. In zijn brief van 26 oktober aan ons bestuur motiveerde de minister nogmaals de reden voor zijn weigering dit naar onze mening als kosten te benoemen onderdeel niet in de resultaatberekening van de onderneming te betrekken. Hij wees daarbij op het algemene overheidsbeleid inzake steun aan individuele bedrijven, waarin geen vergoeding wordt gegeven voor het aanwenden van eigen vermogen. De minister liet wel weten deze kwestie nog nader te zullen bezien, wanneer de experimentele regeling wordt voortgezet. Op 12 november van het verslagjaar werd de regeling zoals wij deze hadden geadviseerd behoudens onze aanbeveling betreffende de vergoeding van eigen vermogen, gepubliceerd in de Staatscourant.

Na de afkondiging van de regeling voor 1982 en 1983 reageerde de NNP opnieuw. Het bestuur van deze vereniging schreef in een brief aan de minister onder meer, dat de toepassing van de compensatieregeling in haar huidige vorm voor de leden van haar vereniging een potentiële bedreiging was en reeds schade veroorzaakte. Het bestuur van de NNP meende inbreuk op artikel 6, derde lid, van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 te signaleren. In dit artikel wordt gesteld, dat ontvangers van compensatiebedragen zich dienen te onthouden 'van die lezers- of advertentiewerving die de positie van andere wat betreft functie en marktpositie met het desbetreffende dagblad vergelijkbare persorganen wezenlijke schade zou kunnen toebrengen'.

In een schriftelijke reactie op deze brief, die wij in kopie van de NNP ontvingen, hebben wij de minister laten weten, dat indien bladen wezenlijk schade ondervinden van dergelijke acties, zij met ons in contact dienen te treden. Wij gaan er daarbij van uit dat de bladen deze schade aannemelijk maken. Langs die weg gaven wij tevens het NNP-bestuur in overweging, ons bestuur hierover nader te informeren. Met het oog op deze suggestie zonden wij een kopie van de brief ook aan dat bestuur toe. Wij kondigden in onze brief tevens aan de overige opmerkingen die de NNP over de regeling maakte, te zullen betrekken bij de eind-evaluatie van de regeling. De minister liet daarop de NNP nog weten, zich te kunnen aansluiten bij onze suggestie, gevallen bij ons aan te melden waarin compensatie-ontvangende dagbladen zich niet aan genoemde voorwaarde van de regeling zouden houden. De dagbladen konden tot 14 januari 1985 bij ons bestuur een aanvraag voor compensatie indienen. In het volgende jaarverslag zullen wij uitvoerig op de uitvoering en de evaluatie van de regeling terugkomen.

5. Aanvullende maatregelen

Onderdeel van het Besluit Compensatieregeling Dagbladen vormt een serie van aanvullende maatregelen, die de mogelijkheid bevatten in bepaalde omschreven gevallen voor steun à fonds perdu in aanmerking te komen. Deze vorm van steun kan gegeven worden aan individuele dag-, nieuws- en opinieweekbladen in het kader van een éénmalige reorganisatie of een organisatie-onderzoek. In het laatste geval dient het persorgaan verlieslijdend te zijn of een marginaal rendement te behalen. De aanvullende maatregelen zijn ook bedoeld voor het financieren van onderzoek naar de doelmatigheid van de compensatieregeling voor dagbladen alsmede voor onderzoek, dat de gehele persbedrijfstak ten goede komt en verband houdt met de doelstelling van het Bedrijfsfonds. Daarnaast kunnen meerdere persorganen steun aanvragen, indien zij een gezamenlijk project voorstellen dat verband houdt met de doelstelling van het Bedrijfsfonds.

De minister heeft voor de regeling in totaal vijftien miljoen gulden beschikbaar gesteld. Vanaf de invoering van de regeling in 1983 werd regelmatig een beroep op deze aanvullende maatregelen gedaan, doch in slechts enkele gevallen leidde dit tot aanvragen waarover wij de minister vlak vóór resp. in het verslagjaar in positieve zin adviseerden. Deze gevallen zullen hier achtereenvolgens worden besproken. Hierbij zij aangetekend dat een aantal aanvragen aan het einde van het verslagjaar nog in behandeling was. Hierop komen wij in het volgende jaarverslag terug.

5.1. Steunverlening aan een studieproject van het Cebuco

In 1983 honoreerde de minister op ons advies een aanvraag voor financiële steun aan een studieproject van het Cebuco, dat tot doel had te komen tot een opzet van promotionele acties teneinde het dagblad als informatie- en advertentiemedium te herpositioneren. Deze studie werd nog hetzelfde jaar afgerond. De resultaten van het studieproject vormden en vormen onderwerp van discussie binnen de Vereniging De Nederlandse Dagbladpers.

Daar het Cebuco aan alle voorwaarden voor steun zoals geformuleerd in het advies d.d. 16-3-1983 heeft voldaan, is het gevraagde steunbedrag (f 125.000,-) in de loop van het verslagjaar uitgekeerd.

5.2. Steunverlening aan een organisatie-onderzoek bij de Twentsche Courant

Als gevolg van het feit dat de laatste jaren de resultaten van de Twentsche Courant/Overijssels Dagblad onder druk kwamen te staan besloot de uitgever van het dagblad, Drukkerij Twentsche Courant B.V., de mogelijkheden voor een organisatie-onderzoek na te gaan. Het blad vroeg financiële steun hiervoor aan en op basis van een voorstel van de kant van het dagblad adviseerden wij de minister een bedrag van f 45.000,- bij te dragen in de kosten van het onderzoek. De minister ging met ons voorstel akkoord. Nadere informatie over ons advies gaven wij reeds in ons vorige jaarverslag (pag. 19-20 en bijlage 5). In het verslagjaar werd het onderzoek uitgevoerd. Bij het vaststellen van de tekst van dit jaarverslag was het gevraagde steunbedrag zojuist uitgekeerd.

5.3. Steunverlening aan onderzoek over de advertentiemarkt

In 1983 werd de discussie over het verband tussen de reclame-inkomsten van de gedrukte pers en (uitbreiding van) de etherreclame opnieuw actueel mede naar aanleiding van voornemens van dit Kabinet tot vergroting van de reclamezendtijd. In overleg met de betrokken persorganisaties, de STER en het departement werd overeengekomen een inventariserend vooronderzoek te laten plaatsvinden om na te gaan in hoeverre sprake was van een nadelige invloed van de vergroting van de etherreclamezendtijd op de advertentie-omzet van persorganen. Ons bestuur werd ook bij dit overleg betrokken, omdat het voor het Bedrijfsfonds belangrijk kan zijn kennis te nemen van de invloed van reclamebestedingen op de verscheidenheid van de pers.

Bovendien zou het Bedrijfsfonds als schakel kunnen fungeren tussen organisaties en departement voor de coördinatie van vraagstukken op het gebied van onderzoek en advies inzake de relatie etherreclame - pers.

Na enkele besprekingen kwam het Economisch Instituut Tilburg met een voorstel gebaseerd op een eerste beperkte inventarisatie van de literatuur op dit terrein. In dit voorstel stelde het EIT dat op het gebied van de relatie etherreclame - pers nog slechts in beperkte mate econometrisch onderzoek was verricht. Het EIT gaf aan, dat in dit nog nauwelijks onderzochte deel terrein mogelijke verbanden zouden kunnen worden gevonden die zouden kunnen leiden tot een verduidelijking van de relatie tussen reclamezendtijd en advertentieplaatsing in persorganen. Het instituut stelde voor de beschikbare literatuur op het gebied van econometrisch onderzoek naar het functioneren van de advertentiemarkt nader te inventariseren en kritisch te analyseren.

Wij adviseerden de minister op 30 mei 1983 dat uitvoering van het onderzoeksvoorstel van het EIT, gecombineerd met een op vooroverleg met de vakgroep Communicatiewetenschap van de Vrije Universiteit gebaseerd voorstel voor verder onderzoek, een nuttige bijdrage zou kunnen leveren aan de discussie over mogelijk onderzoek naar de gevolgen van uitbreiding van etherreclame voor de pers. De minister was eveneens deze mening toegedaan en stemde ermee in dat de kosten van dit vooronderzoek ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers zouden worden gebracht.

Het onderzoek en het vooroverleg met de vakgroep Communicatiewetenschappen van de Vrije Universiteit werden door het Economisch Instituut Tilburg uitgevoerd. De resultaten van deze werkzaamheden werden neergelegd in het rapport 'Pers en Etherreclame, de zin van econometrisch onderzoek' (zie bijlage 7 bij dit jaarverslag). Daaruit bleek dat het EIT een verfijning van het tot dan toe uitgevoerde econometrisch onderzoek mogelijk achtte. Deze research zou moeten plaatsvinden met een onderzoek op bedrijfseconomisch annex sociologisch microniveau.

Eventuele samenwerking op dit terrein via de vakgroep

Communicatiewetenschappen bleek in dit geval geen mogelijkheid te bieden.

Bij bestudering van het rapport vroegen wij ons af, of het door het EIT voorgestelde verdere onderzoek tot resultaten zou leiden, die degelijk gefundeerde voorspellingen mogelijk maken over gevolgen voor de pers bij eventuele zendtijdveranderingen of tariefwijzigingen. In ons advies aan de minister van 27 december 1983 (zie bijlage 7) kwamen wij tot de conclusie, dat dit niet het geval zou zijn, zodat het onderzoek als mogelijke basis voor het nemen van beleidsbeslissingen van de overheid op dit gebied niet zou kunnen voldoen. Blijkens zijn brief van 14 maart 1984 nam de minister ons advies over (eveneens bijlage 7).

6. Mediabeleid

Op 27 januari van het verslagjaar boden wij uit eigen beweging de minister ons advies aan over de Medianota van de regering van augustus 1983. Wij constateerden in dat advies, dat reeds in ons vorige jaarverslag werd besproken,

dat zowel in de Medianota als in het WRR-rapport Samenhangend Mediabeleid in verhouding tot de aandacht die aan de audiovisuele media wordt besteed, de pers er bekaaid afkomt. Naar ons oordeel heeft de overheid een taak bij het in stand houden van de gedrukte pers daar waar het marktmechanisme tekort schiet. De Medianota gaf ook aan, dat de minister van zins is de werkingssfeer van het fonds uit te breiden met steunverlening aan nieuwe persorganen. Wij schreven de minister met waardering kennis te hebben genomen van de vergroting van de mogelijkheid tot steunverlening. Wij maakten de minister tevens attent op de mogelijkheid ten laste van de middelen, die in het kader van de Compensatieregeling voor Dagbladen zijn gereserveerd voor aanvullende maatregelen, onderzoek te stimuleren naar nieuwe technische ontwikkelingen inzake de pers, zoals bijvoorbeeld de kabelkrant. (Zie voor de integrale tekst van dit advies bijlage 9 bij dit jaarverslag.)

In ons commentaar op de Medianota verwezen wij ook naar het advies, dat wij enkele dagen daarvoor in het verslagjaar, te weten op 24 januari, uitbrachten over het tweede interimrapport van de projectgroep externe advisering, welke ingesteld is door de minister van Binnenlandse Zaken in het kader van de reorganisatie van de Rijksdienst (zie bijlage 8 bij dit jaarverslag). De projectgroep liet in dit rapport weten ervoor te voelen het Bedrijfsfonds voor de Pers op te laten gaan in een nog te vormen Mediaraad, waarin tevens de adviesorganen als Persraad en Omroepraad zouden moeten worden ondergebracht.

Gelet op de vrij unieke plaats die het Bedrijfsfonds tussen de externe adviesorganen van de overheid inneemt – het fonds heeft niet alleen een adviserende taak, maar kent ook uitvoerende werkzaamheden zoals het toezicht houden op de steunverlening – zou het werkterrein van het Bedrijfsfonds onvoldoende aandacht kunnen krijgen vanwege de vele andere onderwerpen, waarover de Mediaraad zijn licht zou moeten laten schijnen.

Gezien de specifieke taken van ons bestuur is een specialistische kennis van de financieel-economische en organisatorische situatie bij de gedrukte pers een grote noodzakelijkheid. Binnen een Mediaraad zou naar onze mening niet voldoende ruimte voor deze deskundigheid aanwezig zijn. Met het oog hierop adviseerden wij de minister de aanbevelingen op dit punt van de projectgroep externe advisering niet over te nemen.*

* In het wetsontwerp Mediawet dat de minister ons voor advies aanbood op 18 februari 1985, wordt uitgegaan van een verzelfstandiging van het Bedrijfsfonds en is er geen sprake van integratie van het Bedrijfsfonds in een Mediaraad. Dit wetsontwerp en onze reactie daarop zullen in ons volgende jaarverslag worden besproken.

Bijlagen

Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers

Verslag van een oriënterende studiereis naar Zweden

Van 25 t/m 29 februari 1984 bracht een delegatie van ons bestuur en de secretaris een oriënterend studiebezoek aan Zweden. Doel van deze reis was aan de hand van gesprekken met deskundigen op het gebied van pers en persbeleid in dat land gegevens die wij onder meer in een eerdere reis (in 1978) over de ontwikkelingen in Zweden hadden verzameld te actualiseren. Bovendien beoogden wij informatie te verkrijgen ten behoeve van het evalueren van de compensatieregeling voor dagbladen en van de overige steunmaatregelen ten laste van het Bedrijfsfonds. De ervaringen die wij hierbij opdeden hebben wij reeds betrokken bij de voorbereiding van ons advies d.d. 4 september 1984 over de toepassing van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983. Daarnaast zullen wij uit onze bevindingen van de studiereis kunnen putten bij onze huidige studies en discussies in het kader van de evaluatie van deze regeling, waarover wij in de tweede helft van 1985 de minister hopen te rapporteren. In dit verslag geven wij een schets van onze bevindingen van de studiereis, alsmede een korte karakteristiek van de Zweedse pers en een overzicht van de daar geldende steunmaatregelen voor de pers.

Opzet, doel en uitvoering van de studiereis

Voor de uitvoering van onze werkzaamheden is het naar ons oordeel van belang kennis te nemen van de wijze waarop in andere landen gepoogd wordt door middel van het overheidsbeleid de pers voorzieningen te bieden.

In het verleden toetsten wij reeds meerdere malen de taak en de doelstelling van het Bedrijfsfonds en de praktische uitwerking daarvan aan de praktijk op dit gebied in landen waar min of meer vergelijkbare situaties bestaan. Daarmee beoogden wij ook ideeën op te doen over het functioneren van ons Bedrijfsfonds in de toekomst. In dat kader reikten wij bijvoorbeeld in onze jaarverslagen over 1976 en 1977 in de vorm van appendices uitvoerige informatie aan over steunverlening aan de pers in Zweden, Noorwegen, Denemarken en West-Duitsland. Bovendien brachten wij met dat doel voor ogen in 1978 een oriënterend bezoek van enkele dagen aan Zweden, Noorwegen en Denemarken, landen die reeds jarenlang ervaring hebben opgedaan met soortgelijke instituten als het Bedrijfsfonds voor de Pers. Een uitvoerig verslag van die studiereis was als appendix bij ons jaarverslag over 1978 gevoegd. Dit bezoek gaf ons onder meer een stimulans bij het zoeken naar oplossingen voor problemen bij het onderzoek naar mogelijkheden en vorm van de Compensatieregeling voor Dagbladen in ons land, welk onderzoek in een eerdere fase was vastgelopen.

Uit contacten met deskundigen op het gebied van pers en persbeleid in Zweden bleek ons begin 1984 dat een nieuw bezoek van een delegatie van ons bestuur aan dat land voor onze werkzaamheden bijzonder nuttig zou kunnen zijn. Op dat ogenblik vond onderzoek plaats ten behoeve van een eerste evaluatie van de Compensatieregeling voor Dagbladen, welke regeling zojuist over 1981 was uitgevoerd.

In dat verband hadden wij ook de voorbereiding van een advies over de opzet van de regeling over volgende boekjaren ter hand genomen. Mede ten behoeve van dat advies en voor onze oordeelsvorming over steunverlening uit het Bedrijfsfonds en over het persbeleid van de overheid in het algemeen, zouden aanvulling en actualisering van de eerder verkregen gegevens over Zweden van groot belang kunnen zijn mede ook ter beantwoording van een aantal specifieke vragen die bij onze ervaringen tussentijds waren gerezen. Bovendien beoogden wij bij dit nieuwe bezoek nadere informatie te verkrijgen over, respectievelijk nieuwe ideeën op te doen naar aanleiding van activiteiten van twee onderzoekscommissies die de Zweedse regering in 1983 had ingesteld, te weten een commissie ter bestudering van vraagstukken op het gebied van het persbeleid en een commissie die de relatie tussen traditionele en nieuwe media in studie had genomen. In het bijzonder hoopten wij in dat verband informatie te verkrijgen over ervaringen in Zweden met de behandeling van vraagstukken als:

- effecten van de ook in Zweden snel groeiende gratis advertentiebladen of abonnementsbladen;
- nieuwe technieken voor de productie en distributie van persorganen;
- afbakening van de werkingssfeer van financiële steunmaatregelen;
- mogelijkheden tot het stimuleren van kostenbesparende – niet redactionele – samenwerking;
- effectieve vormen van financiële steunverlening (subsidies of kredieten en mogelijke kredietfaciliteiten, w.o. mogelijkheden van een flexibele rentevoet);
- invloeden van prijsontwikkelingen (abonnementsprijzen en advertentietarieven) op exploitatieresultaten van persorganen;
- problemen van bladen bij terugbetaling van kredieten;
- mogelijkheden tot bevordering van persverscheidenheid;
- problemen van kleinschalige bladen;
- mogelijkheden van een (permanent) waarnemingsapparaat voor (economische) ontwikkelingen in de perswereld;
- verder onderzoek naar de relatie etherreclame – pers.

Mede dankzij welwillende bemiddeling door prof. Karl Erik Gustafsson, hoogleraar te Gothenborg en secretaris van een van genoemde commissies, konden wij over onder meer deze vraagstukken tijdens ons bezoek interessante gesprekken voeren met leden en medewerkers van de commissies, medewerkers van het Zweedse steunfonds voor de pers, parlementariërs en overheidsfunctionarissen. In het navolgend gedeelte van dit verslag zullen wij van de informatie die wij daarbij ontvingen een overzicht aanreiken.

Korte karakteristiek van de pers in Zweden

De Zweedse situatie op het gebied van de pers heeft veel overeenkomsten met die van de pers in ons land. Ten aanzien van een drietal aspecten verschilt de situatie in Zweden evenwel min of meer. In de eerste plaats ziet de pers in dat land zich geplaagd voor extra distributieproblemen voortvloeiend uit het

feit dat Zweden een uitgestrekt, dun bevolkt land is. Tussen noord- en zuidpunt ligt een afstand van bijna 1600 km, terwijl de grootste afstand tussen oost en west bijna 500 km. bedraagt. Op deze oppervlakte wonen iets meer dan 8 miljoen mensen. Dit heeft er mede toe geleid dat de Zweedse kranten in het algemeen in kleine gebieden worden verspreid. Een tweede verschilpunt vormt het feit dat vrijwel de meeste kranten een (functionele) band hebben met een politieke partij of daarop georiënteerd zijn. Zo is bijna driekwart van de totale oplage van dagbladen afkomstig van kranten met banden met zogenaamde burgerlijke partijen (conservatieven, liberalen, onafhankelijk liberalen en de centrumpartij). De kranten gebonden aan de sociaal-democratische partij hebben een aandeel van 20% in de totale oplage. Vele van deze kranten zijn eigendom van de sociaal-democratische partij en van de federatie van vakbonden. Daarmee verschilt de situatie in Zweden op dit punt duidelijk met die in ons land, waar op een enkele uitzondering na vrijwel geen directe banden tussen politieke partijen en kranten bestaan. Een derde verschilpunt heeft betrekking op de context waarbinnen de pers in het medialandschap opereert. In tegenstelling tot de situatie in ons land is de Zweedse pers op het gebied van haar advertentie-omzet niet in een concurrentie met de omroep verwickeld, omdat in dat land vooralsnog geen etherreclame bestaat. Overigens is Zweden ook nog maar nauwelijks bekabeld, eveneens in tegenstelling tot Nederland, zodat ook op het gebied van de kabelomroep niet van een vergelijkbare situatie kan worden gesproken.

Behoudens deze verschilpunten vertonen navolgende cijfers over de Zweedse pers min of meer overeenkomsten met gegevens over deze aspecten betreffende de pers in ons land.

Kranten in Zweden; oplage en dekking

aantal uitgaven per week	aantal kranten (redactionele eenheden)	totale oplage (x 1000)	oplage in % van de totale bevolking
7	14	2 381.3	28,6
6 – 7	80	4 097.6	49,2
5 – 7	90	4 264.5	51,2
4 – 7	98	4 350.1	52,3
3 – 7	114	4 510.9	54,2
2 – 7	123	4 572.7	54,9
1 – 7	167	4 826.2	58,0

Nederland in 1982: 78 zes keer per week verschijnende dagbladen met een totale oplage van 4.545.291 (is ca. 32% van de totale populatie); 4 vijf maal per week verschijnende gespecialiseerde dagbladen met een totale oplage van 64.805 (is 0,5% van de totale populatie); ca. 120 tenminste 1x per week verschijnende nieuwsbladen met een totale betaalde oplage van ca. 700.000 ($\pm$ 5% van de totale populatie). Ruim 30 van deze nieuwsbladen worden tevens gratis huis-aan-huis verspreid.

De meeste Zweedse kranten zijn lokale of regionale bladen. Vier Stockholmse dagbladen hebben tevens een min of meer landelijke verspreiding. (Nederland 10 min of meer landelijke dagbladen met een totale oplage van ca. 1,8 mln.)

Daarnaast verschijnen er in Zweden ca. 2500 periodieken met een totale oplage van 600-700 mln. ex. In dit aantal zijn 45 recreatieve weekbladen inbegrepen die een totale oplage hebben van 6,9 mln. Het aantal vakbladen en wetenschappelijke tijdschriften wordt geraamd op 500 titels (in Nederland: 7 opinieweekbladen met een totale oplage van ruim 500.000; 10 omroepprogrammabladen met een totale oplage van ruim 4 mln; 12 grote recreatieve/educatieve weekbladen met een totale oplage van 4,3 mln; 14 grote recreatieve/educatieve maandbladen met een oplage van 4,5 mln en ruim 220 vak- en wetenschappelijke tijdschriften met een totale oplage van 3,2 mln. Het aantal overige periodieken in Nederland is niet bekend).

Ook Zweden heeft een snel groeiende gratis verspreide huis-aan-huisbladpers, evenwel nog niet in een omvang vergelijkbaar met de Nederlandse gratis huis-aan-huisbladpers. Bovendien lijkt deze groei thans te stagneren. Het aantal huis-aan-huisbladen in Zweden is sedert het midden van de zeventiger jaren verdubbeld tot ca. 250 nu. Vijftig van deze bladen worden door dagbladondernemingen op de markt gebracht, waaronder 25 bladen alleen al in Stockholm en omgeving. De totale oplage van alle huis-aan-huisbladen wordt geraamd op ca. 4,5 mln (Nederland: ca. 560 bladen met een totale wekelijkse opslag van 18,5 mln waaronder bijna 300 bladen die door dagbladondernemingen worden uitgegeven met een totale oplage van ruim 7 mln). Zoals verderop nog zal blijken vormt het verschijnsel van de gratis huis-aan-huisbladpers in Zweden onderwerp van studie van een van beide commissies die de regering op het gebied van het perswezen instelde.

Het aantal kranten in Zweden vertoonde in de periode 1945-1970 een scherpe daling. Zo verschenen in 1945 nog 216 kranten, welk aantal in de daaropvolgende jaren terugliep tot het huidige aantal, dat sedert het begin van de jaren zeventig tot op heden nagenoeg stabiel is gebleven. In genoemde periode liep dientengevolge ook het aantal steden met 2 of meer dagbladen terug van 51 tot 20, terwijl het aantal 'one-paper-cities' van 42 tot 64 steeg.

Het financiële steunbeleid van de overheid voor de pers

Deze concentratietendens gaf vooral aanleiding tot uitbreiding van het overheidsbeleid op het gebied van de perssteun in Zweden. Het wordt aan dit beleid toegeschreven dat de concentratietendens in de zeventiger jaren tot stilstand kwam en nieuwe bladen konden opkomen. In toenemende mate vond in deze periode de opvatting steun, dat de overheid een verantwoordelijkheid draagt voor een goede taakvervulling van de pers (en andere media) ten behoeve van het functioneren van de democratie. Hiervan uitgaande werd het overheidsbeleid vooral gericht op het handhaven en bevorderen van persverscheidenheid. In dat kader werkte de overheid, mede op advies van daartoe ingestelde parlementaire en andere commissies, maatregelen uit om de concentratie tegen te gaan en het verschijnen van nieuwe bladen te stimuleren.

Zo concludeerde de eerste parlementaire commissie inzake de pers in 1965 dat vooral bladen met een ongelijke concurrentiepositie in hun verspreidingsgebied, de zgn. secundaire kranten, in financieel-economische moeilijkheden verkeerden doordat zij een strijd op leven en dood met hun winstgevendende concurrenten moesten voeren, de zgn. primaire kranten. Deze commissie achtte het onwaarschijnlijk dat de secundaire kranten hun moeilijkheden volledig op eigen krachten zouden overwinnen. Was daarmee de behoefte aan steun aangetoond, moeilijker was het voor de commissie een vorm van steun te vinden waarbij het risico van overheidsinvloeden op de pers zou worden vermeden. Omdat ca. 80-90% van de Zweedse kranten min of meer met een politieke partij verbonden is, stelde de commissie voor om de pers via deze politieke partijen subsidies te verstrekken. Een dergelijke directe selectieve steun aan de pers stuitte op veel kritiek en tengevolge hiervan werd besloten wel subsidies aan politieke partijen in te voeren, maar deze partijen zelf te laten beslissen of ze deze mede voor steun aan de pers zouden willen aanwenden.

Deze steunvorm nam de vrees niet weg dat persorganen als gevolg van hun economische moeilijkheden zouden verdwijnen. Een tweede parlementaire commissie boog zich vervolgens over de mogelijkheden van aanvullende steun. Naar aanleiding van het advies van deze commissie werd in 1969 een kredietfonds voor de pers ingevoerd. Projecten gericht op samenwerking en gemeenschappelijke productie verkrijgen hierbij prioriteit. Toen ook deze maatregelen de vrees voor het verdwijnen van vooral secundaire kranten niet weg konden nemen, kwam de gedachte aan selectieve steun opnieuw naar voren. Een dergelijk steunsysteem werd uiteindelijk na veel discussie in 1971 geïntroduceerd en in die fase werd ook een derde parlementaire commissie benoemd om dit systeem te evalueren en te studeren op mogelijke stimulansen tot samenwerking en tot de oprichting van nieuwe bladen. De hierbij ingevoerde selectieve steun kreeg de vorm van een productiesubsidie, een bijdrage in de papierkosten voor redactionele pagina's van kranten die in hun verspreidingsgebied concurrentie voeren met een blad met een hogere oplage. Het rapport van genoemde derde commissie bevestigde het belang van deze selectieve steun en gaf tevens aanleiding tot de introductie in 1976 van aanvullende steunmaatregelen namelijk ten behoeve van de oprichting van nieuwe kranten, de verdere ontwikkeling van reeds bestaande en voor samenwerking op gebieden van techniek, advertentie-acquisitie en onderzoek. Een vierde perscommissie had onder meer tot taak de effecten van de geldende steunmaatregelen te analyseren en te evalueren, mede in het licht van de financiële omvang daarvan. Dit leidde tot enkele aanpassingen in voorwaarden en beschikbare financiële middelen. In 1982 stelde de overheid een vijfde perscommissie in die geheel uit experts bestaat en waarin geen parlementsleden zijn opgenomen. Ook deze commissie kreeg tot taak de perssteun te evalueren. Bovendien en meer in het bijzonder zette de commissie zich aan een studie van de effecten op de dagbladpers van de snel groeiende gratis huis-aan-huis verspreide advertentiebladen. De commissie onderzoekt tevens de mogelijkheden van het gebruik van nieuwe technieken en verdere kostenbesparende samenwerking in de pers.

Vormen van de huidige steunverlening aan de pers in Zweden

Thans zijn de volgende steunmaatregelen voor de pers van toepassing:

- Subsidie aan politieke partijen (naar rato van de hoogte van de behaalde stemmenpercentages bij twee opeenvolgende verkiezingen) voor hun opinievormende activiteiten. Sedert de invoering hiervan in 1965 is hiervoor jaarlijks een bedrag van 23 mln. Zkr. gereserveerd.
- Gereduceerde tarieven van de reclamebelasting.
Deze belasting werd in 1972 op vrijwel alle vormen van reclame ingevoerd en bedroeg voor kranten 6% en voor andere bladen 10% op de advertentie-opbrengst boven 3 mln. Zkr. Deze belasting leidde tot een daling van de advertentie-opbrengst en tot toenemende behoefte aan subsidie, vooral bij kranten met een laag dekkingspercentage. Aan de opbrengst van deze belasting droegen de kranten (ca. 50 titels) in de eerste jaren in totaal bijna 30 mln. Zkr. bij. In 1977 werd besloten tot een verlichting van deze belastingdruk voor kranten: het belastingpercentage werd verlaagd van 6 naar 3% en het bedrag van de belastingvrije advertentie-opbrengst werd verhoogd van 6 naar 9 mln. Zkr., ingaande 1978. Voor tijdschriften bedraagt de belasting 10% bij een advertentie-opbrengst van meer dan 6 mln. Zkr. Tijdschriften van organisaties zijn vrijgesteld van deze belasting.
De opbrengst van de reclamebelasting bedraagt in totaal ca. 170 mln. Zkr. 45% hiervan is afkomstig van persadvertenties (3/5 van dagbladen en 2/5 van tijdschriften).
- Een btw-nultarief voor de verspreiding van kranten bij abonnement en losse verkoop.
Ook verschillende tijdschriften (met name organisatie-tijdschriften) komen hiervoor in aanmerking. Voor andere persorganen en voor de advertentie-opbrengst van kranten (en voor overige goederen en diensten) geldt een tarief van 23,46%.
De omvang van deze faciliteit wordt begroot op ca. 150 mln. Zkr. jaarlijks.
- Gereduceerde postale tarieven. Deze faciliteit waarvan de omvang ca. 100 mln. Zkr. bedraagt, wordt geleidelijk afgebouwd.
- Advertenties van de overheid in kranten.
Hierbij geldt de voorwaarde dat de advertenties op gelijkwaardige wijze in alle kranten worden geplaatst, ongeacht oplage en verspreiding.
- Kredietfonds voor de pers (ingevoerd in 1969 en in 1976 permanent gevestigd) met zelfstandige beslissingsbevoegdheid. Voor deze kredietverlening met kredietfaciliteiten (waaronder een rentevrije periode van drie jaar en een aflossingsvrije periode van vijf jaar, alsmede een gunstig rentepercentage) komen uitsluitend projecten van kranten in aanmerking gericht op versterking van de concurrentiepositie op langere termijn. Tot begin 1984 was uit het fonds in het totaal aan leningen verstrekt bijna 150 mln. Zkr. Het saldo beschikbaar bedroeg op dat tijdstip 107 mln. Zkr.
- Korting op gemeenschappelijke distributie, ingevoerd in 1970.
Twee landelijke en twee regionale distributiebedrijven, die van overheidswege indirect worden gesteund, dragen zorg voor een belangrijk deel (70%) van de verspreiding van kranten. Bladen die van deze mogelijkheid gebruik maken, komen in aanmerking voor een korting op de distributiekosten van elk exemplaar dat via deze distributiebedrijven bij abonnees terechtkomt.

- Produktiesubsidie, ingevoerd in 1971, tegemoetkoming in de papierkosten voor redactionele pagina's van kranten met een laag dekkingspercentage in hun verspreidingsgebied. In 1972 en in 1976 werd deze subsidie in belangrijke mate verhoogd (in 1976 met 40%). Uitgekeerd wordt een vast bedrag voor elke ton papier voor redactionele pagina's op jaarbasis. Vier tot zeven maal per week verschijnende kranten met een oplage van meer dan 10.000 ex. ontvangen dit volledige subsidiebedrag indien zij een dekkingspercentage hebben van ten hoogste 40% van het aantal huishoudens; indien tussen de 40-50%: vermindering van de subsidie met 1/10 voor elk percentage boven de 40%. Indien deze bladen een oplage hebben van minder dan 10.000 ex., ontvangen ze volledige subsidie tot een dekkingspercentage van ten hoogste 50%, met een aftopping tot 60%. Eenmaal tot driemaal per week verschijnende kranten ontvangen het volledige subsidiebedrag bij een dekking van ten hoogste 20%, met een aftopping tot 30%. Voor regionale kranten en voor kranten in grote steden gelden maximum-bedragen. Avondkranten en bladen met een advertentievolume van meer dan 50% komen niet voor de regeling in aanmerking. In april 1979 werd op advies van de (vierde) perscommissie besloten de financiële omvang van deze steunmaatregel uit te breiden. Met name voor kranten in grote steden, voor provinciale kranten met een laag dekkingspercentage en voor weekbladen werd de produktiesubsidie verhoogd.
- Startsubsidie voor een tot drie maal per week verschijnende kranten. Deze steun, ingevoerd in 1976, is bedoeld om de start van nieuwe kranten te begunstigen, en bedraagt per krant 1½ maal het bedrag van de produktiesubsidie. De steun krijgt de vorm van een rentevrije lening, indien de betrokken krant na de een- of tweejarige startperiode in aanmerking komt voor de produktiesubsidie zelf.
- Ontwikkelingssteun, ingevoerd in 1976 voor kranten die niet behoren tot de groep van dagbladen met lage dekkingspercentages en dus niet voor een produktiesubsidie in aanmerking komen. De steun is bedoeld als handreiking bij het doorvoeren van verbeteringen en vernieuwingen. Deze wordt uitgekeerd in de vorm van een subsidie en de hoogte hiervan per blad is mede afhankelijk van de verschijningsfrequentie.
- Steun voor samenwerking, ingevoerd in 1976. Deze steun heeft drie onderdelen: een technische samenwerkingssteun, een advertentiesamenwerkingssteun en een steun voor gezamenlijke projecten die ook de bedrijfstak als geheel ten goede kunnen komen. De technische samenwerkingssteun wordt verstrekt aan kranten die met elkaar een overeenkomst zijn aangegaan op het gebied van zet- en drukwerk. De advertentiesamenwerkingssteun is bedoeld als stimulans voor een gezamenlijke werving en exploitatie van advertenties, met name van kranten met een lage dekking. De subsidie ten behoeve van bedrijfstak-projecten is bedoeld voor gezamenlijke projecten van kranten op het gebied van onderzoek, organisatie, produktiemethoden, administratie e.d.

Naast de hier besproken steunvormen bestaat in Zweden overigens tevens de mogelijkheid van financiële steunverlening aan bladen van immigranten en minderheidsgroepen, tijdschriften van landelijke organisaties op het gebied van godsdienst, politiek, sport enz. en aan culturele tijdschriften (de laatstgenoemde groep ontvangt deze steun via de Culturele Raad). In het navolgende staatje wordt een overzicht gegeven van de bedragen die met de directe financiële steunverlening aan de pers gemoeid zijn.

jaar (selectie)	productie- subsidie	start- subsidie	ontwikke- lingssteun	samenwer- kingssteun	kortingen voor gemeen- schappelijke distributie	leningen uit pers- krediet- fonds
1969/70	–	–	–	–	1.4	24.2
1971/72	36.0	–	–	–	10.2	15.4
1976/77	138.5	2.6	6.0	1.5	25.0	16.2
1980/81	226.1	1.7	8.8	3.2	63.8	24.3
1981/82	262.6	2.5	4.8	2.1	56.9	2.5
1982/83	298.6	2.8	8.4	1.2	56.3	11.7
1983/84	361.5	3.8	10.0	7.0	58.6	5.0

In de periode 1983/1984 werden in totaal de volgende subsidies aan de volgende aantallen persorganen verleend:

– kranten	440,9 mln.	voor 83 bladen
– bladen van landelijke organisaties	38,6 mln.	voor 455 bladen
– culturele tijdschriften	9,6 mln.	voor 181 bladen
– bladen van immigranten en minderheden	5,4 mln.	voor 33 bladen
	494,5 mln.	Zkr.

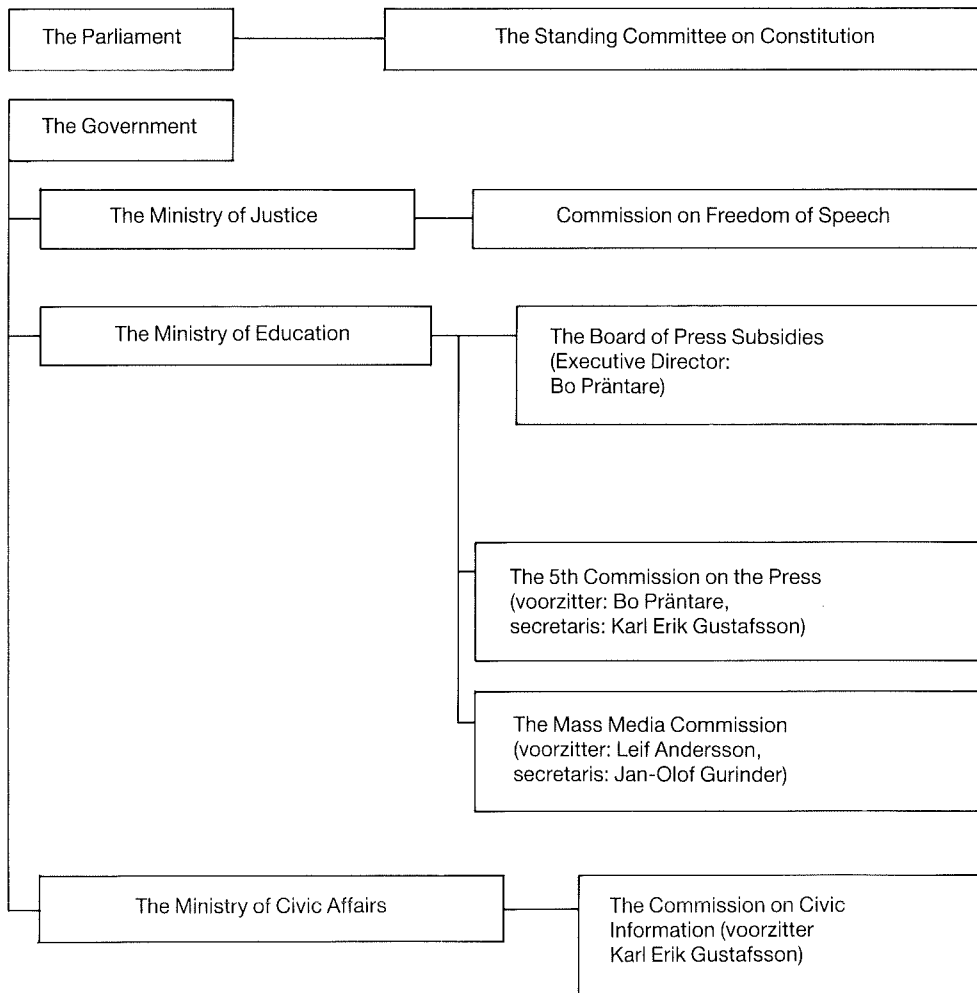
Huidige organisatiestructuur betreffende het massamediebeleid in Zweden

Met de uitvoering van het financiële steunbeleid is belast het 'Presstödsnamnden', het bestuursorgaan inzake perssubsidies. Dit orgaan verkreeg zijn huidige vorm in 1976. De primaire functie van het bestuursorgaan is uitvoering en beheer van alle vormen van steunverlening aan kranten en aan de persorganen van organisaties. Na vaststelling door regering en parlement van de regels en – jaarlijks – van de hoogte van het budget voor financiële steunverlening kan dit bestuursorgaan zelfstandig de steun op basis van de daarvoor geldende criteria verlenen. De regering kan deze besluiten niet op enigerlei wijze schorsen of vernietigen. Het bestuur bestaat uit acht leden die door de regering worden benoemd; 5 leden op voordracht van politieke partijen en 3 zgn. onafhankelijke deskundigen. Het bestuur wordt door een permanent secretariaat bijgestaan.

Aan het bestuursorgaan zijn de volgende taken opgedragen:

1. het analyseren van economische ontwikkelingen inzake de pers en het waarnemen van veranderingen in de pers in het algemeen;
2. uitvoering en evaluatie van financieel-economische steun aan de pers;
3. het bijhouden van een register betreffende eigendomsverhoudingen in de pers;
4. beheer en uitvoering inzake het perskredietfonds.

De plaats van dit bestuursorgaan (Presstödsnamnden: Board of Press Subsidies) binnen de organisatiestructuur van het mediabeleid blijkt uit het navolgende overzicht.

Op de positie en functies van de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken met de daaronder ressorterende commissies in deze structuur wordt hier niet nader ingegaan, omdat zij geen directe taken hebben op het gebied van financiële steunverlening aan de pers. Ter toelichting op dit schema moge nog dienen, dat de daarin genoemde commissie van onderzoek op het gebied van de massamedia zich vooral bezighoudt met het vraagstuk van de uitbreiding en het gebruik van kabelsystemen. Deze commissie neemt daarbij de doelstellingen van het massamediebeleid en de cultuurpolitiek in ogenschouw. Verder beziet de commissie ook het belang van nieuwe communicatietechnologieën voor de werkgelegenheid en het handelsverkeer met het buitenland.

Mogelijke beleidsveranderingen in de toekomst in Zweden; enkele conclusies

Uit de gesprekken tijdens ons bezoek is ons gebleken dat het huidige systeem van financiële steunverlening aan de pers in Zweden op een brede steun in het parlement kan rekenen. Naar verwachting zullen wijzigingen in de samenstelling van de regering nauwelijks invloed hebben op de vooral sedert 1976 functionerende grondslagen van deze steunverlening, zoals ook is gebleken bij de regeringswisselingen in 1978, 1979, 1981 en 1982.

Wel bestaat er een zekere vrees voor de groeiende hoogte van de totale steun. Een zesde perscommissie waarin parlementariërs zullen worden opgenomen zal zich nader over dat vraagstuk buigen. Voorshands zal mede in afwachting van de resultaten van die commissie de perssteun op het huidige niveau worden gestabiliseerd. Het moet daarbij niet uitgesloten worden geacht dat het instrumentarium van de perssteun wijziging zal ondergaan. Wij hebben in dit verband bijvoorbeeld bezwaren beluisterd tegen de huidige vorm van individuele steunverlening aan de pers via het Kredietfonds voor de pers. Dat fonds is opgericht ter medefinanciering van plannen op het gebied van modernisering en rationalisatie. Sommige kredieten werden evenwel aangewend om behoeften te vervullen waarin anders door middel van samenwerking met andere bladen zou zijn voorzien. De indruk bestaat dientengevolge dat het Kredietfonds in zekere zin de doelstellingen van andere instrumenten van de perssteun doorkruist en zeker de doelstelling van bevordering van samenwerking tussen persorganen, waaraan in het beleid steeds meer belang wordt gehecht.

In ieder geval valt uit de verkregen informatie af te leiden dat de perssteun in Zweden in het algemeen

een point of no return heeft bereikt. Zo geeft de produktiesubsidie de desbetreffende kranten thans een meeropbrengst van gemiddeld 20%. Dit steunsysteem zou niet meer kunnen worden beëindigd zonder het voortbestaan van een groot deel van de pers in gevaar te brengen.

Tegelijk echter moet worden geconstateerd dat de perssteun de concentratietendens een halt toegeroepen heeft – hetgeen in het voorgaande reeds is opgemerkt – en dat vooral door middel van de steun enkele nieuwe bladen van de grond zijn gekomen respectievelijk bestaande bladen werden uitgebreid. Wat dat laatste betreft zij hier vermeld dat er sedert 1969 17 nieuwe 1-3x per week verschijnende kranten zijn uitgekomen en 1-7x per week verschijnende krant. Daarnaast waren er in de groep van 1-3x per week verschijnende kranten 9 bladen die hun edities hebben uitgebreid, terwijl 5 bladen in de groep van kranten met een hoge periodiciteit (4-7 uitgaven per week) een soortgelijke uitbreiding ondergingen. Verder moet hier worden vermeld dat in Zweden plannen in voorbereiding zijn om de invoering van Kabeltelevisie vooral in grote steden te vergemakkelijken, hetgeen ook voor de pers consequenties zal hebben. De resultaten van het werk van genoemde commissies en van het debat hierover in het parlement zullen duidelijkheid moeten brengen over de lijnen waarlangs deze ontwikkelingen zich zullen voltrekken. De mogelijkheid dat satelliettelevisie deze ontwikkelingen in een stroomversnelling zouden kunnen brengen worden vooralsnog laag ingeschat.

Ook is ons daarbij gebleken dat veel aarzelingen bestaan tegen mogelijke invoering van reclame in de omroep. Vooralsnog zijn er geen concrete plannen op dit gebied uitgewerkt, onder meer vanwege de gevaren van een dergelijk nieuw reclamemedium voor de pers.

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over financiële steunverlening aan het nieuwsblad De Gecombineerde te Heusden

1. Samenvatting

De aanvraag van het nieuwsblad De Gecombineerde te Heusden houdt een verzoek in tot financiële steun ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers ter medefinanciering van een project gericht op verbetering en daardoor de continuïteit van de exploitatie van het blad. De Gecombineerde is een 3x per week in de Vijfherenlanden en West-Betuwe verschijnend nieuwsblad. Het voortbestaan van dit blad is geruime tijd bedreigd geweest door een faillissement van zijn voormalige uitgeverij. Dit gevaar werd afgewend door de overname van die uitgeverij en dus ook van het nieuwsblad door Heusden Pers B.V. te Heusden. Het blad bevindt zich in een verlieslijdende positie vooral door een terugval in abonneementen. In het kader van het project, waarop de financiële steunaanvraag is gebaseerd, zijn maatregelen voorzien, respectievelijk voor een deel reeds uitgevoerd om het blad beter te doen aansluiten bij de behoeften van de lezers en de advertentiemarkt. Verder zijn wervingsactiviteiten voorgenomen.

Wij adviseren de minister ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers De Gecombineerde een achtergestelde lening van ten hoogste f 300.000,- aan te bieden tegen een vaste rente van 7% en met een totale looptijd van zes jaren. Met de aflossing hiervan, die in die jaren in gelijke termijnen moet plaatsvinden, zal in het eerste jaar na de verlening van het krediet dienen te worden begonnen.

2. Inleiding

In december 1983 wendde de directie van Heusden Pers B.V. te Heusden zich tot ons om de mogelijkheden te bespreken van financiële steunverlening ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers ten behoeve van een project, gericht op verbetering van de exploitatie van het door Heusden Pers B.V. uitgegeven nieuwsblad De Gecombineerde.

De Gecombineerde is een 3x per week in de Vijfherenlanden en West-Betuwe verschijnend nieuwsblad. Het voortbestaan van dit blad is geruime tijd bedreigd geweest door een faillissement van zijn voormalige uitgeverij 'Tot Hoger Streven' te Leerdam. Dit gevaar werd afgewend door de overname van die uitgeverij door Heusden Pers B.V. te Heusden.

Contractuele problemen tijdens de overname leidden tot verhogingen van kosten, die voor rekening van Heusden Pers zijn gekomen, daar vanaf 1 februari 1983 de exploitatie van de uitgeverij voor rekening en risico van Heusden Pers plaatsvindt.

Heusden Pers B.V. is als uitgeversactiviteit van Drukkerij Veerman te Heusden in 1969 afgezonderd. Tot 1 februari 1983 was zij alleen uitgeefster van het Nieuwsblad voor het Land van Heusden en Altena en de huis-aan-huisbladen Gorumse Courant en een kopblad van de Gorumse Courant, Streekjournaal. Verder had Heusden Pers een 50% belang in de huis-aan-huisbladen uitgeverij Fluvius Pers B.V. en werkt zij samen in advertentiecombinaties met twee andere bedrijven. Door overname van de B.V. Tot Hoger Streven verkreeg Heusden Pers de uitgaverechten van het nieuwsblad De Gecombineerde en acht huis-aan-huisbladen. Bij de Gecombineerde bleek sprake te zijn van een verlieslijdende situatie vooral door een terugval in abonneementen. Omdat de exploitatie van de acht huis-aan-huisbladen ook nauwelijks bevredigend was besloot Heusden Pers drie huis-aan-huisbladen uit de markt te nemen en twee samen te voegen met huis-aan-huisbladen van Fluvius Pers B.V., terwijl twee andere bladen werden overgedragen aan andere uitgevers.

Door deze acties ontstond een behoefte aan aanvullende drukcapaciteit zodat besloten werd tot aankoop van een offset rotatiepers, teneinde zelf de bladen te gaan drukken. Hiertoe is opgericht Suburban Pers B.V. (50% Drukkerij Veerman en 50% Sijthoff Pers). Als gevolg van deze operatie is Heusden Pers thans uitgeefster van twee huis-aan-huisbladen en twee nieuwsbladen, waaronder De Gecombineerde. De 50% deelname in Fluvius Pers bleef onveranderd.

In het kader van de uitvoering van deze wijzigingen nam de directie van Heusden Pers contact met ons bestuur op ter bespreking van de mogelijkheden van financiële steunverlening aan het nieuwsblad De Gecombineerde ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers. Dit resulteerde in een aanvraag d.d. 23 februari 1984, die wij in behandeling namen en voor financieel-economisch onderzoek aan de Nationale Investeringsbank voorlegden. Over onze beslissing de aanvraag in behandeling te nemen gaven wij op 30 maart 1984 een persbericht uit.

Deze aanvraag houdt in het bijzonder in een verzoek om een zo hoog mogelijke financiële steun ter medefinanciering van een project gericht op verbetering en daardoor de continuïteit van het nieuwsblad in journalistieke en commerciële zin.

In het kader van dit project, met de uitvoering waarvan Heusden Pers reeds eind 1983 is begonnen, is allereerst de redactionele formule van het blad gewijzigd in de richting van meer plaatselijk nieuws en minder nationale en internationale berichtgeving. Uitgangspunt hierbij is het streven het blad beter te doen aansluiten bij de behoeften van de lezers en advertentiemarkt. Met dat uitgangspunt voor ogen werd ook het verspreidingsgebied van het blad aangepast, teneinde te bereiken dat haar functie als nieuwsblad voor de betrokken regio's zo goed mogelijk kan worden vervuld. Dientengevolge verschijnt De Gecombineerde thans in twee edities, te weten een editie West-Betuwe en een editie Vijfherenland/Alblasserwaard. Bovendien zijn promotionele activiteiten uitgevoerd ten aanzien van de lezers- en

advertentiemarkt en hebben de vaste redactionele bemanning, het net van lokale correspondenten en het bestand aan freelance medewerkers uitbreiding ondergaan. Naast deze wijzigingen worden in het kader van het project verdere investeringen nodig geacht voor de promotie en imagoverbetering van het blad. In dat verband zijn vooral activiteiten op het gebied van werving van lezers en adverteerders, alsmede een beperkt lezersonderzoek voorgenomen resp. ten dele reeds uitgevoerd. Tevens wordt een verbetering van de zet- en drukkwaliteit, de lay-out en de distributie van het blad nagestreefd.

3. Beoordeling

De overname van het nieuwsblad De Gecombineerde heeft ingrijpende gevolgen gehad voor de resultaten en de exploitatiepositie van Heusden Pers waarvan dit blad thans een geïntegreerd onderdeel vormt. De gewijzigde overnamevoorwaarden voortvloeiend uit het juridische geschil tijdens de overname zelf hebben de spankracht van Heusden Pers doen verminderen, niet in de laatste plaats doordat dit geschil ruim een half jaar geduurd heeft en het project ter verbetering van de resultaten van het blad daardoor pas later in gang kon worden gezet. De investeringen ten behoeve van dit project kregen mede daardoor een zodanige omvang dat de reserves van Heusden Pers moesten worden aangesproken. Naast verhoging van verschillende kostenposten resulteerde deze overname evenwel tevens in een stijging van de omzet van het gehele bedrijf Heusden Pers door verhoging van de advertentie-omzet en van de inkomsten uit abonnementen van de bladen van dit bedrijf.

De resultaten van De Gecombineerde geven in 1984 nog slechts een geringe verbetering te zien ten opzichte van 1983. Doordat met het rentabiliteitsproject pas in het laatste kwartaal van 1983 kon worden begonnen, worden voor 1984 nog geen grote effecten hiervan verwacht. Wel werd begin 1984 de daling in het aantal abonnees tot staan gebracht en in de daarop volgende maanden zelfs omgebogen in een groei. De voorgenomen toekomstige promotieactiviteiten zullen in 1984 nog weinig direct effect sorteren, maar zullen naar verwachting wel een betere basis geven voor de omzet in 1985. Met name lijkt de verwachting gewettigd dat de abonneegroei zich in dat jaar verder zal voortzetten en dat de advertentievolumina mede als gevolg daarvan zich ook weer positief zullen gaan ontwikkelen.

Met de overname van dit nieuwsblad heeft Heusden Pers zich in het gebied van de West-Betuwe en de Alblasserwaard een zodanige positie verworven dat een rendabele exploitatie van De Gecombineerde voor de komende jaren in zicht is gekomen. Daarbij moet in aanmerking worden genomen dat door toevoeging van De Gecombineerde het draagvlak voor de indirecte kosten van Heusden Pers als geheel verbreed is, waardoor de andere uitgaven van dit bedrijf bij een nagenoeg gelijk omzetniveau een beter resultaat te zien geven.

Om te voorkomen dat deze verbetering van resultaten van Heusden Pers weer teniet wordt gedaan door exploitatieverliezen die thans en in de nabije toekomst nog met De Gecombineerde worden geleden, zal een tijdelijke extra financiële injectie van buitenaf ten behoeve van het rentabiliteitsproject van De Gecombineerde nodig zijn. Weliswaar zou Heusden Pers zelf voor een deel in de financieringsbehoefte voor dit project kunnen voorzien, doch dit zou haar spankracht te boven kunnen gaan en kunnen resulteren in een verdere aantasting van haar reserves. Bovendien zal het project dan wellicht nog maar voor een deel worden uitgevoerd, waardoor de beoogde verbetering van de positie van het blad naar verwachting in mindere mate en pas op langere termijn kan worden bereikt. Met het oog hierop en om de continuïteit van het blad te doen bevorderen zou een steun in de rug vanuit het Bedrijfsfonds geboden kunnen zijn.

4. Advies

Op grond van vorengenoemde overwegingen en na raadpleging van de resultaten van het kredietonderzoek dat de Nationale Investeringsbank heeft verricht (rapport d.d. 6 juni 1984) adviseren wij u het nieuwsblad De Gecombineerde financiële steun ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers te verlenen. In het hierna volgende zullen wij de vorm hiervan en de voorwaarden aangeven. Wij adviseren het blad een krediet te verlenen van ten hoogste f 300.000,- tegen een vaste rente van 7%. De hoogte van het kredietbedrag hebben wij bepaald mede rekening houdend met de hoogte van de extra verliezen die Heusden Pers vooral door de overname van De Gecombineerde geleden heeft. Door middel van deze steunverlening kan het blad de ruimte krijgen het rentabiliteitsproject verder uit te voeren en in het kader daarvan een extra promotiecampagne organiseren. Wij gaan er daarbij vanuit dat het blad zo spoedig mogelijk nog een nadere concretisering van het project met name wat betreft de plannen inzake de extra promotie aan ons zal voorleggen.

Verder adviseren wij u dit krediet te verlenen in de vorm van een achtergestelde lening. Daardoor kunnen de reserves van Heusden Pers weer zover mogelijk op het niveau van voor de overname van De Gecombineerde gebracht worden.

Het door ons beoogde krediet zal met rente dienen te worden afgelost in gelijke termijnen gedurende een periode van zes jaren na de datum van ondertekening van de kredietovereenkomst, waarin dit kredietaanbod met de daarvoor geldende voorwaarden zullen zijn vastgelegd.

Met de terugbetaling zal begonnen dienen te worden in het eerste jaar na de verlening van het krediet. Voorst adviseren wij Drukkerij Veerman B.V. mede hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor dit krediet. Bovendien zal aan het krediet de voorwaarde dienen te worden verbonden, dat de kredietfaciliteiten die Heusden Pers Drukkerij Veerman en Fluvius Pers elders genieten dienen te worden gecontinueerd.

Tenslotte adviseren wij u, indien u met ons advies instemt, dit kredietaanbod te laten vervallen, indien Heusden Pers het aanbod niet binnen twee maanden na dagtekening van uw beslissing heeft aanvaard en de vorenbedoelde kredietovereenkomst heeft ondertekend.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over financiële steunverlening aan de Weekkrant Suriname

1. Samenvatting

De aanvraag van de Weekkrant Suriname, uitgegeven door de Weekkrant Suriname B.V. te Rijswijk, houdt een verzoek in tot financiële steunverlening ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan het blad op basis van een project gericht op een sluitende exploitatie binnen een afzienbare periode. Het project omvat een reeks van maatregelen door middel waarvan het blad een eenmalige reorganisatie van zijn exploitatie beoogt door te voeren. In dat verband zijn maatregelen voorgenomen op het gebied van de werving van lezers en advertenties, alsmede kostenbesparende maatregelen en een uitbreiding van de Raad van Commissarissen.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers adviseert de minister de Weekkrant een bijdrage à fonds perdu te verlenen van ten hoogste f 175.000,—, t.w. f 60.000,— als bijdrage ter compensering van de huidige schulden van het blad en f 115.000,— ten behoeve van de uitvoering van het reorganisatieproject in 1985. Verder adviseert het bestuur het blad voor de uitvoering van het project in de jaren 1986 en 1987 een krediet – onder nader te bepalen voorwaarden – te verlenen van ten hoogste f 50.000,— ingeval de exploitatieresultaten in 1985 zich in gunstige zin zullen hebben ontwikkeld.

2. Inleiding

Begin augustus 1984 wendde Weekkrant Suriname B.V. te Rijswijk zich tot ons bestuur om de mogelijkheden te bespreken van financiële steunverlening ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers ten behoeve van een langlopend project, dat gericht is op een verbetering van de exploitatie van het weekblad.

De Weekkrant Suriname verschijnt sinds 1981 en is vooral gericht op in Nederland woonachtige Surinamers. De Weekkrant bevat vooral nieuws uit Suriname, maar ook Nederlands nieuws dat van speciaal belang is voor de hier wonende Surinamers. Tot de (potentiële) lezers van het blad worden eveneens Nederlanders gerekend die belangstelling hebben voor gebeurtenissen in Suriname.

De eerste twee jaren van haar verschijning werd de Weekkrant Suriname uitgegeven door de Stichting Suriname '80. Sedert 1 februari 1983 wordt de uitgave verzorgd door de Weekkrant Suriname B.V. In de loop van 1984 werd deze B.V. geconfronteerd met problemen van financiële aard, die de continuïteit van het blad in gevaar brengen. Het blad werd geconfronteerd – mede door de algemene economische teruggang – met een daling in het lezersbestand alsmede met een vermindering van haar advertentie-omzet. Door de relatief jonge leeftijd van het blad met de daarbij behorende problemen bij het verwerven van een positie op de advertentie- en lezersmarkt, alsmede de sociaal-economische situatie van de doelgroep, bleek Weekkrant Suriname al snel kwetsbaar. De directie van de Weekkrant Suriname B.V. meent echter redenen te hebben, dat in de toekomst een sluitende exploitatie van het blad mogelijk is. Zij gaat daarbij allereerst uit van het feit dat de doelgroep van in Nederland woonachtige Surinamers en in Suriname geïnteresseerde Nederlanders aanzienlijk meer potentiële lezers omvat dan het aantal dat thans door het blad wordt bereikt.

Door een bredere verspreiding verwacht de directie naambekendheid en de verkrijgbaarheid van het blad te vergroten en daarmee het abonnee-aantal en de losnummerv verkoop te kunnen stimuleren. Daartoe zou ook een promotiecampagne kunnen bijdragen. Tevens is de advertentie-acquisitie nog nauwelijks op professionele wijze tot ontwikkeling gekomen. Door het ontbreken van middelen is de Weekkrant voorshands nog niet in staat geweest dit onderdeel voldoende uit te werken en te doen bijdragen aan het exploitatieresultaat. Door het specifieke karakter van de Weekkrant Suriname kan het blad, naar het oordeel van de directie, de adverteerder een medium bij uitstek voor een nauw omschreven doelgroep bieden.

Op grond van deze overwegingen nam de Weekkrant Suriname contact met ons bestuur op voor overleg over de financiële steunmogelijkheden uit het Bedrijfsfonds. Dit resulteerde in een aanvraag, gedateerd 15 augustus 1984, aan ons bestuur. De Weekkrant Suriname beschouwt zichzelf als een opinieweekblad. Daarnaast vertoont het blad kenmerken van een nieuwsblad, gelet op artikelen die in het blad op het gebied van nieuwsvoorziening en nieuwsanalyse verschijnen. Bladen die kenmerken vertonen van nieuwsbladen en opinieweekbladen kunnen onder de werking van het Bedrijfsfonds vallen, ingevolge een beslissing van de toenmalige minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk van 1 oktober 1975 (Jaarverslag Bedrijfsfonds voor de Pers over 1974-1975, pag. 15 en bijlage 7). Met het oog hierop namen wij de aanvraag in behandeling en legden wij deze voor nader financieel-economisch onderzoek voor aan de Nationale Investeringsbank. Op 12 september 1984 gaven wij over onze beslissing de aanvraag in behandeling te nemen, een persbericht uit.

3. Beoordeling

De aanvraag houdt een verzoek in om financiële steun ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers op basis van een project, gericht op een sluitende exploitatie binnen een afzienbare periode. Het blad denkt dit met name te kunnen realiseren door een omzetvergroting in een drietal jaren van ruim 45% ten opzichte van de voor 1984 verwachte omzet. Deze groei zou gegenereerd moeten worden uit een op te zetten actie voor het werven van meer lezers, alsmede een verbetering van de acquisitie, teneinde meer advertenties te verkrijgen. De werving van meer lezers tracht het blad te bereiken onder meer door het opzetten van meer verkooppunten, het gericht werven in gebieden waar relatief veel Surinamers wonen, acties onder lezers e.d.

Daarbij beoogt het blad het professionele karakter van de dagelijkse leiding van zijn exploitatie te versterken via uitbreiding van de Raad van Commissarissen met een aantal personen met managementervaring op persgebied. Tevens voorziet het project in besparingen van kosten, onder meer

doordat een aantal medewerkers geheel of ten dele afziet van vergoedingen voor hun werkzaamheden ten behoeve van het blad. Daardoor zouden de kosten van het blad in de looptijd van het project slechts met ruim 8% stijgen. Aldus zou het blad in de loop van 1987 het punt bereiken waarop de exploitatie kostendekkend zal zijn. In dat licht beschouwd komt het project neer op een pakket van maatregelen gericht op een éénmalige reorganisatie van het blad.

Wij hebben geen redelijke zekerheid over de haalbaarheid van deze prognoses. Of het blad in staat zal zijn bij een nagenoeg gelijkblijvend kostenniveau de geprognostiseerde opbrengstenstijging te behalen kunnen wij niet beoordelen. Niettemin valt uit de prognoses van het blad af te leiden dat de voorgenomen reorganisatie van de exploitatie van het blad in ieder geval noodzakelijk zal zijn om de continuïteit van het blad veilig te stellen. Wij achten het daarbij voor de uitvoering van het project van groot belang dat het blad gevolg geeft aan zijn voornemen de Raad van Commissarissen uit te breiden met een aantal personen met managementervaring op het gebied van de pers. Daarnaast hebben wij ons er rekenschap van gegeven dat de betrokkenen bij het blad zelf door middel van kostenbesparingen ernaar streven de exploitatie op zo kort mogelijke termijn kostendekkend te maken. Tevens hebben wij hierbij het volgende overwogen.

De Weekkrant bevat vooral nieuws, achtergrondinformatie en commentaar over Suriname, maar ook artikelen over Nederland, voorzover deze voor de doelgroep relevant worden geacht. In dat licht beschouwd neemt de Weekkrant een vrij unieke positie in; er zijn voor Surinamers in ons land maar weinig vergelijkbare andere informatiebronnen voorhanden, terwijl informatie over Suriname maar via een beperkt aantal andere bronnen valt te vernemen. Voor het voortbestaan van het blad is financiële steun noodzakelijk. Zou die steun achterwege blijven en het blad daardoor verdwijnen, dan kan dit de informatievoorziening ongunstig beïnvloeden.

4. Advies

Op basis van vorengenoemde overwegingen en na weging van de conclusies van het onderzoek dat de Nationale Investeringsbank heeft verricht (rapporten d.d. 25-9-1984 en 24-10-1984) adviseren wij de Weekkrant Suriname financiële steun ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers te verlenen. De vorm hiervan en de voorwaarden zullen wij in het hierna volgende aangeven.

Wij adviseren het blad financiële steun te verlenen van ten hoogste f 175.000,-, t.w. f 60.000,- als bijdrage ter compensering van huidige schulden van het blad en f 115.000,- ten behoeve van de uitvoering van het reorganisatieproject in 1985. Het laatstgenoemde bedrag mag derhalve niet worden aangewend voor het aflossen van huidige schulden. Bij de bepaling van de hoogte van het totale bedrag van deze financiële steun hebben wij rekening gehouden met de in het project begrote exploitatietekorten alsmede met de onzekerheden van de ingediende prognoses en daardoor het sterke risicodragende karakter van het project. Gelet op dit karakter dient naar ons oordeel de financiering van het project te worden gespreid. Blijkens de aanvraag dragen de betrokkenen bij het blad ook zelf voor een belangrijk deel aan deze financiering bij. Met het oog op het feit dat het project gericht is op een éénmalige reorganisatie van de Weekkrant en gelet op de smalle financieel-economische basis van het blad, adviseren wij deze financiële steun te geven in de vorm van een bijdrage à fonds perdu. Deze vorm van financiële steunverlening uit het fonds is mogelijk geworden door wijziging van de statuten van het Bedrijfsfonds voor de Pers in december 1982, waarbij de vorm van financiële steun à fonds perdu voor bijzondere doeleinden waaronder voor een éénmalige reorganisatie, werd ingevoerd.

Wat betreft de beschikbaarstelling van deze financiële steun adviseren wij het bedrag van f 60.000,- te verlenen spoedig na ondertekening van de overeenkomst, waarin dit financiële steunaanbod en de daarvoor geldende voorwaarden zullen zijn vastgesteld en nadat is geconstateerd dat het blad aan de voorwaarden voor deze beschikbaarstelling heeft voldaan. De uitkering van het bedrag van f 115.000,- zal geschieden in termijnen in de loop van het jaar, afhankelijk van de uitvoering van het project en de voortgang van de exploitatie, zulks ter beoordeling van ons bestuur.

Op grond van het bij de onderhavige aanvraag gesignaleerde financieringstekort van de Weekkrant is het thans reeds duidelijk, dat het blad na 1985 behoefte zal hebben aan verdere financiële steunverlening uit het fonds. Met het oog hierop adviseren wij het blad voor de uitvoering van het project in de jaren 1986 en 1987 een krediet te verlenen van ten hoogste f 50.000,-, onder nog nader te bepalen voorwaarden. Dit kredietaanbod zal alleen gelden ingeval de exploitatieresultaten van het blad in 1985 zich in gunstige richting zullen hebben ontwikkeld.

Tenslotte adviseren wij, indien ons advies wordt overgenomen, dit aanbod tot financiële steunverlening te laten vervallen wanneer de Weekkrant Suriname het aanbod niet binnen twee maanden na dagtekening van uw beslissing heeft aanvaard en de vorengenoemde overeenkomst waarin het aanbod met de voorwaarden nader worden vastgelegd, niet binnen die periode is afgesloten.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Rijswijk, 23 november 1984

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over financiële steunverlening aan de Turks-Nederlandse weekkrant Haber

1. Samenvatting

De aanvraag van de Turks-Nederlandse weekkrant Haber is gericht op financiële steunverlening ten behoeve van een reorganisatieproject, door middel waarvan het blad binnen een periode van vier jaar een tenminste kostendekkende exploitatie verwacht te bereiken. In dat kader is ook de aanschaf van een zetmachine voorzien.

Wij adviseren u de weekkrant Haber financiële steun ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers te verlenen van f 325.000,—, te weten f 50.000,— als bijdrage à fonds perdu ter compensering van huidige schulden, f 200.000,— als bijdrage à fonds perdu ten behoeve van de uitvoering van het reorganisatieproject in 1985 en f 75.000,— als bijdrage voor de aanschaf van de zetmachine. Het laatstgenoemde bedrag zou in de vorm van een achtergesteld krediet dienen te worden verleend tegen een vaste rente van 6%, terug te betalen in een periode van vijf jaar, ingaande 1988.

Verder adviseren wij Haber ten behoeve van de uitvoering van het reorganisatieproject voor de jaren 1986 en 1987 een krediet te verlenen van in totaal f 100.000,— onder nog nader te bepalen voorwaarden. Dat kredietaanbod zal alleen dienen te gelden ingeval de exploitatieresultaten van het blad in 1985 zich in gunstige richting zullen hebben ontwikkeld.

2. Inleiding

In februari 1984 nam het bestuur van de Stichting Turks Publicatie- en Informatiecentrum contact met ons bestuur op ter bespreking van de mogelijkheid van financiële steunverlening uit het Bedrijfsfonds aan de door deze stichting uitgegeven Turks-Nederlandse weekkrant Haber. Deze weekkrant verscheen voor het eerst op 16 december 1983. Haber werd opgericht enerzijds om de Turkstalige inwoners in ons land die niet in staat zijn Nederlands te lezen, te informeren over nieuws in Nederland en in de gehele wereld met bijzondere aandacht voor Turkije, en anderzijds om Nederlandslezenden te informeren over ontwikkelingen en gebeurtenissen rondom de Turkstalige bevolkingsgroep in Nederland. De oprichting van het blad werd mogelijk gemaakt mede door middel van een stimuleringssubsidie van f 100.000,— die u verstrekke in het kader van het welzijnsbeleid voor buitenlanders.

Spoedig na de oprichting geraakte het blad evenwel in financiële problemen. Medio april 1984, de fase waarin het blad een financiële steunaanvraag bij het Bedrijfsfonds in voorbereiding had, werd het blad door gebrek aan financiële middelen genoodzaakt zijn verschijning stop te zetten. U verstrekke het blad daarop in mei 1984 een subsidie van f 150.000,— om de uitgave mogelijk te maken gedurende de periode van voorbereiding en behandeling van de steunaanvraag bij het Bedrijfsfonds. Deze subsidieverlening geschiedde opnieuw in het kader van het welzijnsbeleid voor buitenlanders. De Stichting Turks Publicatie- en Informatiecentrum diende bij ons bestuur de aanvraag in per brief van 31 juli 1984, nadat interne problemen bij die stichting onder meer hadden geleid tot wijziging van de samenstelling van het bestuur daarvan.

Wij namen de aanvraag in behandeling na geconstateerd te hebben dat Haber mede verschijnt in de Nederlandse taal, een van de statutaire eisen waaraan bladen die financiële steunaanvragen bij het Bedrijfsfonds indienen, moeten voldoen. Bovendien stelden wij daarbij vast dat Haber kenmerken vertoont van een nieuwsblad en van een opinieweekblad. Bladen met dergelijke kenmerken vallen in beginsel binnen de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds als gevolg van een besluit dat uw ambtsvoorganger van CRM op ons advies in 1975 heeft genomen. We legden de aanvraag na ontvangst voor aan de Nationale Investeringsbank voor nader financieel-economisch onderzoek, zoals eveneens in de statuten van het fonds is voorgeschreven. Over ons besluit de aanvraag in behandeling te nemen gaven wij op 20 augustus 1984 een persbericht uit.

De behandeling van de aanvraag liep vertraging op, doordat de bank, mede als gevolg van de interne problemen bij het blad, pas in een laat stadium de beschikking kon krijgen over aanvullende gegevens die voor het bankonderzoek noodzakelijk waren.

De aanvraag van Haber bij ons bestuur is gericht op het verkrijgen van financiële steun uit het Bedrijfsfonds voor de Pers ten behoeve van de uitvoering van een reorganisatieproject van het blad. De prognoses waarop het project is gebaseerd werden bij de behandeling van de aanvraag enkele malen herzien vooral als gevolg van wijzigingen in de organisatie van de exploitatie en nadat wij vastgesteld hadden dat eerdere prognoses, vooral wat de kostenomvang betreft, een weinig realistisch beeld vertoonden in relatie tot de begrote opbrengsten. Blijkens de meest recente prognoses streven de betrokkenen bij Haber naar een tenminste kostendekkende exploitatie binnen een periode van vier jaar. In dat verband is ook de aanschaf van een zetmachine voorzien. Inmiddels heeft het blad sedert medio oktober 1984 opnieuw door geldgebrek zijn verschijning moeten stilleggen.

3. Beoordeling

De prognoses van Haber laten wat betreft de opbrengsten voor 1985 een voorzichtige raming zien. Met het oog op het feit dat het blad sedert medio oktober 1984 niet meer is verschenen, achten wij dat reëel. Voor volgende jaren is een stijging van de opbrengsten voorzien van ruim 38% in 1986, 31% in 1987 en 22% in 1988. De opbrengstengroei van deze jaren, van in totaal ruim een verdubbeling ten opzichte van het voor 1985 begrote opbrengstenniveau, zou vooral door een toeneming van het aantal abonneementen en – in iets mindere mate – van het aantal advertenties moeten worden bereikt. Of het blad in staat zal zijn deze opbrengstengroei te behalen kunnen wij niet beoordelen. Wel kan hierbij in aanmerking worden genomen dat de Turks-Nederlandse weekkrant Haber in Nederland het enige blad in zijn soort is. In ons

land verschijnen geen andere Turks- en Nederlandstalige, in Nederland vervaardigde en uitsluitend of in hoofdzaak op de Turkse bevolkingsgroep in ons land gerichte weekbladen. Op de Nederlandse markt verschijnen wel in Duitsland gedrukte Turkstalige bladen met nieuws uit Turkije en met periodieke bijlagen voor de Turkse bevolkingsgroepen in Nederland, België en West-Duitsland. Deze bladen besteden evenwel nauwelijks aandacht aan de specifieke problemen in ons land, althans niet in een omvang zoals Haber heeft gedaan en in de toekomst ook beoogt te doen. Met het oog hierop en gelet op de omvang van de Turkse bevolkingsgroep in ons land, ca. 180.000 personen, waarvan er ca. 17.000 door Haber als potentiële lezers beschouwd worden, is het niet onwaarschijnlijk dat het blad de begrote oplagegroei en daardoor wellicht ook de geprognosticeerde groei van het advertentievolume, behalen zal.

De recente prognoses van het blad geven wat de kosten betreft een vrij stabiel beeld te zien, te weten een jaarlijkse groei van ca. 5%. Wij kunnen de haalbaarheid van deze prognoses eveneens niet beoordelen, doch achten deze in relatie tot de begrote opbrengsten redelijk. De haalbaarheid van de kostenprognoses zal vooral worden beïnvloed door de mate waarin het blad erin zal slagen de kosten in de komende jaren in de hand te houden. Daarbij gaat het blad ook ervan uit ondersteuning bij de exploitatie te verkrijgen van de zijde van Turkse organisaties in ons land. Zoals in het voorgaande reeds is opgemerkt, heeft het blad in het project tevens het voornemen vermeld een zetmachine aan te schaffen. Niet alleen kan daardoor een besparing op het gebied van de zetkosten worden doorgevoerd, maar ook kan de aanschaf van deze machine leiden tot verbetering van de offsetdruk en daardoor tot een betere concurrentiepositie van het blad op dit punt ten opzichte van in het buitenland in kleur gedrukte Turkstalige bladen.

Het geheel van de prognoses overziende concluderen wij enerzijds dat wij geen redelijke zekerheid hebben over de haalbaarheid hiervan, maar anderzijds dat de betrokkenen bij het blad blijk geven van een bereidheid ernaar te streven, mede door middel van kostenbesparingen, de exploitatie op zo kort mogelijke termijn tenminste kostendekkend te maken. Daarbij beogen zij tevens het bestuur van de Stichting Turks Publicatie- en Informatiecentrum uit te breiden met enkele personen met ervaring op het gebied van de exploitatie van persorganen. Bovendien nemen wij hierbij in aanmerking de betekenis die het blad, gezien zijn vrij unieke positie als Turks-Nederlandse weekkrant, kan hebben voor de Turkstalige inwoners in ons land en voor de Nederlandslezenden wat betreft informatie over de Turkse bevolkingsgroep.

4. Advies

Uitgaande van vorengenoemde feiten en overwegingen en van de conclusies van het onderzoek dat de Nationale Investeringsbank heeft verricht (rapport d.d. 1 november 1984) adviseren wij u de Turks-Nederlandse weekkrant Haber financiële steun ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers te verlenen. De vorm hiervan en de voorwaarden zullen wij in het hierna volgende aangeven.

Wij adviseren u het blad financiële steun te verlenen van in totaal f 325.000,—, te weten f 50.000,— als bijdrage ter compensering van huidige schulden, f 200.000,— ten behoeve van de uitvoering van het reorganisatieproject in 1985 en f 75.000,— als bijdrage voor de aanschaf van de zetmachine. De beide laatstgenoemde bedragen mogen derhalve niet worden aangewend voor het aflossen van huidige schulden. Met het oog op het karakter van het project van het blad als een eenmalig reorganisatieproject en gelet op de smalle financieel-economische basis van het blad, adviseren wij u de bijdragen van f 50.000,— en f 200.000,— te verlenen in de vorm van bijdragen à fonds perdu. Het verstrekken van dergelijke bijdragen is mogelijk geworden door de invoering van aanvullende maatregelen bij de compensatieregeling voor dagbladen. In het bijzonder doelen wij hier op de mogelijkheid van financiële steun à fonds perdu voor bijzondere doeleinden zoals dergelijke eenmalige reorganisatieprojecten, welke financiële steunmogelijkheid is ingevoerd na wijziging van de statuten van het Bedrijfsfonds (Staatscourant 1983, nr. II). Het bedrag van f 75.000,— zou in de vorm van een achtergesteld krediet dienen te worden verleend tegen een vaste rente van 6%, terug te betalen in een periode van vijf jaar, ingaande 1988.

Bij het bepalen van de hoogte van deze financiële steun hebben wij rekening gehouden met de in het project begrote exploitatietekorten, alsmede met de onzekerheden van de ingediende prognoses en daardoor het sterke risicodragende karakter van het project. De financiële steun zou beschikbaar dienen te worden gesteld in termijnen in de loop van 1985, afhankelijk van de liquiditeitsbehoefte, de uitvoering van het project en de voortgang van de exploitatie, zulks ter beoordeling van ons bestuur. Op grond van de bij de aanvraag van Haber voorgelegde prognoses is het thans reeds duidelijk, dat het blad ook voor de jaren 1986 en 1987 behoefte zal hebben aan verdere financiële steunverlening, ter compensering van de in het kader van het reorganisatieproject voor die jaren begrote exploitatietekorten. Met het oog hierop adviseren wij u hierbij Haber voor die jaren een krediet ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers te verlenen van in totaal f 100.000,— onder nog nader te bepalen voorwaarden. Dit kredietaanbod zal alleen dienen te gelden ingeval de exploitatie-resultaten van het blad in 1985 zich in gunstige richting zullen hebben ontwikkeld.

Tenslotte adviseren wij u, indien u met ons advies instemt, dit aanbod tot financiële steunverlening te laten vervallen indien Haber het aanbod niet binnen twee maanden na dagtekening van uw beslissing heeft aanvaard en de overeenkomst waarin het aanbod met de daarvoor geldende voorwaarden nader zullen zijn vastgelegd, niet binnen die periode is afgesloten.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Rijswijk, 23 november 1984

STICHTING BEDRIJFSFONDS VOOR DE PERS

Secretariaat: Sir Winston Churchilllaan 362, Postbus 5406, 2280 HK Rijswijk, telefoon 070-40 63 18

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over toepassing van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983.

1. INLEIDING

Hierbij brengt het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers advies uit over de toepassing van de Compensatieregeling voor dagbladen over de jaren 1982 en 1983. Deze - experimentele - regeling werd door u op ons advies ingevoerd bij beschikking d.d. 5 januari 1983 (Besluit Compensatieregeling Dagbladen, Staatscourant d.d. 17-1-1983, nr. 11), zulks vooralsnog voor toepassing over 1981.

Blijkens de toelichting bij deze beschikking en blijkens een mededeling in de brief van uw ambtsvoorganger van CRM aan de voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 22 april 1982, ligt het in de bedoeling de regeling voor drie jaren (over 1981, 1982 en 1983) van kracht te doen zijn. Omdat bij de invoering van de regeling over 1981 nog niet te zeggen viel of toepassing van de criteria van deze regeling ook op de exploitatie-uitkomsten over 1982 en te zijner tijd over 1983 tot de beoogde uitkomsten zou leiden, mede gelet op de economische ontwikkeling van de dagbladpers als geheel, werd daarbij besloten de voor de toepassing van de regeling te hanteren criteria van jaar tot jaar opnieuw te bezien.

De criteria voor de regeling over 1982 maar ook voor die over 1983 - zoals hierna nog zal worden toegelicht - leggen wij u hierbij voor in de vorm van ontwerp-bepalingen, waarvan wij de tekst in bijlagen 1 en 2 bij dit advies hebben uitgewerkt. Als gevolg van vertragingen bij het onderzoek dat wij bij de voorbereiding van het onderhavige advies hebben laten uitvoeren, kunnen wij u eerst thans dit advies aanreiken. Dat onderzoek was gericht op het verkrijgen en evalueren van exploitatiegegevens van alle dagbladen over 1981 en 1982, berekend volgens de definities en richtlijnen van de compensatieregeling over 1981. Door middel van dit onderzoek beoogden wij nader verfijnde gegevens te verkrijgen van de bedrijfstak als geheel voor het evalueren van de werking van de regeling over 1981, alsmede om een zo goed 39 mogelijk functionerende regeling voor volgende boekjaren te kunnen voorbereiden. Daartoe

zouden naar ons oordeel exploitatiegegevens van een zo groot mogelijk aantal, zowel winstgevende als verlieslijdende dagbladen beschikbaar dienen te komen. Per brief van 13 december 1983 (RTP/AB-80683) machtigde u ons bestuur dit onderzoek, dat door het accountantskantoor Klynveld, Kraayenhof & Co en het Economisch Instituut Tilburg is verricht, te laten uitvoeren.

De vertragingen bij de uitvoering van het onderzoek ontstonden vooral doordat bij dagbladen die niet meedoen aan de enquête bedrijfsvergelijking die jaarlijks in opdracht van de Vereniging De Nederlandse Dagbladpers plaatsvindt, in vele gevallen een aanzienlijke hoeveelheid werk verricht moest worden om de gegevens volgens de richtlijnen van de compensatieregeling te verkrijgen.

Desondanks was de respons op dit onderzoek uitzonderlijk hoog, van welk feit wij hier met voldoening en waardering melding willen maken, omdat het onderzoek vooral ook daardoor tot verbetering van de regelingen voor 1982 en 1983 heeft kunnen leiden en bovendien een goede grondslag biedt voor onze evaluatie van de compensatieregeling.

Het onderzoek resulteerde in gegevens van 46 van de 47 in ons land verschijnende zelfstandige dagbladen, aan de hand waarvan het EIT ons rapporteerde en van advies diende voor de opzet van de regeling over 1982. Uitgaande van de onderzoeksgegevens menen wij u ook een ontwerp voor de regeling over 1983 te moeten voorleggen. Daartoe besloten wij, om te bereiken dat de discrepantie tussen het tijdstip van de compensatieuitkeringen en het boekjaar waarop zij betrekking hebben - welke discrepantie onder meer door genoemde vertragingen bij het onderzoek is toegenomen - zover mogelijk wordt teruggebracht. Wij reiken u deze beide ontwerp-regelingen aan teneinde te bereiken dat de compensatie-aanvragen over de jaren 1982 en 1983 tegelijkertijd kunnen worden behandeld en de uitkeringen op basis van deze regelingen spoedig kunnen worden verstrekt.

Evenals bij de voorbereiding van eerdere adviezen onzerzijds inzake de compensatieregeling voor dagbladen hebben wij ook bij de totstandkoming van dit advies organisaties op het gebied van het perswezen in de gelegenheid gesteld hun standpunten over een ontwerp-versie daarvan aan ons kenbaar te maken.

Daartoe legden wij die ontwerp-visie voor aan de besturen van de Vereniging De Nederlandse Dagbladpers (NDP), de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ), de Grafische Vakorganisatie Druk en Papier FNV, de Grafische Bond CNV, de Vereniging De Nederlandse Nieuwsbladpers (NNP) en de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers (NOTU).

De reacties van de zijde van de organisaties bevatten in overwegende mate opmerkingen en suggesties betreffende de regeling als zodanig. Deze en dergelijke meer algemene opmerkingen en suggesties zullen wij bij de evaluatie van de regeling na afloop van de experimentele fase nader bezien. In enkele gevallen werden ons in deze reacties ook suggesties aangereikt tot wijziging van onderdelen van de onderhavige ontwerp-bepalingen voor toepassing van de regeling over 1982 en 1983. Wij hebben die suggesties bij de totstandkoming van dit advies meegewogen. Naast dergelijke algemene opmerkingen en suggesties en enkele concrete wijzigingsvoorstellen liet het bestuur van de NDP ons weten, zich in het algemeen zeer wel te kunnen vinden in de gedachtengang van ons ontwerp-advies en de meeste van onze ontwerp-conclusies en -aanbevelingen te kunnen onderschrijven. Het NVJ-bestuur gaf in zijn reactie te kennen niet ontevreden te zijn over de werking van de regeling over 1981. Om te bereiken dat de regeling voor 1982 en 1983 zo snel mogelijk in werking treedt, stelde het NVJ-bestuur zich terughoudend op in het doen van voorstellen tot wijziging van het ontwerp-advies. Ook deze reactie bevatte voorts vooral suggesties en vraagpunten ten behoeve van de evaluatie van de regeling. De Grafische vakorganisatie Druk en Papier FNV liet ons weten het standpunt van het NVJ-bestuur te onderschrijven. De Grafische bond CNV meldde ons geen gelegenheid te vinden commentaar te geven, gelet op de daarvoor gestelde korte termijn. Het algemeen bestuur van de NOTU wilde zich van commentaar in technische zin op de regeling onthouden, maar vestigde in zijn reactie vooral de aandacht op onvrede in de geledingen van de tijdschriftpers over de wijze waarop deze regeling voor dagbladen tot stand is gekomen en wordt uitgevoerd. Het bestuur van de NNP tenslotte deelde ons mede niet in de gelegenheid te zijn tijdig op ons ontwerp-advies te kunnen reageren, maar dat nog wel te zullen doen. Het standpunt van de NNP hebben wij derhalve niet meer bij de afronding van dit advies kunnen betrekken. Indien dat standpunt daartoe aanleiding geeft, zullen wij u daarover nog nader adviseren.

Na een beschouwing over de doelstelling van de compensatieregeling en over de opzet van de regeling over 1981 geven wij u in het hierna volgende op basis van de rapportage van het EIT in paragraaf 3 een overzicht van de werking van de regeling over 1981 en vervolgens in par. 4 een toelichting op de wijzigingen die naar ons oordeel naar aanleiding van deze ervaringen in de regelingen over 1982 en 1983 dienen te worden aangebracht. In par. 5 tenslotte wordt nog even stilgestaan bij de komende evaluatie van de regeling over de drie jaren.

2. DE DOELSTELLING VAN DE COMPENSATIEREGELING EN DE OPZET VAN DE REGELING OVER 1981

De compensatieregeling voor dagbladen werd in januari 1983 ingevoerd als aanvullende financiële steunmogelijkheid naast de reeds sedert de oprichting van het Bedrijfsfonds (in 1974) bestaande mogelijkheid van gerichte financiële bijstand aan afzonderlijke dagbladen, nieuwsbladen en opinieweekbladen.

De compensatieregeling voor dagbladen is bedoeld als onderdeel van een overheidsbeleid voor de pers, dat erop gericht is voorwaarden te scheppen voor het behoud van verscheidenheid in de pers en voor dat doel financiële hulp vooral daar te bieden, waar deze het meest nodig is. Uit onderzoek ter voorbereiding van deze regeling was gebleken, dat de factoren oplage in combinatie met geografische verspreiding belangrijke oorzaken zijn van verliezen of winsten van dagbladen. Daarbij werd een regeling gevonden die op deze factoren gebaseerd kon worden en die op deze wijze naar verwachting zou kunnen voorzien in financiële steun aan de meeste verlieslijdende dagbladen.

Deze regeling zou aldus gericht kunnen zijn op het compenseren van gevolgen die voortvloeien uit verschillen in financieel-economische voorwaarden waaronder dagbladen als immateriële produkten aan de onderlinge concurrentie deelnemen. Daartoe zou de regeling min of meer een gericht-generieke opzet dienen te hebben: zij zou compensatie moeten bieden aan bladen die overwegend door dezelfde factoren (oplage in combinatie met geografische verspreiding) in een verlieslijdende positie verkeren en aldus moeten openstaan voor alle bladen met vergelijkbare kenmerken en in gelijke omstandigheden. Het onderzoek naar de regeling liet echter tevens zien, dat op basis van de beschikbare gegevens de verlies- en winstposities van dagbladen niet geheel konden worden verklaard en dat aan de regeling voorts een aantal praktische bezwaren verbonden zouden zijn. Met het oog hierop merkten wij de regeling aan als voorshands de meest passende regeling, die mede op basis van nieuwe, meer verfijnde gegevens over de bedrijfstak zou kunnen worden verbeterd. Op grond van deze overwegingen adviseerden wij ook de regeling een experimenteel karakter te geven, om de effecten daarvan te zijner tijd te kunnen evalueren.

De compensatie-uitkeringen worden verstrekt in de vorm van een financiële bijdrage à fonds perdu en tot een hoogte van in totaal maximaal 15 miljoen gulden. Bovendien kan de uitkering per blad maximaal 75% van het verlies van dat blad over het desbetreffende boekjaar bedragen, zulks om de prikkel bij deze bladen, te streven naar een tenminste kostendekkende exploitatie, niet te doen verzwakken.

Elke uitkering kan voorts slechts worden verleend op voorwaarde van uitvoering van een project, dat maatregelen en beleidslijnen omvat gericht op structurele verbetering van de exploitatiepositie van het betrokken dagblad. De uiteindelijke beslissing over de - bij ons bestuur ingediende - compensatie-aanvragen wordt door de minister van WVC op ons advies genomen.

Volgens de criteria van de regeling over 1981, vastgelegd in uw vorenge-noemde Besluit van 5 januari 1983, werden eind 1983 compensatie-uitkeringen verstrekt aan dagbladen

- waarvan de exploitatie over 1981 volgens bepaalde richtlijnen verlieslijdend was;
- met een gemiddelde betaalde oplage begin 1981 van ten hoogste 150.000 en een spreidingsdichtheid begin 1981 van ten hoogste 0,25;
- die in de Nederlandse taal in Nederland worden uitgegeven, worden geredigeerd op basis van tussen de uitgever en de redactie van het blad gesloten (hoofd-)redactiestatuten en waarvan de redactionele inhoud voor ten minste 40% door de eigen zelfstandige redacties worden vervaardigd;
- waarvan de exploitatie in administratief-organisatorische zin als een zelfstandige eenheid wordt onderscheiden.

3. DE WERKING VAN DE REGELING OVER 1981

In het kader van de compensatieregeling over 1981 hebben 9 bladen een uitkering ontvangen van in totaal 15 miljoen gulden. Dit bedrag is 44,6% van het totaal van de door deze bladen in dat jaar geleden verliezen. Gemiddeld kregen de bladen 59,2% van hun exploitatieresultaat gecompenseerd, waarbij 5 bladen het maximum van 75% van hun verlies kregen uitgekeerd. Het totaal uitgekeerde bedrag bedroeg 6,6% van de totale omzet van de 9 bladen. De uitkering per blad bedroeg gemiddeld 9,5% van de omzet. Wanneer de budgettaire beperking van de regeling van f 15 miljoen niet zou hebben bestaan, zou over 1981 in totaal f 16.924.003,— aan compensatie zijn verleend.

Uit de KKC/EIT-enquête blijkt dat in 1981 van de 46 dagbladen er 15 bladen verlieslijdend en 31 bladen winstgevend waren. Van de 15 verlieslijdende bladen vielen er 10 bladen binnen de regeling, terwijl 3 winstgevende bladen er eveneens binnen zouden zijn gevallen. Van het totale aantal binnen de grenzen vallende bladen bleek dus 77% verlieslijdend te zijn. Hieruit valt bovendien af te leiden dat één verlieslijdend blad in beginsel wel voor de regeling in aanmerking zou zijn gekomen, maar hiervoor geen aanvraag heeft ingediend. Het is ons niet bekend waarom dit blad de compensatie-uitkering over 1981 niet heeft aangevraagd. Wij achten het evenwel gelet op de publiciteit die door de bedrijfstak zelf, door uw departement en door ons bestuur* over de regeling is gegeven, uitgesloten dat de reden voor dit feit gezocht moet worden in een onbekendheid met de regeling.

Uit deze gegevens valt af te leiden dat de regeling over 1981 duidelijk onderscheidend heeft gewerkt tussen verlieslijdende en winstgevende bladen. Een belangrijk gedeelte van de verlieslijdende bladen is binnen de

* Zo werd onze brochure "Overzicht voorwaarden en behandelingsprocedure van aanvragen voor financiële bijstand aan persorganen" van januari 1983, waarin onder meer de voorwaarden en de procedure van de compensatieregeling voor dagbladen uitvoerig zijn toegelicht, op ruime schaal aangevraagd door en verspreid onder belangstellenden.

regeling gevallen, terwijl slechts een gering aantal bladen kans zag winst te maken ondanks de omstandigheid dat hun oplage en hun spreiding binnen de criteria van de regeling vielen. Ruim drie kwart van het totale aantal binnen de grenzen vallende bladen was verlieslijdend. De regeling heeft derhalve in het bijzonder gewerkt voor bladen die deze steun het meeste nodig hadden.

Voorts heeft de regeling voorzien in compensatie-uitkeringen voor die verlieslijdende bladen die naar verhouding de meeste verliezen hebben geleden. De totale hoogte van het verlies van alle 10 binnen de regeling vallende bladen bedroeg ruim 80% van het totale verlies van alle verlieslijdende dagbladen. De vijf verlieslijdende bladen buiten de regeling leden derhalve in totaal een verlies van slechts bijna 20% van het totale verlies van alle verlieslijdende dagbladen.

Hieruit valt bovendien af te leiden, dat de factoren oplage in combinatie met geografische verspreiding, op welke combinatie de regeling is gebaseerd, kennelijk inderdaad in belangrijke mate samenhangen met de verliezen (en winsten) van dagbladen.

Uitkeringen aan verlieslijdende dagbladen binnen winstgevende concerns

Van de over 1981 aan compensatie uitgekeerde 15 miljoen gulden is 92,4% terecht gekomen bij verlieslijdende bladen binnen winstgevende concerns; bijna 80% bij bladen binnen drie grote concerns.

Vanuit de perswereld hebben wij hierop reacties ontvangen, waarin naar voren wordt gebracht dat als gevolg van deze uitkeringen de positie van de desbetreffende concerns in hun concurrentieverhouding met andere bladen is begunstigd. De uitkeringen zouden het mogelijk hebben gemaakt dat bijvoorbeeld

- een concern in het verspreidingsgebied van een concurrerend dagblad een huis-aan-huisblad heeft overgenomen tegen een naar verhouding hoge prijs;
- een concern het niet opportuun achtte mee te doen met een voor de dagbladpers als geheel noodzakelijk geachte collectieve abonnementsprijsverhoging, waarna de verhoging ook niet doorging;
- concerns die tevens gratis huis-aan-huis bladen uitgeven daarmee een nog fellere concurrentiestrijd kunnen voeren met andere bij abonnement verkochte dag- en nieuwsbladen.

Wij stellen voorop dat de werking van de regeling vooral wat betreft haar effecten eerst na afloop van de experimentele periode van drie jaren op gefundeerde wijze kan worden bestudeerd. Dit aspect van de regeling achten wij dan ook een van de belangrijke onderwerpen voor de evaluatie die spoedig na de uitkeringen over 1983 moet worden uitgevoerd en waarvoor wij reeds thans voorbereidingen hebben getroffen.

In deze fase waarin de werking van uitkeringen over een jaar voor een deel kan worden overzien, hebben wij toch reeds bij dit aspect stilgestaan met name om te bezien of de experimentele regeling tussentijds bijstelling op dit punt behoeft. Dit heeft tot de volgende conclusies geleid.

In de eerste plaats stellen wij vast dat de ontwikkelingen waarop vanuit de perswereld is gewezen en die vooral aan de compensatieregeling worden toegeschreven, zich reeds in belangrijke mate ook vóór de invoering van de regeling voordeden. Bovendien valt het nauwelijks vast te stellen of deze ontwikkelingen zich niet of in mindere mate zouden hebben voorgedaan wanneer de regeling niet zou zijn ingevoerd. Bij onze eerdere aanbevelingen, de regeling op experimentele basis in te voeren, hebben wij mede de mogelijkheid overwogen dat compensatie-uitkeringen ten goede zouden komen aan verlieslijdende bladen binnen winstgevende concerns. In een perswereld waarin bijna 70% van alle dagbladtitels in een concernverband is opgenomen, ligt dit voor de hand. Wij hebben daarbij voor ogen gehad dat de compensatieregeling er mede toe zou kunnen leiden dat concerns verlieslijdende titels in stand willen houden die anders wellicht worden opgeheven. Gelet op de hoofddoelstelling van de regeling: het in stand houden van een verscheidenheid in de pers, zou de regeling derhalve ook op dergelijke bladen binnen winstgevende concerns betrekking moeten hebben. Bovendien heeft de regeling een min of meer gericht - generiek karakter, hetgeen impliceert dat ze bedoeld is voor bladen in gelijke omstandigheden, zowel binnen als buiten concernverband. Hierbij willen wij ook nog wijzen op voorwaarden die in de regeling reeds over 1981 zijn ingebouwd en die erop gericht zijn oneigenlijk gebruik van de compensatie-uitkeringen zover mogelijk tegen te gaan. Wij doelen hier allereerst op voorwaarden die erop gericht zijn bij het beoordelen van compensatie-aanvragen ook gegevens over het concern als geheel te betrekken met het oog op de toerekening van kosten en opbrengsten.

Daarnaast is aan elke uitkering de voorwaarde verbonden, dat het desbetreffende blad, maar ook andere ondernemingen die met dit blad in concernverband verbonden zijn, zich dienen te onthouden van die lezers- of advertentiewerving die de positie van andere vergelijkbare persorganen wezenlijke schade zou kunnen toebrengen (Besluit Compensatieregeling Dagbladen, artikel 6, tweede lid). Bovendien zij erop geattendeerd, dat elke uitkering slechts wordt verleend op voorwaarde van uitvoering van een project, gericht op een structurele verbetering van de exploitatiepositie van het dagblad (artikel 6, eerste lid, Besluit). Uit de verslaggeving over de uitvoering van deze projecten zal moeten blijken dat, wanneer een project voorziet in extra uitgaven ter verbetering van de positie van het blad, de compensatie-uitkering mede ten behoeve van die uitgaven is resp. wordt aangewend. Voorzover een project gericht is op kostenbesparingen zal dit ertoe leiden dat de wellicht voor latere jaren benodigde compensatiebedragen telkens geringer zullen zijn. Bij de bestudering van de werking van de regeling over 1981 op dit punt zijn wij evenwel tot de conclusie gekomen, dat de regeling voor volgende jaren bijstelling - verfijning - behoeft om te bereiken dat ze zo goed mogelijk aan haar doelstelling kan blijven voldoen en dat de voorwaarden zo goed mogelijk kunnen blijven functioneren. De door ons in dit verband beoogde bijstelling betreft met name de volgende twee aspecten.

- a. Kosten van drukken en verzendklaar maken binnen een onderneming of concern kunnen worden onderscheiden in kosten voor hoofdactiviteiten en voor nevenactiviteiten. Tot hoofdactiviteiten worden gerekend die activiteiten die het grootste beslag leggen op de drukcapaciteit. Die capaciteit wordt immers bepaald op basis van het verwachte capaciteitsbeslag ten behoeve van de hoofdactiviteit. Nevenactiviteiten worden vaak ondernomen om overcapaciteit van de drukpers te doen verkleinen. De kosten van de resterende overcapaciteit zouden redelijkheidshalve toegerekend moeten worden aan de hoofdactiviteit die immers voor het ontstaan van de overcapaciteit verantwoordelijk is. Hiervan uitgaande adviseren wij de toerekening van drukkosten over de verschillende drukactiviteiten van een onderneming resp. een concern, waaronder aan verlieslijdende bladen, te wijzigen. De door ons beoogde toerekeningswijze hebben wij in de ontwerpregeling over 1982 (en over 1983) verwerkt in de vorm van aangepaste richtlijnen voor de berekening van exploitatieresultaten en met name de richtlijnen van de drukkosten.

Deze zijn erop gericht de berekening van de drukkosten te wijzigen waardoor de beoordeling van verlieslijdendheid van bladen op een andere, meer aanvaardbare basis kan plaatsvinden. Deze toerekeningswijze die hierna in par. 4.6.4. nader wordt besproken, sluit de mogelijkheid van een compensatieverlening aan dagbladen binnen een winstgevend concern niet uit, maar kan de gecalculeerde verliezen en wellicht daarmee ook de compensatie-uitkeringen van bladen die niet tot de hoofdactiviteit van een concern gerekend worden, doen beperken.

- b. Teneinde de voorwaarde inzake het project gericht op structurele verbetering van het dagblad zo goed mogelijk te laten functioneren, achten wij het gewenst deze aan te vullen met een bepaling, die erin voorziet dat een verslag over de uitvoering van het project met een daarop betrekking hebbende accountantsverklaring beschikbaar komt. Uit dergelijke verslagen valt af te leiden op welke wijze het desbetreffende project metterdaad wordt uitgevoerd. Zonder een dergelijk verslag kan de uitvoering van het project niet worden beoordeeld. Daarbij wijzen wij erop dat het beoordelen van een project vooraf in feite uitsluitend neerkomt op een marginale toetsing of aan de voorwaarde van de aanwezigheid van een project gericht op een structurele verbetering van het blad wordt voldaan. Een verdergaande beoordeling zou een vergaande bemoeienis impliceren met de bedrijfsvoering en zou bovendien veel tijd vragen. Wel dient naar ons oordeel in de regeling, conform een eerdere aanbeveling onzerzijds (bij advies d.d. 7 september 1982, pag. 17), ook een bepaling te worden opgenomen die erop gericht is dat in geval van eventuele verdere compensatieverlening over volgende boekjaren, bij de beslissing over uitkering aan het dagblad steeds tevens in aanmerking worden genomen de wijze waarop en de mate waarin het dagblad dat project ten uitvoer brengt. In dit verband zij nog gewezen op een suggestie die van de zijde van de NDP in april j.l. tot uitdrukking is gebracht, gericht op publicatie van deze projecten door of vanwege het Bedrijfsfonds. Omdat deze projecten vertrouwelijke bedrijfsgegevens bevatten menen wij dat deze wens niet zou dienen te worden ingewilligd.

4. VERDERE WIJZIGINGEN IN DE REGELINGEN OVER 1982 EN 1983

In de bijlagen 1 en 2 bij dit advies geven wij u ontwerp-bepalingen voor de regelingen over 1982 resp. 1983. Bij het vervaardigen hiervan hebben wij allereerst rekening gehouden met interpretaties die reeds bij de uitvoering van de regeling over 1981 werden toegepast ten aanzien van de richtlijnen voor het berekenen van het exploitatieresultaat (zie bijlage 2 bij ons advies d.d. 26 oktober 1983).

Bovendien ligt aan de hier aanbevolen wijzigingen van de regeling de wens ten grondslag deze zo goed mogelijk te laten functioneren in relatie tot de daarvoor gestelde doelen.

Deze zijn, het zij herhaald, vooral het in stand houden van de bestaande pluriformiteit in de dagbladpers en het compenseren van de gevolgen die voortvloeien uit verschillen in economische voorwaarden waaronder dagbladen als geestelijk produkt aan de onderlinge concurrentie deelnemen. Bovendien wordt bij het vervaardigen van de regeling ernaar gestreefd deze zoveel mogelijk een gericht-generieke opzet te geven, dat wil zeggen een regeling die in beginsel voor alle bladen in gelijke omstandigheden zal gelden, maar die in het bijzonder gericht is op bladen die deze steun het meeste nodig hebben. Voor deze driejarige experimentele periode is besloten de aldus vervaardigde regeling alleen voor verlieslijdende dagbladen open te stellen.

Wij adviseren u in het bijzonder de navolgende wijzigingen in de regelingen aan te brengen:

4.1. Definitie betaalde oplage

In de definitie van de betaalde oplage, zoals omschreven in artikel 2, tweede lid onder a van het Besluit Compensatieregeling Dagbladen (de som van het gemiddeld aantal abonnementen en gemiddelde losse verkoop aan het begin van het desbetreffende jaar) zou expliciet dienen te worden vastgelegd dat gratis verstrekte abonnementen voorzover deze als emolumenten (bijkomstige verdiensten boven de vaste aan een ambt verbonden beloning) worden beschouwd, tot de betaalde oplage worden gerekend.

4.2. Definitie spreidingsdichtheid

Onder spreidingsdichtheid wordt in het Besluit Compensatieregeling Dagbladen voor 1981 verstaan "het percentage van de totale oplage van een dagblad verkocht op de thuismarkt van het blad, vermenigvuldigd met het dekkingspercentage op de thuismarkt". De thuismarkt van een dagblad wordt daarbij omschreven als "het nodale gebied waarin dat blad zijn hoogste aantal abonnees heeft plus de omringende nodale gebieden waarin het dekkingspercentage niet meer dan 15% verschilt van het nodale gebied waarin het blad zijn hoogste aantal abonnees heeft".

Onder dekkingspercentage op de thuismarkt wordt verstaan "het aantal abonnees in het gebied waarin het dagblad zijn hoogste oplage heeft gedeeld door het aantal huishoudens in het betrokken gebied".

Wij achten het consequenter als maatstaf van verspreiding in de definitie van het dekkingspercentage op de thuismarkt (van artikel 2 tweede lid onder c. Besluit) dezelfde grootte als in de definitie van de spreidingsdichtheid te hanteren te weten de betaalde oplage.

Voorts adviseren wij een verduidelijking aan te brengen in de verdere tekst van deze definitie, met name wat betreft de begrenzing van het thuismarktgebied.

4.3. Aansluiting bij Cebuco-gegevens

Wij stellen verder voor de definities van de betaalde oplage en van de spreidingsdichtheid van een blad, vastgelegd in artikel 2, tweede lid Besluit, beter te laten aansluiten bij de jaarlijks door het Cebuco verzamelde en gepubliceerde gegevens op dit gebied. Een dergelijke aansluiting achten wij in de eerste plaats van belang omdat daarmee een betere controle mogelijk wordt op de door dagbladen in het kader van de compensatieregeling ingediende oplage- en verspreidingsgegevens. In de tweede plaats wordt daarmee de mogelijkheid geboden, vanuit de Cebuco-gegevens jaarlijks de toelatingsgrenzen van de regeling vast te stellen.

Met ingang van 1983 heeft het Cebuco evenwel een aantal wijzigingen op dit gebied doorgevoerd. Enkele van deze wijzigingen, waaronder een andere meetperiode voor de oplagespecificatie, hebben geen consequenties voor de regeling over 1982. Voor de regeling over 1983 zou de oplage-definitie wel aan deze gewijzigde meetperiode van het Cebuco moeten worden aangepast.

Die wijzigingen hebben wij in de ontwerp-bepalingen voor de regeling over 1983 verwerkt.

Een andere wijziging: het herwegen van de verspreidingscijfers tot de gemiddelde binnenlandse betaalde oplage, biedt als toepassingsmogelijkheid voor de compensatieregeling betere vooruitzichten dan de tot 1983 door het Cebuco gehanteerde verspreidingscijfers. Door die herweging wordt onder meer de invloed van incidentele factoren die bij de "oude" verspreidingscijfers een rol speelden, zoals de dag van de week waarop de peildatum valt, teruggebracht. Met het oog hierop stellen wij voor deze nieuwe berekeningswijze van het Cebuco reeds voor het uitkeringsjaar 1982 toe te passen.

Verder heeft het Cebuco met ingang van 1983 een verandering aangebracht in het aantal verzorgings- en nodale gebieden door toevoeging van een nieuw verzorgingsgebied (Zuidelijke IJsselmeerpolders) waardoor ook het aantal nodale gebieden van 80 naar 81 steeg. Deze wijzigingen hebben in feite al in 1982 plaatsgevonden, maar pas in 1983 werd aan het toegevoegde gebied een nummer toegekend.

De wijzigingen hebben wij verwerkt in nieuwe omschrijvingen voor de bepalingen van artikel 2, tweede lid onder b t/m e, alsmede in de in bijlage 2 bij het Besluit opgenomen kaart van Nederland.

4.4. De toelatingsgrenzen voor oplage en spreidingsdichtheid

De vaststelling van de toelatingsgrenzen voor de regeling over 1981 voor oplage en spreidingsdichtheid (ten hoogste 150.000 exemplaren respectievelijk .25) vond plaats op basis van de toen ter beschikking staande gegevens, namelijk de resultaten van de jaarlijks in opdracht van de NDP uitgevoerde bedrijfsvergelijkende enquêtes. Voor het vaststellen van de grenzen werden berekeningen uitgevoerd met behulp van de definitieve cijfers over de jaren 1976 t/m 1979 en de voorlopige cijfers over 1980. De definitieve cijfers over 1980 en die over 1981 waren in die fase van de voorbereiding van de regeling over 1981 nog niet beschikbaar. Dit laatste betekende dat voor het jaar 1981 grenzen vastgesteld moesten worden op een moment waarop geen inzicht bestond in de exploitatie-resultaten van de dagbladen over dat jaar. Een handicap werd verder gevormd door het gegeven dat in de bedrijfsvergelijkende enquêtes niet alle dagbladen zijn opgenomen. Bovendien komen de in deze enquêtes opgenomen dagbladen niet in alle gevallen overeen met de bij de compensatieregeling gehanteerde definitie van een zelfstandig dagblad en zijn er tussen de bladen onderling verschillen te constateren in de wijze waarop gemeenschappelijke kosten en opbrengsten naar de dagbladexploitaties worden toegerekend.

Hierbij zij aangetekend dat de NDP-enquête een bepaling van kosten en opbrengsten "volgens redelijke maatstaven" vraagt, terwijl bij de compensatieregeling vooraf nader omschreven richtlijnen zijn gesteld ten aanzien van waardering en toerekening van kosten en opbrengsten.

De hier genoemde factoren zijn niet inherent aan het onderzoek dat bij de voorbereiding van de regeling over 1982 is uitgevoerd. Aan dat onderzoek hebben op één na alle dagbladen deelgenomen.

Verder voldoen alle deelnemende bladen, volgens eigen opgave, aan de bij de compensatieregeling gehanteerde definitie van een zelfstandig dagblad. Bovendien heeft de berekening van de exploitatie-resultaten plaatsgevonden op basis van de richtlijnen van de compensatieregeling over 1981. Door middel van het onderzoek zijn op deze wijze gegevens verkregen over de jaren 1981 en 1982. Daardoor is het mogelijk geworden de grenzen voor het uitkeringsjaar 1982 aan de hand van meer ondubbelzinnig cijfermateriaal vast te stellen en dat ook als basis te nemen bij het vaststellen van de grenzen voor 1983.

Gelet op de doelstellingen van de regeling dient bij het vaststellen van de toelatingsgrenzen ervan te worden uitgegaan dat zodanige grenzen voor oplage en spreidingsdichtheid worden gekozen, dat naar verwachting een zo groot mogelijk aantal verlieslijdende dagbladen (en zo gering mogelijk aantal winstgevende dagbladen) daarbinnen valt.

Uit het onderzoek blijkt dat de factoren betaalde oplage en spreidingsdichtheid in onderlinge combinatie in het algemeen ook nu weer een goed onderscheid tussen verlieslijdende en winstgevende bladen mogelijk maken. In 1982 waren volgens het onderzoek van de 46 dagbladen waarover gegevens beschikbaar waren, 18 bladen verlieslijdend en 28 bladen winstgevend, zulks volgens de richtlijnen voor het berekenen van de exploitatieresultaten in het kader van de compensatieregeling over 1981. Hierbij zij aangetekend dat genoemde aantallen enigermate anders kunnen luiden wanneer de richtlijnen in de regelingen over 1982 en 1983 zullen zijn gewijzigd overeenkomstig onze aanbevelingen in dit advies. Aan de hier genoemde uitgangspunten voor het vaststellen van de grenzen wordt bij de regeling over 1982 naar ons oordeel het beste voldaan bij een oplagegrens van 155.000 en een spreidingsdichtheidsgrens van 0,40. Binnen die grenzen vallen dan 15 van de 18 verlieslijdende bladen en maar 5 van de 28 winstgevende bladen. Het aantal verlieslijdende bladen bedraagt dan dus 75% van het aantal binnen de grenzen vallende bladen.

Bij verhoging van de genoemde oplagegrens bij een gelijkblijvende spreidingsdichtheidsgrens van 0,40 zou alleen het aantal winstgevende bladen binnen de regeling toenemen. Het ophogen van de spreidingsdichtheidsgrens bij een gelijkblijvende oplagegrens van 155.000 zou het aantal verlieslijdende bladen binnen de regeling maar in zeer beperkte mate verhogen, doch in sterkere mate het aantal winstgevende bladen binnen de regeling.

Handhaving van de grenzen over 1981 (oplage 150.000, spreidingsdichtheid 0,25) zou betekenen dat maar 9 van de 18 verlieslijdende bladen voor de regeling in aanmerking zouden komen, terwijl er dan 3 van de 28 winstgevende bladen eveneens binnen de regeling zouden vallen. Bijstelling van genoemde grenzen kan voorts worden gemotiveerd op grond van het uit het voorgaande reeds af te leiden feit, dat het aantal verlieslijdende bladen in 1982 is toegenomen.

Uitgaande van deze overwegingen adviseren wij u de in artikel 2 van het Besluit genoemde grenzen voor 1982 te bepalen op 155.000 voor de oplage en 0,40 voor de spreidingsdichtheid.

Deze overwegingen gelden ook voor de grenzen voor 1983. Uit voorlopige gegevens van de bedrijfstak (zie jaarverslag NDP over 1983) valt af te leiden dat de economische ontwikkelingen in dat jaar maar in beperkte mate zijn afgeweken van die in 1982. Wij zouden derhalve de grenzen voor 1982 ook voor 1983 hebben willen aanbevelen, ware het niet dat dit niet zonder meer mogelijk is als gevolg van wijzigingen die het Cebuco voor 1983 heeft doorgevoerd betreffende de meetperiode voor de oplage en de definitie van dekkingspercentage op de thuismarkt.

Deze wijzigingen, waarop in het voorgaande (par. 4.3) reeds even werd gewezen, betreffen allereerst een verandering van de meetperiode van de oplagespecificatie, zulks van het eerste kwartaal van een jaar in een gemiddelde over de maand september (wat betreft abonnementen) en in een jaargemiddelde over de periode 1 juli tot 30 juni (voor de losse verkoop). Dit zal moeten leiden tot aanpassing van de oplagedefinitie van artikel 2, tweede lid onder a van het Besluit. Voorts vindt met ingang van 1983 de berekening van de dekkingspercentages op de thuismarkt per gemeente en nodaal gebied niet langer plaats op basis van het aantal gezinnen in het betrokken gebied, maar op basis van het aantal particuliere PTT-afgiftepunten per gemeente.

De berekening van het aantal gezinnen was gebaseerd op gegevens uit de Volkestelling over 1971, met als gevolg dat deze berekening geleidelijk aan steeds meer is gaan afwijken van de werkelijkheid. De wijziging van "aantal gezinnen" in "aantal particuliere PTT-afgiftepunten" heeft tot gevolg dat de definitie van dekkingspercentage op de thuismarkt, zoals weergegeven in artikel 2, tweede lid onder f van het besluit, dienovereenkomstig moet worden aangepast.

Naar aanleiding van deze wijzigingen en op basis van de genoemde uitgangspunten voor het vaststellen van de toelatingsgrenzen van de regeling adviseren wij u de in artikel 2 van het Besluit genoemde grenzen voor 1983 te bepalen op 155.000 voor de betaalde oplage en 0,35 voor de spreidingsdichtheid.

In vergelijking met de grenzen voor 1982 (betaalde oplage 155.000 en spreidingsdichtheid 0,40) lijkt dus voor 1983 de grens voor de spreidingsdichtheid af te nemen met 5%. Deze wijziging is evenwel volledig toe te schrijven aan de definitieverandering van de spreidingsdichtheid. De vervanging van "aantal gezinnen" door "aantal particuliere PTT-afgiftepunten" in de berekening van de dekkingspercentages per nodaal gebied heeft namelijk tot gevolg dat de spreidingsdichtheid per blad daalt met gemiddeld ongeveer 13,8%. De hier aanbevolen grenzen voor 1983 maken het mogelijk dat ook voor dat jaar een zo groot mogelijk aantal verlieslijdende bladen binnen de regeling zal vallen, zonder de verhouding tussen het aantal verlieslijdende bladen en het totale aantal binnen de grenzen vallende bladen wezenlijk te wijzigen.

Hoeveel dagbladen uiteindelijk voor de regelingen over 1982 en 1983 in aanmerking komen, valt uit het onderzoek niet af te leiden, omdat de meeste van de in dit advies aanbevolen wijzigingen in de toelatingsgrenzen en in de richtlijnen voor de berekening van het exploitatieresultaat niet in het onderzoek konden worden betrokken. Dit vloeide voort uit beperkingen die op grond van het spoedeisende karakter van het onderzoek en de beperkte doelstelling daarvan aan de vraagstelling van het onderzoek moesten worden verbonden.

Tenslotte tekenen wij bij het voorgaande volledigheidshalve nog aan, dat wij bij de voorbereiding van dit advies en dus ook van de aanbevelingen betreffende de toelatingsgrenzen, niet op de hoogte zijn gesteld van de exploitatie-uitkomsten van de individuele titels van de persorganen die in het onderzoek werden betrokken.

Om zo objectief mogelijk onze conclusies te kunnen trekken hebben wij met opzet hiervan niet op de hoogte willen zijn, zulks in navolging van het standpunt dat wij ter zake bij eerdere onderzoeken en bij de voorbereiding van eerdere adviezen op dit gebied innamen. Overigens zal kennisneming van de individuele gegevens van de dagbladen die een uitkering aanvragen wel noodzakelijk zijn bij uitvoering van de regelingen over 1982 en 1983, zoals ook het geval was bij de uitvoering van de regeling over 1981.

4.5. De redactionele zelfstandigheid van bladen

Een belangrijke voorwaarde voor het verkrijgen van een compensatieuitkering is dat de daarvoor in aanmerking komende dagbladen voor ten minste 40% door de eigen zelfstandige redactie worden vervaardigd (artikel 2, eerste lid, Besluit onder c).

Alle dagbladen die over 1981 een compensatie-aanvraag indienden, voldeden volgens eigen opgave aan deze voorwaarde. Bij het bestuderen van deze opgaven zagen wij ons geplaagd voor het probleem, dat het begrip eigen redactionele inhoud nauwelijks te kwantificeren valt en daardoor moeilijk kan worden geverifieerd. Zo'n verificatie komt namelijk in feite neer op een uitvoerige bestudering van de redactionele inhoud van kranten over een representatieve periode.

Een beter kwantificeerbaar alternatief zou gevonden kunnen worden in de kostensfeer, ervan uitgaande dat wanneer een dagblad voor tenminste 40% door de eigen redactie vervaardigd wordt, de totale personele redactiekosten van dat blad voor een belangrijk deel uit de personele kosten van de eigen redactie moeten bestaan. Het percentage eigen redactionele inhoud omvat een gedeelte authentiek door de eigen redactie zelf vervaardigd redactioneel materiaal, alsmede door die redactie bewerkt materiaal dat van andere redacties of van persagentschappen afkomstig is.

Hiervan uitgaande zullen bij een criterium van 40% eigen redactionele inhoud de personele kosten van de eigen redactie toch tenminste 30% van de totale personele redactiekosten van dat blad moeten bedragen. Wij adviseren in de regeling de desbetreffende voorwaarde dienovereenkomstig te wijzigen.

4.6. De richtlijnen voor het berekenen van het exploitatie-resultaat van dagbladen

4.6.1. Advertentie-opbrengsten

Zoals wij reeds bij de interpretatie van de richtlijnen voor de regeling over 1981 hebben opgemerkt, kan de voorgeschreven formule voor de toerekening van de opbrengsten van advertenties die in combinaties van dagbladen worden geplaatst, niet worden toegepast ingeval advertenties uitsluitend in een dergelijke combinatie van dagbladen kunnen worden geplaatst. Er bestaan dan immers geen tarieven voor plaatsing in de afzonderlijke dagbladen. Als alternatieve berekeningswijze werd hier gekozen voor een toerekening van de gezamenlijke advertentie-opbrengsten naar rato van de afzonderlijke betaalde oplagen van de betrokken dagbladen. Wij adviseren de richtlijnen voor 1982 op dit punt aan te vullen.

Ook adviseren wij deze richtlijn aan te vullen met een bepaling voor situaties waarin een gebrek aan gegevens met name over de verdeling van advertenties naar contractgrootte binnen combinaties van bladen er de oorzaak van is dat de overige voorschriften betreffende de toerekeningswijze van opbrengsten uit advertenties niet kunnen worden toegepast. De Vereniging De Nederlandse Nieuwsbladpers stelde eerder aan u (bij brief d.d. 26 november 1982) voor, in die gevallen de toerekening naar het dagblad te doen plaatsvinden volgens het tarief bij afzonderlijke plaatsing en de toeslag voor de gecombineerde plaatsing toe te rekenen aan het huis-aan-huisblad.

Na ampele overwegingen menen wij toch dat deze suggestie niet moet worden aanbevolen. Huis-aan-huisbladen krijgen volgens de hierna te bespreken gewijzigde richtlijnen betreffende de drukkosten wel een deel van de vaste kosten van het drukken toegerekend en kunnen derhalve niet als een marginale activiteit worden beschouwd. Alleen de kosten van de overcapaciteit worden volgens die richtlijn volledig aan de hoofdcapaciteit toegerekend. Bovendien blijkt dat in sommige gevallen advertenties die in een dagblad worden geplaatst gratis doorgeplaatst kunnen worden in een huis-aan-huisblad (en andersom).

Wanneer in die gevallen het volle tarief aan het dagblad zou worden toegerekend, zouden de opbrengsten van het weekblad nihil zijn, terwijl het weekblad gezien zijn oplage, een structureel en commercieel deel uitmaakt van de exploitaties van de onderneming.

Met het oog hierop achten wij het niet aan te bevelen de huis-aan-huis-bladen aan de opbrengstenkant wel als zuiver marginaal te beschouwen. Wij adviseren derhalve een korting voor het plaatsen van een advertentie in combinaties van bladen, over die bladen te verdelen naar evenredigheid van de tarieven bij afzonderlijke plaatsing.

4.6.2. Dubieuze debiteuren

Evenals bij de regeling over 1981 - in de vorm van interpretaties van de richtlijnen op dit punt - stellen wij ook voor de regelingen over 1982 en over 1983 voor, oninbaar geachte vorderingen in alle gevallen direct in mindering te laten brengen op de opbrengsten.

4.6.3. De kosten van het zetten

In de eerste plaats stellen wij uit een oogpunt van systematiek voor de richtlijnen betreffende zetten, drukken en verzendklaar maken, die in bijlage 1 bij de regeling over 1981 bijeen waren geplaatst, in afzonderlijk gerubriceerde richtlijnen te onderscheiden. Met betrekking tot de richtlijnen voor de zetkosten adviseren wij het navolgende.

Wanneer binnen een concern bladen worden gezet, moeten de kosten daarvan aan de afzonderlijke bladen worden toegerekend. Bij de uitvoering van de regeling over 1981 bleek een toerekening naar rato van het aantal gezette pagina's hiertoe een goede mogelijkheid te bieden. De kosten van het zetten van pagina's welke in meerdere bladen werden geplaatst, werden daarbij naar de verschillende bladen toegerekend naar rato van de afzonderlijke betaalde oplage van deze bladen. Hiertoe werd in de vorm van interpretaties van de richtlijnen besloten.

Wij adviseren de interpretaties betreffende deze richtlijn te handhaven en deze in de regeling te verwerken, temeer daar deze toerekeningswijze aansluit bij de toerekeningswijze van kosten van een gezamenlijke redactie en omdat bladen naar rato van hun betaalde oplage gebruik maken van de gezamenlijke pagina's en tegenover de zetkosten in dezelfde verhouding inkomsten genieten.

4.6.4. De kosten van het drukken

Voor de toerekening van de kosten voor drukken annex verzendklaar maken werd in de regeling over 1981 uitgegaan van het standaard aantal uren voor het gebruik van de persen waarop het betrokken dagblad werd gedrukt. Deze standaard werd berekend op basis van de gemiddelde bezetting van de laatste vijf jaren van deze persen.

De kosten werden vervolgens door het aantal standaardbezettingsuren gedeeld, hetgeen de standaard uurkosten oplevert. Aan ieder op de persen gedrukt blad werden de kosten toegerekend gelijk aan het werkelijk gedraaide aantal uren voor dat blad vermenigvuldigd met de standaard uurkosten.

Er zijn in beginsel verschillende toerekeningswijzen denkbaar, onder meer voortvloeiend uit het onderscheid tussen een integrale versus differentiële wijze van kostenbeschouwing.

Eén van deze toerekeningswijzen beoogt meer rekening te laten houden met het feit, dat de dagbladdrukkerij door de dagspitsen van de produktie van de hoofduitgaven, tot de bedrijven met een dagseizoen kan worden gerekend. Gedurende een aantal uren per dag is de technische installatie namelijk veelal niet in gebruik. Deze overcapaciteit wordt vaak verkleind door de uitgave van produkten met een tijdstip van produktie buiten het produktie-tijdstip van de hoofdprodukten. Indien dit op min of meer permanente basis gerealiseerd wordt, bijvoorbeeld door de uitgave van een huis-aan-huisblad, zouden de vaste kosten van het deel van de overcapaciteit dat hierdoor wordt teruggedrongen, aan deze uitgaven kunnen worden toegerekend.

De capaciteitskosten kunnen over de verschillende produkten worden verbijzonderd in verhouding van het aantal werkeenheden van de produktiecapaciteit dat voor het desbetreffende produkt effectief wordt angewend.

Daarmee wordt een meer aanvaardbare verdeling van de kosten mogelijk. De kosten van de overcapaciteit blijven namelijk toegerekend worden aan de hoofdactiviteit, welke immers voor het ontstaan van de overcapaciteit verantwoordelijk is.

Vandaar dat wij hier adviseren een nieuwe toerekeningswijze van de drukkosten in te voeren op basis van een tarief gebaseerd op een "normale" bezetting in unit-uren gelijk aan het gemiddelde van de laatste vijf jaar, met een toerekening van de kosten van de seizoenmatige overcapaciteit aan de hoofdactiviteit.

4.6.5. De kosten van het inktverbruik

In de aanvragen voor compensatieverlening over 1981 waren de kosten van het inktverbruik begrepen in de drukkosten. Om de richtlijn omtrent de toerekening van de drukkosten zoveel mogelijk op vaste kosten van het drukken en verzendklaar maken betrekking te laten hebben, is het beter de kosten van het inktverbruik daarvan af te zonderen.

Deze kosten kunnen naar de afzonderlijke drukactiviteiten worden toegerekend naar rato van het papiergebruik.

Deze wijziging hebben wij in de richtlijnen verwerkt.

4.6.6. De kosten van externe expeditie

Voor gevallen waarin een kilometerregistratie, nodig voor het toerekenen van kosten van gezamenlijke expeditie van meerdere dagbladen, niet voorhanden was, heeft bij de regeling over 1981 (door middel van een interpretatie van deze richtlijn) toerekening van deze kosten plaatsgevonden naar rato van uitsluitend het aantal vervoerde kilogrammen. Mede op grond van de resultaten van het KKC/EIT-onderzoek adviseren wij deze interpretatie van de richtlijn in de tekst van de beschikking op dit punt te verwerken, hetgeen wij aldus in de ontwerp-bepalingen voor de regelingen over 1982 en 1983 hebben geëffectueerd.

4.6.7. Huisvestingskosten

Over 1981 dienden huisvestingskosten naar rato van de omzet over samenwerkende bladen te worden verdeeld. In de tekst van de regeling over 1982 en 1983 zou, om misverstanden te vermijden, nadrukkelijker dienen te worden aangegeven dat deze bepaling alleen betrekking heeft op de kosten van gemeenschappelijke huisvesting. Eigen huisvestingskosten worden immers direct toegerekend. Deze wijziging is in de ontwerp-bepalingen verwerkt.

4.6.8. Afschrijvingen

Allereerst stellen wij terwille van de duidelijkheid en uit een oogpunt van systematiek voor, de in de regeling over 1981 afzonderlijk als kostenposten aangeduide afschrijvingen gebouwen, afschrijvingen persen, overige afschrijvingen en afschrijvingen algemeen samen te voegen in een rubriek van richtlijnen betreffende afschrijvingen en deze aan het begin van de bespreking van de richtlijnen voor de kosten te plaatsen.

Voorts stellen wij de volgende wijziging voor ter zake van de richtlijnen voor de afschrijvingen op gebouwen. Deze afschrijvingen dienden over 1981 te worden berekend op basis van actuele waarde en levensduur. Uit het onderzoek van KKC en EIT blijkt echter, dat het merendeel van de bedrijven in de eigen praktijk de historische kostprijs als waarderinggrondslag hanteert en dat de verschillen tussen de beide berekeningswijzen gemiddeld slechts gering zijn.

Met het oog hierop adviseren wij in de regelingen over 1982 en 1983 de afschrijvingen op gebouwen niet op actuele waarde, maar op historische waarde te baseren.

De richtlijn van de regeling over 1981 betreffende de afschrijvingen op persen - op basis van actuele waarde en levensduur - zou naar ons oordeel ongewijzigd dienen te blijven. Bij het bepalen van de actuele waarde kunnen technische ontwikkelingen worden meegewogen, hetgeen bij de waardebepaling op basis van historische kosten niet het geval is. Bovendien is uit het KKC/EIT-onderzoek gebleken dat het merendeel van de bladen de door ons op dit punt geprefereerde berekeningswijze ook in de eigen praktijk toepast.

4.6.9. Rente op vreemd vermogen, rente baten en rente op eigen vermogen

Over de post "rente op vreemd vermogen alsmede rente baten" werden in de regeling over 1981 afzonderlijke bepalingen gegeven, zulks door middel van een aanvullende interpretatie van de richtlijnen (bijlage 2 bij ons advies over de compensatie-uitkering d.d. 26 oktober 1983).

Volgens die bepalingen dienen rente baten direct in mindering te worden gebracht van betaalde rente en het saldo daarvan bij de kostenposten te worden opgenomen. Niet direct toe te rekenen rente werd naar onderdelen van het bedrijf c.q. concern toegerekend naar rato van de afzonderlijke omzetten van deze onderdelen.

In afwijking van een eerder advies onzerzijds besliste u bij de invoering van de regeling over 1981, dat het niet was toegestaan bij de berekening van het exploitatieresultaat een bedrag gelijk aan 6% van het eigen vermogen als kosten op te voeren, als vergoeding voor het gebruik van eigen vermogen.

Aan uw beslissing van onze aanbeveling op dit punt af te wijken, lag de opvatting ten grondslag, dat een als normaal te beschouwen bedrijfsrisico, in casu kapitaalverschaffing als onderdeel van het eigen vermogen, niet op de gemeenschap zou dienen te worden afgewenteld door dit als kosten op te voeren bij het aanvragen van een compensatie-uitkering. Naar onze mening wordt hiermee het beleid van exploitaties afgestraft, bij de financiering van hun activiteiten zoveel mogelijk gebruik te maken van eigen in plaats van vreemd vermogen. De hoogte van de compensatie-uitkering wordt aldus mede afhankelijk gesteld van de wijze van financiering.

Vooraf voor die bedrijven die bereid zijn door middel van hun eigen vermogen risico's te dragen is deze consequentie voor de hoogte van het compensatiebedrag nauwelijks begrijpelijk.

Daarbij zij aangetekend dat het eigen vermogen in een onderneming een onmisbare produktiefactor vormt en dat een redelijke beloning van deze produktiefactor, evenals van bijvoorbeeld geleend geld, arbeidskosten en diensten van derden, tot het noodzakelijke kostenpakket van een onderneming behoort. Bovendien zien wij niet in waarom bijvoorbeeld een familievennootschap die in het verleden alle winsten heeft uitgekeerd en vervolgens het dagbladbedrijf met vreemd vermogen laat financieren, wel een (relatief hogere) compensatie-uitkering zou kunnen ontvangen in tegenstelling tot een onderneming waarvan de winsten uit het verleden steeds binnen het bedrijf zijn geïnvesteerd.

Wij willen daarom vasthouden aan onze eerdere aanbeveling, wel toe te staan dat een bedrag als vergoeding voor het gebruik van eigen vermogen als kosten worden opgevoerd.

4.7. Redactioneel papierverbruik als basis voor de compensatie-uitkering

De hoogte van een compensatie-uitkering wordt mede bepaald door de waarde van het aantal kilogrammen verbruikt papier voor redactionele tekst van het desbetreffende dagblad. In bijlage 3 bij de beschikking zijn richtlijnen gegeven voor de berekening van die waarde. Daarbij is bepaald dat bij het vaststellen van het gewicht van het papierverbruik uitgegaan wordt van de "voor de dagbladpers gebruikelijke papierkwaliteit". Deze bepaling blijkt niet eenduidig omdat er meerdere gebruikelijke papierkwaliteiten voorkomen. Met het oog hierop hebben wij in de genoemde bijlage een vast gramsgewicht als voorschrift opgenomen, hetgeen ook reeds bij de uitvoering van de regeling over 1981 in de praktijk is toegepast. Bij het vaststellen van de omvang van de redactionele tekst bij de uitvoering van de regeling over 1981 is voorts gebleken, dat de kolombreedte voor advertenties en redactionele tekst in kranten niet altijd gelijk is. Dientengevolge zou voor de gevallen waarin dergelijke verschillen zich voordoen een correctie voor het verschil in kolombreedte dienen te worden aangebracht. Deze correctie-mogelijkheid is in bijlage 3 bij de beschikking verwerkt.

4.8. De mogelijkheid van voorschotten

Wanneer het uitzoeken van problemen in de aanvraag van een of enkele bladen tot sterke vertraging in de besluitvorming over compensatie-aanvragen leidt, kan het met het oog op de financiële positie van bepaalde andere bladen wenselijk zijn aan die andere aanvragers alvast een voorschot uit te keren.

Aangezien wijzigingen in de cijferopstelling van een enkel blad aanleiding kunnen geven tot vrij forse aanpassingen van alle compensatiebedragen, dienen eventuele voorschotten niet te hoog te zijn.

Met het oog hierop adviseren wij voor maximaal 50% van de op basis van het voorlopige cijfermateriaal berekende compensatiebedragen als voorschot uit te keren. In de ontwerp-bepalingen voor de over 1982 en 1983 is deze aanbeveling in de vorm van een gewijzigde tekst van artikel 3, tweede lid, verwerkt.

4.9. De mogelijkheid van herziening van verstrekte compensatiebedragen

Na uitkering van de compensatiebedragen ingevolge uw beslissing op ons advies over de aanvragen, kan zich de mogelijkheid voordoen dat een blad een uitkering om welke reden dan ook weigert of dat (de hoogte van) een uitkering wordt betwist. Dergelijke gevallen zouden kunnen leiden tot herziening van de berekende compensatiebedragen die aan andere bladen zijn verstrekt, omdat de hoogte van elke uitkering mede wordt bepaald door het aantal overige aanvragen en de omvang van de door afzonderlijke bladen geleden verliezen. Daarmee zou voor die bladen een onzekerheid ontstaan met mogelijk vergaande consequenties voor hun exploitatiepositie, nog afgezien van problemen met het terugvorderen van verstrekte bedragen. Om die reden adviseren wij in de regeling de bepaling op te nemen, dat uitgekeerde compensatiebedragen niet kunnen worden teruggevorderd.

Uit een oogpunt van billijkheid moet dan tevens in de regeling worden bepaald dat verstrekte bedragen niet naderhand nog kunnen worden verhoogd. Een dergelijke bepaling hebben wij in de ontwerp-bepalingen voor de over 1982 en 1983 opgenomen. Op grond van die ontwerp-bepaling zou terugvordering overigens wel mogelijk blijven, indien voor een blad bijvoorbeeld een voorwaarde van de regeling niet wordt nagekomen of indien onjuiste gegevens zijn verstrekt, zulks op basis van artikel 6, vierde lid, Besluit.

In laatstgenoemde bepaling is tevens, onder punt d., de mogelijkheid vastgelegd dat compensatiebedragen worden opgeëist indien tijdens de looptijd van een project niet langer aannemelijk gemaakt kan worden "dat het beoogde doel van een rendabele exploitatie bereikt zal kunnen worden".

Dit punt d. is in de regeling over 1981 niet op ons advies opgenomen. Omdat het doel van een rendabele exploitatie niet als zodanig in de regeling als eis is gesteld en dit punt daarmee strijdig is met de overige bepalingen van artikel 6 Besluit, adviseren wij u dit punt d. niet opnieuw in de regelingen over 1982 en 1983 op te nemen.

4.10. Mogelijkheden tot versnelling van de behandelingsprocedure

Bij de uitkeringsronde over 1981 is het EIT gebleken, dat het werken met meer gestructureerde vragenformulieren misverstanden bij het indienen van de compensatie-aanvragen zou kunnen voorkomen. Dientengevolge adviseren wij voor de regelingen over 1982 en 1983 met dergelijke formulieren te werken. Deze zullen spoedig na het in werking treden van de regeling verkrijgbaar zijn bij het secretariaat van ons bestuur. In de toelichting per artikel bij de ontwerpregelingen is deze aanbeveling verwerkt (toelichting bij artikel 5, tweede lid onder d.).

4.11. Publikatie van de compensatiebedragen

In ons advies d.d. 26 oktober 1983 over de uitkeringen op basis van de regeling over 1981 wezen wij erop, dat de hoogte van de afzonderlijke uitkeringen verband houdt met de door de desbetreffende bladen geleden verliezen. Om die reden noemden wij de afzonderlijke bedragen niet in dat te publiceren advies maar in een aparte bijlage (bijlage 1).

Daarbij brachten wij tot uitdrukking het aan u over te laten of u die bijlage al dan niet zou willen publiceren, mede rekening houdend met het algemene regeringsbeleid inzake het openbaar maken van financiële steunbedragen aan afzonderlijke ondernemingen. U besloot daarop die bijlage niet voor publikatie vrij te geven.

Na de publikatie van het overige deel van ons advies werden wij in toenemende mate geconfronteerd met verzoeken de hoogte van de afzonderlijke bedragen te mogen vernemen. Voorts zij in dit verband vermeld dat het dagblad De Telegraaf op 11 april 1984 een artikel publiceerdde waarin bedragen werden genoemd van compensatie-uitkeringen aan dagbladen van de drie grote concerns.

Bovendien bracht het NDP-bestuur onlangs in een brief aan ons bestuur de opvatting naar voren, dat de uitgekeerde compensatiebedragen dienen te worden bekendgemaakt. Het NDP-bestuur voegde daaraan toe een principiële voorkeur te hebben voor publikatie door het Bedrijfsfonds.

Gelet op deze toenemende druk vanuit de samenleving alsmede op de opvatting van de bedrijfstak zelf op dit gebied, adviseren wij u thans toe te staan dat de bedragen van de uitkeringen per blad voortaan worden gepubliceerd.

Deze aanbeveling hebben wij in de ontwerp-bepalingen voor de regelingen voor 1982 en 1983 verwerkt.

Dientengevolge zou thans ook bijlage 1 van ons advies van 26 oktober 1983 voor publicatie dienen te worden vrijgegeven. Een dergelijke publikatie is ook minder bezwaarlijk gelet op het feit, dat uit de compensatiebedragen alleen het minimale verliesbedrag per blad kan worden afgeleid en niet de volledige omvang van de afzonderlijke verliezen.

5. EVALUATIE VAN DE COMPENSATIEREGELING OVER 1981, 1982 EN 1983.

Zoals wij in het voorgaande hebben opgemerkt, streven wij ernaar de evaluatie van de compensatieregeling voor dagbladen spoedig na de uitkeringen over 1983 uit te voeren.

Daarbij zullen wij ook de vraag bezien of en zo ja op welke wijze de regeling zou kunnen worden voortgezet, mede rekening houdend met overige mogelijkheden van financiële steunverlening uit het Bedrijfsfonds.

Bovendien zullen wij daarin, zoals eerder in dit advies is opgemerkt, de suggesties resp. vragen betrekken die ons van de zijde van organisaties op het gebied van de pers hebben bereikt bij de voorbereiding van het onderhavige advies. Mede om spoedig met deze evaluatie te kunnen beginnen, achten wij het van belang dat de regelingen over 1982 en 1983 op korte termijn in werking zullen treden en tot uitkeringen zullen kunnen leiden.

Het NDP-bestuur heeft aan ons met het oog op die evaluatie de wens te kennen gegeven, de driejarige experimenteerfase van de regeling met één jaar te verlengen, zulks om de mogelijkheid van omzetting van de huidige regeling in een definitieve te vergroten. In dat extra jaar zou, zo veronderstelt de NDP, mede aan de hand van meer ervaringsgegevens een goede evaluatie van de grondslagen van de huidige regeling kunnen plaatsvinden en zou een nadere studie naar een ontwerp voor een definitieve regeling kunnen worden verricht. Op dit moment zijn wij evenwel geen voorstander van een verlenging van de regeling, temeer daar in de evaluatie van de regeling juist de vraag wordt betrokken of ze wel na de driejarige experimenteerfase kan worden voortgezet. Zoals gezegd beogen wij de resultaten van de evaluatie tijdig op tafel te hebben. Mochten de uitvoering van die evaluatie dan wel de tijdsduur ervan daartoe aanleiding geven, dan zijn wij bereid de mogelijkheid van verlenging van de experimenteerfase opnieuw in overweging te nemen.

Het Bestuur van het
Bedrijfsfonds voor de Pers.

Ontwerp-tekst van de bepalingen voor de Compensatieregeling voor dagbladen over 1982.

Besluit houdende regelen betreffende een compensatieregeling voor dagbladen en aanvullende steunmaatregelen voor de pers ten laste van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers.

de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,

Overwegende dat het voor een pluriforme informatievoorziening en opinievorming in een democratisch staatsbestel wenselijk is dat de overheid in haar beleid ten aanzien van de pers voorwaarden schept voor een verscheidenheid in het perswezen;

dat het in het kader van dat persbeleid wenselijk is de bestaande vorm van financiële steunverlening ten laste van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers uit te breiden met een compensatieregeling voor dagbladen en met aanvullende maatregelen;

dat deze uitbreiding van de financiële steunverlening aan de pers met het oog op het experimentele karakter daarvan een beperkte werkingsduur zal hebben;

Gezien het advies van het bestuur van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers d.d. 4 september 1984;

Besluit:

Par. 1. BEGRIPSBEPALING

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. de minister: de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur;
- b. het bestuur: het bestuur van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers;
- c. de statuten: de statuten van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers, laatstelijk gewijzigd bij notariële akte d.d. 28 december 1982 (Staatscourant 1983 nr. 11)
- d. dagbladen: ten minste zes keer per week verschijnende en uitsluitend tegen abonnementsstarief of in de losse verkoop verkrijgbare kranten.

Par. 2. DE COMPENSATIEREGELING VOOR DAGBLADEN.

Artikel 2

1. Aan dagbladen kunnen compensatie-uitkeringen worden verstrekt indien aan elk van de volgende voorwaarden is voldaan:
 - a. de exploitatie van het dagblad over het boekjaar 1982 berekend overeenkomstig de in bijlage 1 bij dit besluit aangegeven richtlijnen, heeft in een verlieslijdende positie verkeerd;
 - b. het dagblad had begin 1982 een gemiddelde betaalde oplage van ten hoogste 155.000 exemplaren en had tevens begin 1982 een spreidingsdichtheid van ten hoogste 0,40.
 - c. het dagblad wordt in de Nederlandse taal in Nederland uitgegeven, wordt geredigeerd op basis van een tussen de uitgever en de redactie van het dagblad gesloten (hoofd)redactiestatuut en de personele kosten van de eigen redactie over 1982 bedragen tenminste 30% van de totale personele redactiekosten van het desbetreffende dagblad;
 - d. de exploitatie van het dagblad wordt in administratief organisatorische zin als een zelfstandige eenheid onderscheiden.
2.
 - a. Onder de in het eerste lid, onder b, bedoelde gemiddelde betaalde oplage begin 1982 wordt verstaan de som van het gemiddeld aantal abonnementen berekend over het eerste kwartaal van 1982 en de gemiddelde losse verkoop in het jaar voorafgaande aan 1 april 1982. Voorzover dat als een emolument kan worden beschouwd, wordt de gratis verstrekking aan medewerkers van het bedrijf, eveneens berekend als een gemiddelde over het eerste kwartaal van 1982, tot de gemiddelde betaalde oplage gerekend.
 - b. Onder de in het eerste lid, onder b, bedoelde spreidingsdichtheid wordt verstaan het percentage van de totale oplage van een dagblad verkocht op de thuismarkt van het blad, vermenigvuldigd met het dekkingspercentage op de thuismarkt.
 - c. Bij de bepaling van de betaalde oplage op de thuismarkt wordt uitgegaan van de verspreiding op 15 februari 1982. De verspreidingscijfers per nodaal gebied worden vervolgens vermenigvuldigd met een factor ter grootte van de totale gemiddelde binnenlandse betaalde oplage gedeeld door de totale verspreiding op 15 februari 1982.

- d. De thuismarkt van een dagblad is het nodale gebied waarin dat blad zijn hoogste betaalde oplage heeft plus de daaraan grenzende nodale gebieden en de eventueel op hun beurt aan deze gebieden grenzende nodale gebieden waarin het dekkingspercentage niet lager is dan 85% van het dekkingspercentage in het nodale gebied waarin het blad zijn hoogste betaalde oplage heeft.
- e. Onder nodale gebieden worden verstaan de gebieden aangegeven op de in bijlage 2 opgenomen kaart van Nederland.
- f. Onder dekkingspercentage op de thuismarkt wordt verstaan de betaalde oplage op de thuismarkt gedeeld door het totaal aantal huishoudens in het betrokken gebied.

Artikel 3

1. Een compensatie-uitkering krachtens dit besluit wordt verstrekt in de vorm van een financiële bijdrage à fonds perdu.
2. De uitkering kan ineens of in gedeelten worden verstrekt.
Voorschotten, in de vorm van ten hoogste de helft van de op basis van het voorlopige cijfermateriaal berekende compensatiebedragen, kunnen uitsluitend worden verstrekt indien en voorzover het in artikel 5, vierde en vijfde lid, bedoelde onderzoek leidt tot vertraging in de besluitvorming door de minister, als bedoeld in artikel 5, zevende lid. Voor de advisering en besluitvorming over de toekenning van voorschotten zijn de bepalingen van artikel 5, zesde tot en met twaalfde lid, van overeenkomstige toepassing.

Artikel 4

1. De hoogte van de compensatie-uitkering, bedoeld in artikel 3, wordt bepaald op grond van de formule

$$S_i = F \left[2 - \frac{O_i}{O_{\max}} - \frac{D_i}{D_{\max}} \right] \cdot K_i$$

De symbolen hebben de volgende betekenis:

S_i = het door dagblad i te ontvangen compensatieregeling;

O_i = de oplage van dagblad i begin 1982;

D_i = de spreidingsdichtheid van dagblad i begin 1982;

$O_{\max}$ = de toelatingsgrens voor de oplage 155.000 exemplaren;

$S_{\max}$ = de toelatingsgrens voor spreidingsdichtheid 0,40;

F = schaafactor, berekend volgens de in bijlage 3 aangegeven methode;

K_i = de waarde voor dagblad i van het aantal kilogrammen verbruikt papier voor redactionele tekst, eveneens berekend volgens de in bijlage 3 aangegeven methode.

Onder redactionele tekst wordt verstaan de tekst van de inhoud van een dagblad die geen als zodanig aangeduide advertenties bevat.

2. Voor de berekening van de uitkeringen wordt tevens als grondslag genomen 75% van het totaal van de in het boekjaar 1982 geleden verliezen, berekend volgens de in bijlage 1 gegeven richtlijnen, van de in artikel 2 bedoelde dagbladen, die overeenkomstig artikel 5 een aanvraag hebben ingediend, onverminderd het bepaalde van artikel 9, derde lid.
3. De compensatie-uitkeringen aan de in artikel 2 bedoelde dagbladen zullen ten hoogste gelijk zijn aan 75% van het in het boekjaar 1982 geleden verlies, berekend volgens de in bijlage 1 gegeven richtlijnen van het desbetreffende blad.

Artikel 5

1. Aanvragen tot verlening van compensatie-uitkeringen als bedoeld in artikel 3, worden door de rechtspersonen die direct de in artikel 2 bedoelde dagbladen uitgeven in vijfvoud binnen twee maanden na de datum waarop deze beschikking in werking is getreden ingediend bij het bestuur.

2. De aanvraag gaat vergezeld van, eveneens in vijfvoud,
- a. de naam en het adres van de rechtspersoon die de aanvraag indient en die de uitgaverechten bezit van het desbetreffende dagblad;
 - b. een omschrijving van de juridische structuur van de bij de aanvraag betrokken onderneming(en);
 - c. een omschrijving van de juridische en economische verhoudingen indien de rechtspersoon die de aanvraag indient in concernverband verbonden is met één of meer andere ondernemingen;
 - d. gegevens over de wijze waarop het dagblad volgens de in bijlage 1 gegeven richtlijnen zijn in artikel 2, eerste lid onder a, bedoelde verlieslijdende positie heeft berekend, alsmede het accountantsrapport over de jaarrekening van de onder a bedoelde rechtspersoon;
 - e. gegevens over de oplage en verspreiding van het dagblad voor de bepaling van de positie van het blad ten opzichte van de grenzen aangegeven in artikel 2, eerste lid onder b;
 - f. gegevens betreffende het in artikel 4 eerste lid bedoelde aantal kilogrammen verbruikt papier voor redactionele tekst;
 - g. gegevens waaruit blijkt dat de personele kosten van de eigen redactie over 1982 tenminste 30% hebben bedragen van de totale personele redactiekosten van het desbetreffende dagblad in dat jaar;
 - h. gegevens over het in artikel 6, eerste lid, bedoelde project, omvattend de voorgenomen maatregelen gericht op een structurele verbetering van de exploitatiepositie van het dagblad;
 - i. indien reeds over 1981 een compensatie-uitkering voor het dagblad op basis van het Besluit compensatieregeling dagbladen van 5 januari 1983 is verkregen, een verslag over de uitvoering van het project als bedoeld in artikel 6 eerste lid;
 - j. accountantsverklaringen betreffende de onder d, e, f, g en i bedoelde gegevens;
 - k. de schriftelijk vastgelegde visie van de betrokken (hoofd)redactie en de ondernemingsraad omtrent het in artikel 6, eerste lid, bedoelde project;
 - l. het redactiestatuut van het dagblad, als bedoeld in artikel 2, eerste lid onder c;
 - m. indien het dagblad zich in concernverband bevindt, gegevens over de kosten en opbrengsten van het concern verdeeld naar de kosten en opbrengsten van de afzonderlijke bladen en andere concernactiviteiten;

3. Indien de aanvraag niet vergezeld gaat van de in het tweede lid bedoelde bescheiden, moet uit de aanvraag blijken waarom deze niet zijn overgelegd.
4. De aanvrager verleent inzage aan door het bestuur aangewezen personen in alle boeken en bescheiden die nodig zijn ten behoeve van het beoordelen van de aanvraag en van de controle op de naleving van de aan de compensatie-uitkering verbonden voorwaarden. De aangewezen personen kunnen van deze documenten zonodig afschrift nemen. Ingeval de gevraagde documenten berusten onder één of meer rechtspersonen waarmee de aanvrager in concernverband is verbonden, verbindt het concern zich de inzage mogelijk te maken. De door het bestuur aangewezen personen zijn gehouden tot geheimhouding van alle gegevens waarvan zij door middel van deze inzage kennis dragen.
5. Het bestuur kan ten behoeve van het beoordelen van de aanvraag en voor het berekenen van de hoogte van de compensatie-uitkering onderzoek laten verrichten respectievelijk advies inwinnen. De aanvrager zal steeds medewerking verlenen aan de uitvoering van het onderzoek respectievelijk aan de voorbereiding van het advies.
6. Het bestuur brengt gemotiveerd advies over de aanvraag uit aan de minister.
7. Na ontvangst van het advies van het bestuur neemt de minister ter zake van de aanvraag een beslissing en deelt deze aan het bestuur en aan de indiener van de aanvraag mede.
8. Indien de minister voornemens is van het door het bestuur uitgebrachte advies af te wijken, brengt de minister het bestuur hiervan op de hoogte en stelt de minister het bestuur in de gelegenheid op het voornemen te reageren binnen een door de minister vastgestelde termijn.
9. Het bestuur geeft uitvoering aan de beslissing van de minister.
10. De compensatie-uitkering krachtens dit besluit wordt eerst beschikbaar gesteld, nadat de indiener van de aanvraag binnen drie weken een schriftelijke verklaring aan het bestuur heeft toegezonden, waarin wordt medegedeeld dat de financiële steun onder de voorwaarden op grond van dit besluit wordt aanvaard.

Ingeval de aanvrager in concernverband met één of meerdere ondernemingen is verbonden, wordt deze mededeling ook door de centrale leiding van het desbetreffende concern onderschreven.

11. Het bestuur ziet toe op de naleving van de voorwaarden die aan de krachtens dit besluit verstrekte financiële bijstand zijn verbonden en brengt hierover half-jaarlijks een rapport aan de minister uit.
12. De beslissing van de minister en het advies van het bestuur dat daaraan ten grondslag ligt en de eventuele reactie van het bestuur op een voornemen van de minister van het advies van het bestuur af te wijken worden, onverminderd het bepaalde in de Wet openbaarheid van bestuur, gepubliceerd. In het kader van zijn in het negende lid bedoelde uitvoerende werkzaamheden maakt het bestuur de bedragen bekend die ingevolge de beslissing van de minister op basis van dit besluit aan compensatie-uitkeringen aan afzonderlijke dagbladen worden verleend.

In het jaarverslag van het bestuur wordt een overzicht gegeven van de bedragen die ingevolge de beslissingen van de minister op basis van dit besluit worden verleend en van de dagbladen die deze bedragen hebben ontvangen.

Artikel 6

1. Een compensatie-uitkering krachtens deze regeling wordt slechts verleend op voorwaarde van de uitvoering van een door de in artikel 5, tweede lid onder a bedoelde rechtspersoon ingediend project zijnde een samenhangend geheel van maatregelen en beleidslijnen die het dagblad na ontvangst en mede met behulp van de financiële steun in de komende jaren ten uitvoer beoogt te brengen en die gericht zijn op een structurele verbetering van de exploitatie-positie van het dagblad.
2. Ingeval van eventuele verdere compensatieverlening over boekjaren na 1982 worden bij de beslissing over de uitkering aan het dagblad steeds tevens in aanmerking genomen de wijze waarop en de mate waarin het dagblad dit project ten uitvoer brengt.
3. De rechtspersoon die een compensatie-uitkering krachtens deze regeling ontvangt, alsmede de eventuele andere ondernemingen die met die rechtspersoon in concernverband verbonden zijn, dienen zich te onthouden van die lezers- of advertentiewerving die de positie van andere wat betreft functie en markt-positie met het desbetreffende dagblad vergelijkbare persorganen wezenlijke schade zou kunnen toebrengen.

4. De minister kan de financiële compensatie-uitkeringen krachtens deze regeling na advies van het bestuur beëindigen en kan de reeds uitgekeerde bedragen opeisen, indien:
- a. enige voorwaarde van deze regeling door de rechtspersoon die een compensatie-uitkering krachtens deze regeling heeft ontvangen ofwel door de eventuele andere ondernemingen die met die rechtspersoon in concernverband verbonden zijn, niet wordt nagekomen;
 - b. de ter verkrijging van de compensatie-uitkeringen ingediende gegevens zodanig onjuist zijn dat een andere beslissing zou zijn genomen indien de juiste gegevens bekend waren geweest;
 - c. binnen een jaar na de datum waarop de compensatie-uitkering is verleend een surséance van betaling of een faillissement van de aanvrager is uitgesproken.

Par. 3 VERDER ONDERZOEK

Artikel 7

- 1.a. Ten laste van de financiële middelen van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers kan, na advies van het bestuur, financiële bijstand worden verleend aan nader onderzoek naar de doelmatigheid en de effectiviteit van de in par. 2 bedoelde compensatieregeling.
 - b. Aan de verlening van de financiële compensatie-uitkeringen krachtens de in par. 2 bedoelde compensatieregeling wordt tevens de voorwaarde verbonden, dat de rechtspersonen die een compensatie-uitkering krachtens bedoelde regeling hebben ontvangen, naar vermogen medewerking aan het onderzoek zullen verlenen.
 - c. Op de onder a bedoelde financiële bijstand zijn de bepalingen van artikel 5, zesde, zevende, achtste, negende, elfde en twaalfde lid van overeenkomstige toepassing.
- 2.a. Ten laste van de financiële middelen van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers kan, na advies van het bestuur, op een daartoe bij het bestuur ingediende gemotiveerde aanvraag voor maximaal 2/3 van de kosten financiële bijstand worden verleend aan organisatie-onderzoek naar de oorzaken van de exploitatieresultaten van de in artikel 2 bedoelde dagbladen en van andere dagbladen waarvan de exploitatie over het boekjaar 1982 volgens de in bijlage 1 van dit besluit aangegeven richtlijnen in een verlieslijdende positie heeft verkeerd of dreigde te komen.

- b. Op de onder a bedoelde financiële bijstand zijn de bepalingen van artikel 5, uitgezonderd die van het eerste lid en van het tweede lid onder h en i, van overeenkomstige toepassing.
- 3.a. Ten laste van de financiële middelen van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers kan, na advies van het bestuur, financiële bijstand worden verleend aan onderzoek dat de pers-bedrijfstak als geheel ten goede komt, betreffende andere vraagstukken dan de in het eerste en het tweede lid bedoelde, mits de vraagstukken verband houden met de doelstelling van het Bedrijfsfonds voor de Pers.
- b. Op de onder a bedoelde financiële bijstand zijn de bepalingen van artikel 5 zesde, zevende, achtste, negende, elfde en twaalfde lid van overeenkomstige toepassing.

Par. 4 FINANCIËLE STEUN AAN GEZAMENLIJKE PROJECTEN VAN PERSORGANEN

Artikel 8

1. Ten laste van de financiële middelen van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers kan, na advies van het bestuur, op een daartoe gedane gemotiveerde aanvraag tevens financiële bijstand worden verleend aan projecten van meerdere in artikel 2, tweede lid van de statuten omschreven persorganen gezamenlijk, gericht op verbetering van de exploitatiepositie van die persorganen, mits die projecten passen in de doelstelling van het Bedrijfsfonds voor de Pers.
2. De in het vorige lid bedoelde financiële bijstand kan uitsluitend worden verstrekt wanneer is vastgesteld dat financiële steunverlening aan bedoelde projecten door of vanwege de overheid of door handelsbanken, door de Nationale Investeringsbank of op grond van andere regelingen niet of niet in voldoende mate kan worden verkregen.
3. Op de in het eerste lid bedoelde financiële bijstand zijn de bepalingen van artikel 5, zesde, zevende, achtste, negende, elfde en twaalfde lid van overeenkomstige toepassing.

Par. 5 ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 9

1. De minister maakt in de Staatscourant de bedragen bekend die voor enig kalenderjaar beschikbaar zijn voor het aangaan van verplichtingen uit hoofde van financiële steunmaatregelen bedoeld in dit besluit, op in dat kalenderjaar ingediende aanvragen.

2. De compensatie-uitkeringen als bedoeld in artikel 3 worden slechts verleend nadat de minister de in het eerste lid bedoelde bedragen aan het Bedrijfsfonds voor de Pers heeft overgemaakt en nadat de in artikel 5, eerste lid genoemde termijn voor het indienen van aanvragen is verstreken.
3. De som van de compensatie-uitkeringen, berekend volgens de bepalingen van artikel 4, zal ten hoogste gelijk zijn aan het bedrag dat de minister krachtens de bepaling van het eerste lid ten behoeve van die uitkeringen in het totaal beschikbaar heeft gesteld.
Indien de som van de berekende uitkeringen het door de minister voor de compensatieregeling beschikbaar gestelde totale bedrag overschrijdt, wordt dat verschil op de berekende afzonderlijke uitkeringen in mindering gebracht overeenkomstig de richtlijnen aangegeven in bijlage 3.
4. Een aanvraag voor financiële bijstand als bedoeld in artikel 7, tweede lid en artikel 8 van dit besluit, ofwel voor financiële steun à fonds perdu kan worden afgewezen indien door voorafgaande toekenningen de bedragen die voor in het desbetreffende kalenderjaar ingediende aanvragen beschikbaar zijn, zijn uitgeput dan wel die bedragen door toekenning overschreden zouden worden.
5. Met het oog op het bepaalde in het vierde lid worden aanvragen afgehandeld in de volgorde, overeenstemmend met de op elke aanvraag aangegetekende datum van de dag waarop het secretariaat van het bestuur die aanvraag of het afschrift daarvan heeft ontvangen.

Artikel 10

Uitgekeerde compensatiebedragen kunnen niet worden teruggevorderd, behoudens het bepaalde in artikel 6, derde lid. Indien een compensatiebedrag over enig boekjaar niet of niet volledig aan de in artikel 5, eerste lid, bedoelde aanvrager wordt uitgekeerd, leidt dat niet tot verhoging van de over dat jaar aan andere aanvragers uitgekeerde compensatiebedragen.

Artikel 11

Dit besluit kan worden aangehaald als:

Besluit compensatieregeling dagbladen.

Artikel 12

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na die van zijn plaatsing in de Nederlandse Staatscourant.

Rijswijk,

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,

TOELICHTING PER ARTIKEL

Algemeen

In de considerans is vermeld dat het Besluit compensatieregeling dagbladen, wegens het experimentele karakter van deze vorm van financiële bijstand, een beperkte werkingsduur zal hebben. Deze regeling is toegepast over het jaar 1981 en zal thans alleen worden toegepast over het jaar 1982. Het Bedrijfsfonds heeft er op gewezen dat de thans gekozen structurele criteria voor wat 1982 betreft op een aanvaardbare wijze kunnen onderscheiden tussen winstgevende en verlieslijdende kranten. In de brief van 22 april 1982 van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aan de Voorzitter van de Tweede Kamer is echter gesteld dat het in de bedoeling ligt de regeling voor drie jaren, 1981, 1982 en 1983 van kracht te doen zijn.

In het kader van deze regeling is voorts vooralsnog afgezien van het bieden van mogelijkheden voor financiële steunverlening ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers ten behoeve van de oprichting van nieuwe persorganen. De voorstellen van het Bedrijfsfonds dienaangaande zullen worden bestudeerd in samenhang met eerdere voorstellen van het fonds voor wijziging van zijn statuten (adviezen van 23 juli 1980 en 18 december 1981) alsmede met voorstellen van de Werkgroep Perswet daaromtrent, zoals neergelegd in haar interimrapport van 29 januari 1982, en voorstellen van de Medianota.

Artikel 2, eerste lid, onder c.

Van de drie eigenschappen waaraan dagbladen die voor een compensatieuitkering in aanmerking willen komen, krachtens deze bepaling moeten voldoen gelden de eerste twee (Nederlandse taal in Nederland en redactiestatuut) ook voor de individuele steunverlening.

De derde eigenschap: de personele kosten van de eigen zelfstandige redactie dienen tenminste 30% van de totale personele redaktiekosten van het desbetreffende dagblad te bedragen, is voor deze compensatieregeling geïntroduceerd, omdat deze regeling uitsluitend bedoeld is voor specifieke redactioneel zelfstandige dagbladen.

Daartoe is in artikel 2, eerste lid onder d, ook bepaald dat de exploitatie van bedoelde dagbladen in administratief-organisatorische zin als een eenheid wordt onderscheiden.

De toerekening van de personele redaktiekosten aan afzonderlijke dagbladen die in concernverband worden uitgegeven, geschiedt op basis van de bepalingen in richtlijn 8 van bijlage 1 bij deze beschikking.

Artikel 2, tweede lid onder a.

Ook de in het buitenland door middel van abonnementen en losse verkoop verkochte exemplaren worden volgens deze bepaling tot de gemiddelde betaalde oplage gerekend.

Artikel 5, eerste lid.

De bij het bestuur in te dienen aanvragen kunnen worden toegezonden aan het Secretariaat van het bestuur van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers, Postbus 5406, 2280 HK Rijswijk Z.H.

Artikel 5, tweede lid.

De onder d. bedoelde gegevens kunnen worden ingevuld op bij het secretariaat van het bestuur verkrijgbare formulieren met standaardvragen.

Artikel 6, eerste lid.

Het in dit artikel bedoelde project gericht op structuurverbetering van het desbetreffende dagblad wordt opgesteld en bij de aanvraag ingediend door de aanvrager zelf. Ook de uitvoering van het project geschiedt onder uitsluitende verantwoordelijkheid van de aanvrager zelf. Het bestuur zal in het kader van zijn advisering over de aanvraag beoordelen of het ingediende project een project vormt als bedoeld in artikel 6, eerste lid.

Artikel 7, tweede lid onder a.

Alleen gemotiveerde aanvragen voor organisatie-onderzoek worden in behandeling genomen. Dit zijn aanvragen waarin onder meer een plan wordt uiteengezet voor de opzet en uitvoering van het onderzoek.

BIJLAGE 1 ONTWERP REGELING OVER 1982

Richtlijnen voor de berekening van het exploitatie-resultaat van dagbladen, zoals bedoeld in artikel 2, eerste lid onder a.

Met de in deze bijlage gehanteerde indeling en aanduidingen van kostensoorten, kostenplaatsen, opbrengstesoorten en opbrengstenplaatsen, worden de indeling en aanduidingen bedoeld, welke in de bedrijfsvergelijkende enquêtes van dagbladen gebruikelijk zijn. De berekening dient plaats te vinden aan de hand van de definitieve gegevens over 1982.

A. Voor de berekening van de kosten van de in artikel 2 bedoelde dagbladen zijn de volgende richtlijnen van toepassing:

1. Afschrijvingen.

Afschrijvingen worden in de hierna volgende kostenplaatsen inbegrepen. De berekeningen van de afschrijvingen dienen aldus te geschieden: afschrijvingen gebouwen: berekend op basis van historische waarde en levensduur, afschrijvingen persen: berekend op basis van actuele waarde en levensduur; overige afschrijvingen: overige activa kunnen vanwege hun kortere levensduur op basis van historische waarde worden afgeschreven. Voor iedere afschrijvingscategorie dient te worden aangegeven welk afschrijvingspercentage wordt gehanteerd.

2. Papier

Opgegeven dient te worden het bruto papierverbruik in geld en in kilogrammen. Van belang is het papiergebruik voor de totale oplage, dus inclusief inschiet en gebruik voor acquisitie. Direct aanwijsbare kosten van opslag, waaronder veem- of magazijnkosten moeten worden inbegrepen.

3. Zetten

Indien het zetten door derden wordt verricht, dienen de door deze derden in rekening gebrachte kosten te worden opgegeven.

Indien binnen een concern meerdere bladen worden gezet, dienen de kosten daarvan aan de afzonderlijke bladen te worden toegerekend naar rato van het aantal gezette pagina's.

De kosten van het zetten van pagina's die in meerdere bladen worden geplaatst, moeten aan die bladen worden toegerekend naar rato van de afzonderlijke betaalde oplagen van die bladen.

4. Inktverbruik.

Indien binnen een concern meerdere drukactiviteiten, inclusief het drukken van het desbetreffende dagblad, worden uitgevoerd, dienen de kosten van het inktverbruik aan elk van de drukactiviteiten afzonderlijk te worden toegerekend naar rato van het papierverbruik.

5. Drukken en verzendklaar maken.

Indien deze werkzaamheden door derden worden verricht dienen de door deze derden in rekening gebrachte kosten te worden opgegeven. Indien binnen een concern meerdere bladen worden gedrukt op één pers, respectievelijk verzendklaar worden gemaakt, dienen de kosten daarvan aan de afzonderlijke bladen te worden toegerekend. Deze kosten omvatten onder meer afschrijvingen, verzekeringspremies, kosten van onderhoud, lonen, salarissen en sociale lasten van het betrokken personeel.

Indien de drukactiviteiten uitgevoerd worden door meerdere ploegen kunnen de personele kosten daarvan afzonderlijk worden toegerekend. De toerekening van deze kosten kan geschieden naar rato van het aantal voor de gedrukte uitgaven benutte uren.

Voor de toerekening van de kosten van het drukken annex verzendklaar maken, wordt uitgegaan van het standaard aantal uren voor het gebruik van de pers waarop het desbetreffende dagblad wordt gedrukt. Deze standaard wordt berekend op basis van de gemiddelde bezetting van de laatste vijf jaren van deze pers.

De omvang van de capaciteit van de pers wordt bepaald door de tijd die beschikbaar en benodigd is voor het drukken van het blad of de bladen die het grootste beslag leggen op de drukcapaciteit (de zogenaamde spitsuren). De kosten van de veelal aanwezige overcapaciteit van de pers ontstaan ten gevolge van de vereiste korte produktietijd van dit blad of deze bladen, worden volledig aan dit blad/deze bladen toegerekend.

De buiten de spitsuren gedrukte bladen worden belast tegen een tarief dat tot stand komt door de totale kosten van het drukken en verzendklaar maken te delen door het aantal capaciteitseenheden van de pers. Het aantal capaciteitseenheden van de pers is gelijk aan het aantal uren dat de pers jaarlijks ter beschikking staat voor productie vermenigvuldigd met het aantal beschikbare pers-units.

Aan de spitsuren worden kosten toegerekend ter grootte van de totale kosten van het drukken en verzendklaar maken verminderd met de op basis van de capaciteitseenheden berekende kosten van de productie buiten de spitsuren.

De deling van deze kosten door het standaard aantal spitsuren per jaar en het aantal beschikbare pers-units levert het standaard spitsuren-tarief op. Indien binnen de spitsuren een onderbezetting bestaat, dienen de kosten van deze onderbezetting te worden toegerekend naar de bladen die verantwoordelijk zijn voor de spitsbezetting. De toerekening geschiedt in dat geval naar rato van de aandelen van een blad in de standaard spitsbezetting van de desbetreffende pers-unit, tot uiting komend in een verhoogd spitsurentarief.

Aan ieder op de pers gedrukt blad worden nu de kosten toegerekend gelijk aan het werkelijk gedraaide aantal uren voor dat blad vermenigvuldigd met het voor die uren relevante druktarief.

6. Externe expeditie.

In dit verband worden bedoeld alle kosten van vervoer tot de eerste aflegplaats.

Indien de expeditie gezamenlijk met meerdere bladen wordt uitgevoerd dienen de kosten naar rato van het aantal gereden kilometers en aantal vervoerde kilogrammen over die bladen te worden verdeeld. Waar geen kilometerregistratie voorhanden is, wordt toegerekend naar het aantal vervoerde kilogrammen.

7. Bezorging.

In dit verband worden bedoeld de kosten van bezorging bij abonnees, dus voornamelijk bezorglonen en lonen van inspecteurs. Deze kosten worden specifiek aan het desbetreffende blad toegerekend.

8. Redactie.

De redactiekosten dienen integraal en specifiek voor het desbetreffende blad te worden berekend. Indien meerdere dagbladen een gezamenlijke redactie voeren moeten de kosten daarvan naar rato van de betaalde oplage worden toegerekend.

9. Advertentie-acquisitie en -administratie.

Indien deze activiteiten voor meerdere bladen gezamenlijk worden gevoerd dienen de kosten te worden toegerekend naar rato van hun afzonderlijke advertentie-omzetten.

10. Abonnementenacquisitie en -administratie.

Indien deze activiteiten voor meerdere bladen gezamenlijk worden gevoerd dienen de kosten te worden toegerekend naar rato van hun afzonderlijke betaalde oplagen.

11. Huisvesting.

Gemeenschappelijke huisvestingskosten worden naar rato van de omzet aan elk van de samenwerkende bladen toegerekend.

12. Algemene leiding en dienstverlening.

De kosten van de specifiek toe te wijzen algemene leiding en dienstverlening worden direct toegerekend.

Voorzover meerdere bladen gebruik maken van de voorzieningen algemene leiding en dienstverlening worden de integrale kosten toegerekend naar rato van hun afzonderlijke omzetten.

13. Rente op eigen en vreemd vermogen; rentebaten.

Rente op vreemd vermogen kan als kostenpost worden berekend.

Eventuele ontvangen rente wordt hierop in mindering gebracht.

Als vergoeding voor het gebruik van eigen vermogen kan een bedrag gelijk aan 6% van het eigen vermogen als kosten worden opgevoerd.

Vermogenskosten worden aan de onderdelen van een onderneming resp. concern toegerekend naar rato van het beslag dat de exploitatie van het dagblad legt op het vermogen van de onderneming resp. het concern.

B. Voor de berekening van de opbrengsten van de in artikel 2 bedoelde dagbladen zijn de volgende richtlijnen van toepassing:

1. Abonnementsopbrengsten.

Abonnementsopbrengsten kunnen specifiek worden toegerekend.

Oninbaar geachte vorderingen kunnen direct daarop in mindering worden gebracht.

2. Opbrengsten uit losse verkoop.

Opbrengsten uit losse verkoop kunnen specifiek worden toegerekend.

3. Advertentie-opbrengsten.

Indien een advertentie slechts in één blad wordt geplaatst kunnen de advertentie-opbrengsten direct worden toegerekend.

Wordt een advertentie in een combinatie van dagbladen of in een combinatie van dagbladen en andere uitgaven geplaatst dan gebeurt dit tegen een combinatietarief. Dit combinatietarief wordt toegerekend door middel van de volgende formule:

$$A_i^t = \frac{A_i}{\sum_{i=1}^n A_i} \times C$$

De symbolen van de formule hebben de volgende betekenis:

t

A_i = toegerekende advertentie-opbrengsten voor blad i uit een combinatie van n bladen.

A_i = het advertentietarief voor afzonderlijke plaatsing in blad i

C = het combinatietarief bij plaatsing in de bladen A_1 t/m A_n .

Toelichting:

De formule verdeelt dus de opbrengsten tegen combinatietarief naar verhouding van de tarieven voor afzonderlijke plaatsing in de afzonderlijke bladen.

Bij een gedifferentieerde tariefstelling naar contractgrootte van de advertenties betekent dit, dat de opbrengsten per contractgrootte moeten worden toegerekend.

In situaties waarin voor de toerekening van de opbrengsten van in combinatie geplaatste advertenties de formule niet kan worden toegepast, kunnen deze opbrengsten worden toegerekend op basis van het gemiddelde van de verhoudingen $\frac{A_i}{\sum_{i=1}^n A_i}$ over de diverse contractgrootten van de bij de

$$\sum_{i=1}^n A_i$$

combinatie betrokken bladen.

Indien er sprake is van verplichte advertentieplaatsing in een combinatie van dagbladen, kunnen de opbrengsten van deze advertenties worden toegerekend naar rato van de afzonderlijke betaalde oplagen van de betrokken dagbladen. Oninbaar geachte vorderingen kunnen op de aldus berekende advertentie-opbrengsten direct in mindering worden gebracht.

C. Overige richtlijnen

1. Ten aanzien van incidentele kosten en opbrengsten zal per geval worden beslist of zij in de berekening van het exploitatieresultaat kunnen worden meegenomen.

Daarbij zal als richtlijn gelden, dat in beginsel alleen die incidentele kosten of opbrengsten in de berekening van het exploitatieresultaat van het desbetreffende dagblad mogen worden meegenomen voorzover ze op 1982 betrekking hebben, ongeacht het jaar waarin ze betaald zijn of waarin ze bekend zijn geworden. Voorzover bepaalde kosten of opbrengsten betreffende 1982 nog niet bekend zijn kan met redelijke schattingen worden volstaan.

Bedoelde posten dienen expliciet en met een duidelijke omschrijving vermeld te worden.

2. Voor alle onderdelen van het exploitatieresultaat kan bij het beoordelen van de aanvraag volgens de in artikel 5 geregelde procedure worden nagegaan of zich sterke afwijkingen in verhouding tot andere dagbladen voordoen. Wanneer dat het geval is kan, na overleg met het betrokken blad, een nader onderzoek hiernaar worden ingesteld als bedoeld in artikel 5, vijfde lid. Met inachtneming van de resultaten van dit onderzoek kan het bestuur bij het beoordelen van de aanvraag uitgaan van andere bedragen voor de kostenplaats en -soort en de opbrengstenplaats en -soort ten aanzien waarvan sterke afwijkingen zijn vastgesteld.

BIJLAGE 2 ONTWERP BESCHIKKING

Indeling van Nederland in zg. afgeronde provincies,
50 verzorgingsgebieden en 81 nodale gebieden.

De indeling van Nederland in 81 nodale gebieden aangegeven op de navolgende kaart is opgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek in Den Haag en is te beschouwen als een detaillering van de indeling in 50 verzorgingsgebieden, opgesteld door het Centraal Bureau voor Courantenpubliciteit te Amsterdam, en eveneens aangegeven op de hierbij afgebeelde kaart.

Bijlage 2: Indeling van Nederland in z.g. afgeronde provincies, 50 verzorgingsgebieden en 81 nodale gebieden.

- 1 Groningen
- 2 Winschoten-Veendam
- 3 Leeuwarden-Franeker-Dokkum
- 4 Sneek
- 5 Heerenveen
- 6 Smallingerland
- 7 Assen-Hoogeveen
- 8 Meppel-Steenwijk
- 9 Emmen-Coevorden
- 10 Enschede-Hengelo
- 11 Zwolle-Kampen
- 12 Almelo
- 13 Deventer
- 14 Arnhem-Doetinchem
- 15 Nijmegen
- 16 Winterswijk-Zutphen
- 17 Apeldoorn
- 18 Tiel
- 19 Utrecht-Zeist Woerden
- 20 Amersfoort
- 21 Amsterdam-Purmerend
- 22 Haarlem-Beverwijk-Velsen
- 23 Hilversum
- 24 Zaandam
- 25 Alkmaar
- 26 Enkhuizen-Hoorn
- 27 Den Helder-Schagen
- 28 Rotterdam-Schiedam
- 29 s-Gravenhage
- 30 Delft
- 31 Leiden-Alphen a.d. Rijn
- 32 Dordrecht
- 33 Gouda
- 34 Gorinchem
- 35 Middelburg-Vlissingen
- 36 Goes
- 37 Terneuzen-Hulst
- 38 Oostburg
- 39 Zierikzee
- 40 Eindhoven-Helmond
- 41 s-Hertogenbosch
- 42 Tilburg
- 43 Breda

- 44 Bergen op Zoom-Roosendaal en Nispen
- 45 Heerlen
- 46 Maastricht
- 47 Roermond-Weert
- 48 Venlo
- 49 Sittard-Geleen
- 50 Zuidelijke IJsselmeerpolders

BIJLAGE 3 ONTWERP BESCHIKKING

Richtlijnen voor de berekening van de F-waarde en de K-waarde van de in artikel 4, eerste lid genoemde formule voor de compensatieregeling dagbladen.

1. Berekend wordt het gewicht van het papierverbruik voor het redactionele gedeelte in 1982 van elk in artikel 2 bedoeld dagblad dat overeenkomstig artikel 5 een aanvraag heeft ingediend.

Onder het redactionele gedeelte wordt verstaan dat gedeelte van de inhoud van een dagblad dat geen als zodanig aangeduide advertenties bevat. De berekening van het papierverbruik voor het bedoelde redactionele gedeelte geschiedt als volgt:

Vastgesteld worden het totale papierverbruik in kilogrammen in 1982 van het betrokken dagblad (a), het jaargemiddelde van het totale aantal millimeters van de redactionele en advertentionele gedeelten per nummer in 1982 van het betrokken dagblad (b) en het jaargemiddelde van het aantal millimeters van het redactionele gedeelte in 1982 van het betrokken dagblad (c).

Bij het berekenen van het gewicht van het papierverbruik vindt herleiding plaats uitgaande van een vast gramsgewicht van 48,8.

Het papierverbruik voor het redactionele gedeelte in kilogrammen van het betrokken dagblad wordt gevonden door het gemiddelde aantal millimeters voor het redactionele gedeelte (c) te delen door het gemiddelde totale aantal millimeters van de redactionele en advertentionele gedeelten (b) en de uitkomst daarvan te vermenigvuldigen met het totale papierverbruik in kilogrammen (a).

Indien de kolombreedte voor advertenties afwijkt van die voor redactionele tekst, vindt een correctie plaats voor dit verschil in kolombreedte.

2. Vervolgens wordt de totale omvang vastgesteld van de in het boekjaar 1982 geleden verliezen, berekend volgens de in bijlage 1 gegeven richtlijnen van de betrokken dagbladen. Deze totale omvang van de geleden verliezen kan worden aangeduid als het bedrag V.

3. Vervolgens wordt het gewicht van het papierverbruik voor het redactionele gedeelte van elk onder 1 bedoeld dagblad afzonderlijk, berekend volgens de onder de eerste richtlijn aangegeven methode, vermenigvuldigd met de volgende grootte van de in artikel 4, eerste lid genoemde formule die de positie van elk dagblad ten opzichte van de grenzen voor oplage en spreiding aangeeft:

$$2 - \frac{O_i}{O_{\max}} - \frac{D_i}{D_{\max}}$$

4. De uitkomsten van de onder de derde richtlijn bedoelde vermenigvuldiging wordt voor alle onder 1 bedoelde dagbladen opgeteld. Dit totale aantal kilo's kan worden aangeduid als K-waarde.

5. De F-waarde van de in artikel 4, eerste lid genoemde formule wordt gevonden door 75% van het onder de tweede richtlijn gevonden bedrag V te delen door de onder 4 gevonden $\sum$ K-waarde.

6. Het te compenseren bedrag per kilogram verbruikt papier voor het redactionele gedeelte voor elk onder 1 bedoeld dagblad wordt vervolgens berekend door de onder 5 gevonden F-waarde te vermenigvuldigen met de in 3 aangegeven formulegrootte. Het totale te compenseren bedrag per blad wordt nu gevonden door het te compenseren bedrag per kilogram verbruikt papier voor het redactionele gedeelte van het desbetreffende blad te vermenigvuldigen met het aantal kilogrammen verbruikt papier voor het redactionele gedeelte van het blad (de K_i - waarde van de in artikel 4 eerste lid, genoemde formule).

7. Indien de in de zesde richtlijn bedoelde berekende bedragen voor een individueel blad hoger zouden zijn dan 75% van het in het boekjaar 1982 door dat blad geleden verlies, wordt de compensatie-uitkering voor dat blad vastgesteld op 75% van het door dat blad geleden verlies.

8. Indien de som van de aldus in de zevende richtlijn vastgestelde te compenseren bedragen hoger zou zijn dan het totale beschikbare bedrag voor de compensatieregeling als bedoeld in artikel 9, eerste lid, wordt de F-waarde van de in artikel 4 eerste lid genoemde formule niet berekend volgens de voorafgaande vijfde richtlijn, maar wordt deze gevonden door het totale beschikbare bedrag voor de compensatieregeling te delen door de onder de vierde richtlijn gevonden $\sum$ K-waarde.

Vervolgens wordt het totale te compenseren bedrag per blad gevonden door het volgen van de richtlijnen 6 en 7.

9. Indien de som van de aldus in de achtste richtlijn vastgestelde te compenseren bedragen lager zou zijn dan het totale beschikbare bedrag voor de compensatieregeling, wordt dat verschil toegerekend aan de bladen naar rato van de berekende compensatiebedragen, met dien verstande dat geen enkel blad meer dan 75% van het in het boekjaar 1982 geleden verlies gecompenseerd zou kunnen krijgen. Deze procedure wordt zonodig voortgezet tot het moment dat de som van de te compenseren bedragen gelijk is aan het totale beschikbare bedrag voor de compensatieregeling.

Ontwerp-tekst van de bepalingen voor de Compensatieregeling voor dag-
bladen over 1983

De tekst van de bepalingen van deze regeling zou gelijk kunnen zijn aan die over 1982, maar met de volgende wijzigingen:

1. Op diverse plaatsen wordt "1982" veranderd in "1983".
2. De oplagedefinitie van artikel 2, tweede lid onder a wordt gewijzigd in:

"Onder de gemiddelde betaalde oplage over 1983 wordt verstaan de som van het gemiddeld aantal abonnementen berekend over de maand september van het jaar 1983 en de gemiddelde losse verkoop in het jaar voorafgaande aan 1 juli 1983. Voorzover dat als een emolument kan worden beschouwd, wordt de gratis verstrekking aan medewerkers van het bedrijf, eveneens berekend als een gemiddelde over de maand september van het jaar 1983, tot de gemiddelde betaalde oplage gerekend".
3. De definitie van spreidingsdichtheid van artikel 2, tweede lid vanaf c wordt gewijzigd in:

"c. Bij de bepaling van de betaalde oplage op de thuismarkt wordt uitgegaan van de verspreiding op 15 februari 1983. De verspreidingscijfers per nodaal gebied worden vervolgens vermenigvuldigd met een factor ter grootte van de totale gemiddelde binnenlandse betaalde oplage gedeeld door de totale verspreiding op 15 februari 1983.

d. De thuismarkt van een dagblad is het nodale gebied waarin dat blad zijn hoogste betaalde oplage heeft plus de daaraan grenzende nodale gebieden en de eventueel op hun beurt aan deze gebieden grenzende nodale gebieden waarin het dekkingspercentage niet lager is dan 85% van het dekkingspercentage in het nodale gebied waarin het blad zijn hoogste betaalde oplage heeft.

e. Onder nodale gebieden worden verstaan de gebieden aangegeven op de in bijlage 2 opgenomen kaart van Nederland.

- f. Onder dekkingspercentage op de thuismarkt wordt verstaan de betaalde oplage op de thuismarkt gedeeld door het aantal particuliere PTT-afgiftepunten in het betrokken gebied".
4. De in artikel 2, eerste lid, genoemde grens voor de spreidingsdichtheid wordt gewijzigd in 0,35.

Aanvullend advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur d.d. 16-10-1984 over de reactie van de NNP inzake de compensatieregeling dagbladen

Mijnheer de minister,

Per brief van 28 september j.l. legde het bestuur van de Vereniging de Nederlandse Nieuwsbladpers (NNP) u een reactie voor op ons advies inzake de toepassing van de compensatieregeling voor dagbladen over 1982 en 1983. In die reactie, waarvan wij een kopie ontvingen, geeft de NNP met name commentaar op een ontwerp-versie van dat advies die wij eerder aan organisaties op het gebied van de pers, waaronder ook de NNP, toezonden teneinde hen in de gelegenheid te stellen hun standpunten hierover aan ons kenbaar te maken, zodat wij deze bij het afronden van ons advies konden meewegen. Bij die gelegenheid liet het NNP-bestuur ons weten niet tijdig een reactie te kunnen geven, maar dat wel nog te zullen doen. Spoedshalve moesten wij evenwel ons advies afronden en aan u uitbrengen, waarbij wij aankondigden u nog nader te zullen adviseren indien het aangekondigde NNP-standpunt daartoe aanleiding zou geven.

Dit nadere advies bieden wij u hierbij aan.

In de eerste plaats veronderstelt de NNP in haar standpunt, dat ons advies op een aantal pagina's onderling tegenstrijdige uitspraken zou bevatten over het hoofddoel van het persbeleid respectievelijk van de compensatieregeling, t.w. pluriformiteit van de pers, respectievelijk de dagbladpers. De desbetreffende uitspraken zijn naar ons oordeel noch tegenstrijdig noch onjuist. Het doel van verscheidenheid in de dagbladpers moet uiteraard passen in de hoofddoelstelling van het Bedrijfsfonds voor de Pers n.l. verscheidenheid in de pers in het algemeen. We nemen evenwel aan dat de NNP in dat verband bedoeld heeft dat de *effecten* van het beleid betreffende de compensatieregeling niet strijdig mogen zijn met het hoofddoel van het algemene beleid.

Deze veronderstelling leiden wij in het bijzonder af uit de uitspraak van de NNP die wij hierbij met instemming citeren n.l. 'de compensatieregeling die tot doel heeft de verscheidenheid in de dagbladpers te behouden blijft ondergeschikt aan het hoofddoel van het beleid en zal derhalve niet tot gevolg mogen hebben dat de verscheidenheid in de pers in het algemeen er door verminderd wordt'.

Daarmee komen we bij de bespreking van het tweede punt van de brief van de NNP betreffende een door deze vereniging gesignaleerde 'dumpingspolitiek' van dagbladuitgevers die door de compensatieregeling gesteund zou kunnen worden en daarmee indirect de verscheidenheid in de pers in gevaar zou brengen. In het bijzonder tekent de NNP daarbij bezwaar aan tegen onze aanbevelingen inzake de toerekening van gemeenschappelijke advertentie-opbrengsten (richtlijn B-3 voor de berekening van het exploitatieresultaat). Volgens die aanbevelingen zou de korting voor het plaatsen van een advertentie in combinaties van bladen, over die bladen moeten worden verdeeld naar evenredigheid van de tarieven bij afzonderlijke plaatsing.

Wij kwamen tot deze aanbevelingen ervan uitgaande dat huis-aan-huisbladen een deel van de vaste kosten toegerekend dienen te krijgen en derhalve niet als een marginale activiteit beschouwd kunnen worden. Om die reden zou het niet wenselijk zijn de huis-aan-huisbladen aan de opbrengstenkant wél als zuiver marginaal te beschouwen. Het bestuur van de NNP wijst in zijn brief evenwel op de mogelijkheid van misbruik van deze door ons aanbevolen toerekeningswijze door dagbladuitgevers die met hun huis-aan-huisblad een 'dumpingspolitiek' voeren en die daarvoor een (hogere) compensatie-uitkering voor het dagblad zouden kunnen ontvangen.

In deze niet eerder zo expliciet gesignaleerde mogelijke consequentie hebben wij aanleiding gezien de door ons aanbevolen toerekeningswijze betreffende de gezamenlijke advertentie-opbrengsten opnieuw onder ogen te zien. Deze toerekeningswijze maakt het inderdaad niet ondenkbaar dat door hantering van verschillende tarieven een verschuiving van inkomsten van het dagblad naar het huis-aan-huisblad kan worden bewerkstelligd. Indien het dagblad in een verlieslijdende positie verkeert of door deze handelwijze komt te verkeren, zou dat tot een hogere compensatie-uitkering kunnen leiden. Deze mogelijke consequentie achten wij uiteraard ongewenst.

De door de NNP geprefereerde toerekening van het deel van de gezamenlijke advertentie-opbrengsten naar het dagblad volgens het tarief bij plaatsing alleen in het dagblad, levert evenwel ook een aantal problemen op.

Zoals wij in ons advies van 4 september j.l. reeds opmerkten zou die toerekeningswijze ertoe leiden dat in gevallen van gratis doorgeplaatste advertenties de opbrengsten van het huis-aan-huisblad vrijwel nihil zijn, terwijl daartegenover wel kosten staan. Deze kosten hebben voor huis-aan-huisbladen als gevolg van de door ons aanbevolen toerekeningswijze van de kosten, een grotere omvang dan de differentiële kosten. Van de drukkosten wordt bijvoorbeeld een deel van de vaste kosten toegerekend aan het huis-aan-huisblad. De zetkosten van gemeenschappelijke pagina's tussen dagblad en huis-aan-huisblad, in het bijzonder voortkomend uit gezamenlijke advertentieplaatsingen, worden toegerekend naar rato van de oplagen hetgeen in veel gevallen zal betekenen dat aan het huis-aan-huisblad meer kosten worden toegerekend dan aan het dagblad.

Na afweging van de hier besproken bezwaren en van de aanbevelingen die het Economisch Instituut Tilburg ons op dit punt heeft voorgelegd, zijn wij tot de volgende conclusies gekomen. Naar ons oordeel dienen de door de NNP genoemde bezwaren tegen de door ons aanbevolen toerekeningswijze betreffende de gezamenlijke advertentie-opbrengsten, zwaarder te wegen dan de bezwaren tegen de door deze vereniging voorgestelde alternatieve toerekeningswijze, zulks gelet op de mogelijkheid van misbruik van de eerstbedoelde toerekeningswijze. Om die reden adviseren wij u thans de desbetreffende

toerekeningswijze dienovereenkomstig te veranderen. De ontwerp-tekst van de gewijzigde bepalingen op dit punt reiken wij u in een bijlage bij dit advies aan. Wij tekenen hierbij aan dat wij in een eerdere fase, naar aanleiding van de in ons advies van 4 september j.l. besproken resultaten van het KKC/EIT-onderzoek, ook van het bestuur van de Vereniging De Nederlandse Dagbladpers (NDP) de suggestie hebben vernomen, de combinatiekortingen bij advertentie-opbrengsten ingeval van combinaties van dagbladen met huis-aan-huisbladen geheel toe te rekenen aan de huis-aan-huisbladen. Daarbij gold mede als overweging dat deze toerekeningswijze ook meer zou liggen in de lijn van de Regelen voor het Advertentiewezen, waarin de mogelijkheid van kortingen op dagbladadvertenties wordt gereglementeerd.

Tenslotte melden wij u nog dat wij voornemens zijn in de komende evaluatie van de compensatieregeling, na de laatste uitkeringsronde (over het boekjaar 1983), het in deze brief besproken vraagstuk te betrekken.

Een kopie van deze brief zenden wij aan de NNP toe.

Hoogachtend,
namens het bestuur,

(w.g.) prof. drs. J.W. Schoonderbeek,
voorzitter

Bijlage bij aanvullend advies aan minister d.d. 16-10-'84

Gewijzigde ontwerp tekst van de richtlijnen inzake *advertentie-opbrengsten* voor de berekening van het exploitatieresultaat van dagbladen, zoals bedoeld in artikel 2, eerste lid onder a.

B.3 Advertentie-opbrengsten

Indien een advertentie slechts in één blad wordt geplaatst kunnen de advertentie-opbrengsten direct worden toegerekend.

Wordt een advertentie in een combinatie van dagbladen of in een combinatie van dagbladen en huis-aan-huisbladen geplaatst dan gebeurt dit tegen een combinatietarief. De opbrengst van tegen dit combinatietarief geplaatste advertenties wordt toegerekend door middel van de volgende formules:

Bij combinaties van dagbladen:

$$A_i^t = \frac{A_i}{n} \times O_c$$
$$\sum_{i=1} A_i$$

Bij combinaties van dagbladen
en huis-aan-huisbladen:

$$A_i^t = \frac{A_i}{C} \times O_c$$

De symbolen van deze formules hebben de volgende betekenis:

A_i^t = toegerekende advertentie-opbrengsten voor dagblad i uit een combinatie van n bladen;

A_i = het advertentietarief voor afzonderlijke plaatsing in dagblad i;

O_c = opbrengst van tegen combinatietarief in de bladen A_1 t/m A_n geplaatste advertenties.

C = het combinatietarief bij plaatsing in de bladen A_1 t/m A_n

Toelichting bij de formules:

Bij combinaties van dagbladen verdeelt de formule dus de opbrengsten tegen combinatietarief naar verhouding van de tarieven voor afzonderlijke plaatsing in de afzonderlijke bladen. Bij combinaties van dagbladen en huis-aan-huisbladen wordt van het combinatietarief aan het desbetreffende dagblad toegerekend een deel gelijk aan het tarief bij afzonderlijke plaatsing in dit dagblad. Dit impliceert dat de toeslag voor de gecombineerde plaatsing aan het huis-aan-huisblad wordt toegerekend.

Bij een gedifferentieerde tariefstelling naar contractgrootte van de advertenties moeten de opbrengsten per contractgrootte worden toegerekend.

In situaties waarin voor de toerekening van de opbrengsten van in een combinatie van dagbladen geplaatste advertenties de formule niet kan worden toegepast, kunnen deze opbrengsten worden toegerekend op basis van het gemiddelde van de verhoudingen

$$\frac{A_i}{n}$$
$$\sum_{i=1} A_i$$

over de diverse contractgrootten van de bij de combinatie betrokken dagbladen.

In situaties waarin voor de toerekening van de opbrengsten van de in een combinatie van dagbladen en huis-aan-huisbladen geplaatste advertenties de formule niet kan worden toegepast, kunnen deze opbrengsten worden toegerekend op basis van het gemiddelde van de verhoudingen

$$\frac{A_i}{C}$$

over de diverse contractgrootten van de bij de combinatie betrokken bladen.

Indien er sprake is van verplichte advertentieplaatsing in een combinatie van dagbladen, kunnen de opbrengsten van deze advertenties worden toegerekend naar rato van de afzonderlijke betaalde oplagen van de betrokken dagbladen. Oninbaar geachte vorderingen kunnen op de aldus berekende advertentie-opbrengsten direct in mindering worden gebracht.

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur d.d. 27 december 1983 inzake onderzoek advertentiemarkt

Mijnheer de minister,

Per brief van 3 juni j.l. (RTP-AB-U-79658 I) deedte u ons mede akkoord te gaan met een door ons bestuur aanbevolen opdracht aan het Economisch Instituut Tilburg inzake een verkennend onderzoek naar (uitbreiding van) zendtijd voor etherreclame en de gevolgen daarvan voor de pers. In dat verkennende onderzoek verrichtte het EIT in het bijzonder een kritische analyse van beschikbare literatuur en eerder uitgevoerd econometrisch onderzoek op dit gebied. Tevens voerde het instituut in dat kader vooroverleg met de Vakgroep Communicatiewetenschap van de Vrije Universiteit van Amsterdam over een eventueel gezamenlijk voorstel voor verder onderzoek.

De resultaten van het verkennende onderzoek, neergelegd in het rapport 'Pers en etherreclame, de zin van econometrisch onderzoek' van dr. P. van den Heuvel van het EIT, bieden wij u hierbij aan (bijlage 1). Blijkens die resultaten acht het EIT een verfijning van het tot nu toe uitgevoerde econometrisch onderzoek mogelijk. Dat onderzoek zou dan in de visie van het instituut gecombineerd moeten worden met onderzoek op (bedrijfseconomisch/sociologisch) microniveau. Het vooroverleg van het EIT met de voren genoemde Vakgroep Communicatiewetenschap van de VU voerde tot de conclusie, dat in het kader van de werkzaamheden van die vakgroep er geen mogelijkheden zijn mee te werken aan de uitvoering van het door de EIT beoogde onderzoek op microniveau. Daarnaast werd in dat overleg geconcludeerd dat het, vanwege afstemmingsproblemen, beter zou zijn de twee deel-onderzoeken (op macro- en microniveau) vanuit één locatie te laten verrichten. Wel zou het mogelijk zijn dat prof. J. van Cullenburg van genoemde vakgroep als adviseur en begeleider van het onderzoek optreedt.

Mede aan de hand van de resultaten van het verkennend onderzoek en van het vooroverleg met genoemde vakgroep stelde het EIT een voorstel op voor verder onderzoek. Dat voorstel is erop gericht het onderzoek geheel te laten uitvoeren door dit instituut.

Het EIT zou daarbij voor sociologische aspecten van het onderzoek ondersteund kunnen worden door het IVA, het Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek te Tilburg, terwijl prof. J. van Cullenburg in het kader van het onderzoek als begeleider kan en wil optreden.

Het onderzoeksvoorstel van het EIT reiken wij u in bijlage 2 bij deze brief aan. Dit voorstel geeft ons aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Naar ons oordeel worden met het onderzoeksvoorstel en het daaraan ten grondslag liggende rapport over het verkennende onderzoek nuttige bijdragen geleverd aan de discussie over mogelijk onderzoek naar de gevolgen van (uitbreiding van) STER-zendtijd voor de pers. Wij hebben waardering voor de wijze waarop het instituut zowel in deze stukken als in daarop gegeven mondelinge toelichting ook heeft laten zien aan welke beperkingen het onderzoek op dit gebied gebonden is.

Mede gelet op deze beperkingen vragen wij ons evenwel af, of het door het EIT beoogde verdere onderzoek tot resultaten zal leiden die redelijk gefundeerde voorspellingen mogelijk maken over gevolgen die voor de pers kunnen voortvloeien uit ontwikkelingen inzake de omvang en de tariefstelling van de etherreclame.

Wij zijn geneigd deze vraag ontkennend te beantwoorden. Daarmee zullen de resultaten naar wij verwachten ook weinig basis bieden voor toekomstige beleidsbeslissingen van de overheid op dit gebied. Zoals ook in het verkennende onderzoek is geconstateerd, zullen voor het econometrische deelonderzoek niet voldoende gedifferentieerde gegevens beschikbaar zijn. Het niveau van aggregatie in dit deelonderzoek zal daardoor noodgedwongen hoog zijn, terwijl ook de mogelijke classificaties in dat verband aan beperkingen onderhevig zullen zijn. Dit probleem zou voor een deel ondervangen kunnen worden door het door het instituut beoogde meer gedragswetenschappelijk gerichte deelonderzoek op microniveau.

De opzet van dat deelonderzoek geeft evenwel aanleiding tot twijfels aan de relevantie van de daarbij te verzamelen data voor het voorspellen van toekomstige ontwikkelingen op de advertentiemarkt.

Het simulatiemodel dat bij de synthese van de resultaten van de beide deelprojecten wordt ontwikkeld om kwantitatief inzicht in relaties op dit gebied te verkrijgen, zal daardoor naar verwachting tevens onvoldoende basis bieden voor de voorspelbaarheid van substituties van reclame tussen ether en pers.

Enerzijds op grond van onze twijfels of het beoogde onderzoek tegemoet zal komen aan de behoefte aan meer inzicht op dit gebied en anderzijds gelet op de hoogte van de begrote kosten daarvan, zien wij geen aanleiding u te adviseren het voorgestelde onderzoek te doen uitvoeren.

Onze hier weergegeven overwegingen en conclusies over het onderzoeksvoorstel van het EIT legden wij eerder aan het instituut voor, teneinde het instituut gelegenheid te geven hierop te reageren. De reactie van het EIT, die wij in bijlage 3 bij deze brief aanreiken, geeft ons geen aanleiding op onze overwegingen en conclusies terug te komen.

Hoogachtend,
namens het bestuur,

(w.g.) prof. drs. J.W. Schoonderbeek,
voorzitter

ADV 83-2

Augustus 1983

PERS EN ETHERRECLAME,
DE ZIN VAN ECONOMETRISCH ONDERZOEK.

STICHTING ECONOMISCH INSTITUUT TILBURG

Paul van den Heuvel

PERS EN ETHERRECLAME, DE ZIN VAN ECONOMETRISCH ONDERZOEK.

In dit rapport wordt een korte verkenning gepresenteerd van econometrisch onderzoek op het gebied van relaties tussen advertentie-inkomsten van verschillende media. Met name gaat het om de kwantificering van schade die door de pers (dagbladen, nieuwsbladen, huis-aan-huis-bladen, tijdschriften) wordt geleden door een uitbreiding van de zendtijd van etherreclame.

Hiertoe wordt enige Nederlandse literatuur t.a.v. advertentie-inkomsten geïnventariseerd en geëvalueerd. Er wordt ingegaan op mogelijke verbeteringen en verder onderzoek.

De schrijver is dank verschuldigd aan Paul de Roy voor het reeds door hem verrichte onderzoek en aan Gert van der Pijl voor de opmerkingen van zijn kant. Drs. K. Alsem, Prof. dr. J. van Cuilenburg, Prof. P. Leeftang en Drs. L. Lichtenberg gaven waardevol commentaar op een eerdere versie.

PERS EN ETHERRECLAME,
DE ZIN VAN ECONOMETRISCH ONDERZOEK.

<u>Inhoudsopgave.</u>	pag.
1. Inleiding.	1
2. Probleemstelling	3
2.1. Verkenning en terminologie	3
2.2. Enkele relevante aspecten	5
2.3. Terreinafbakening	6
2.4. Een illustratie van advertentie-inkomstenderving	7
2.5. Econometrische terminologie	9
3. Inventarisatie literatuur	13
3.1. Algemene opmerkingen over de verrichte studies	13
3.2. Van der Chijs (1976)	13
3.3. Alsem, Boorsma en Leeftang (1982)	14
3.4. Rapport voor de WRR (1982)	16
3.5. Evaluatie van behandelde studies	17
4. Methoden en mogelijkheden	20
4.1. Algemene opmerkingen	20
4.2. Specificaties	20
4.3. Beschikbaarheid van gegevens	22
4.4. Schattingstechnieken	23
4.5. Simulatie	23
4.6. Mogelijke verdere studies	24
5. Conclusies en aanbevelingen	25
Referenties	27

1. INLEIDING

Het voornemen van de Nederlandse regering om via een wijziging van de omroepwet de zendtijd van televisiereclame (STER) uit te breiden, heeft een aantal reacties vanuit de belangenorganisaties van de pers uitgelokt (zie b.v. Nederlandse Dagbladpers, 1981 en Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers, 1982). Deze organisaties vestigen de aandacht op de schade die een uitbreiding van de etherreclame toebrengt aan de advertentiepositie van de pers. Belangstelling voor een dergelijke schade bestond ook bij de invoering van reclame op de Nederlandse televisie in 1967 en radio in 1968. Reeds toen zijn er verschillende studies geweest op het gebied van inkomstenderving door etherreclame. Een overzicht is te vinden in Van der Chijs (1976). (Zie ook § 3.2.). Deze studies waren vooral gericht op het vinden van een vergoedingsregeling voor dagbladen. In haar eindrapport aan de minister van CRM kwam de interdepartementale commissie "Concentratietendenzen in de pers" (1970) tot de slotsom dat er een blijvende regeling voor compensatie in verband met TV-reclame moest komen (blz. 20). Deze conclusie werd door de minister overgenomen.

Later, in 1976, was een tweedekamer-motie waarin de regering gevraagd werd om de gevolgen van geleidelijke afschaffing van televisiereclame na te gaan (motie Scholten) een tegenovergestelde aanleiding voor belangstelling ten aanzien van de verdeling van advertentiebestedingen over televisie en schrijvende pers (zie b.v. Gadourek, Leeftang en Van Veldhoven, 1977).

Nu is uitbreiding van de etherreclame dus weer in de aandacht. Volgens de tweedekamer-motie van Van der Sanden/Keja (juni 1982) dient de daaruit voortvloeiende schade aan de pers weer vergoed te worden.

De overweging om tot een dergelijke vergoedingsregeling te komen is dat de uitbreiding van de etherreclame de inkomstenpositie van de pers in gevaar brengt. Met name een groot aantal dagbladen bevindt zich al enige jaren in moeilijkheden. De advertenties zijn als inkomstenbron voor de pers zeer belangrijk (b.v. voor dagbladen 55 à 60% van de opbrengsten). Daarnaast zijn er nog een aantal ontwikkelingen, die de inkomsten van de pers negatief kunnen beïnvloeden, zoals de komst van kabel- en satelliettelevisie e.d. Hiervoor kan verwezen worden naar de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (1982), p. 247 e.v. Bij genoemde ontwikkelingen is ook gedacht aan daling van de lezersopbrengsten.

Al met al bestaat in brede kring de vrees dat de pluriformiteit van de pers in gevaar is.

Op regionaal en lokaal niveau spelen bovengenoemde problemen van verdeling van advertentie-uitgaven ook, vanwege de mogelijke invoering van reclame op regionale en lokale omroepen (zie b.v. Nederlandse Nieuwsbladpers, 1982 en Boom, 1983). Hetzelfde geldt voor België, waar invoering van televisiereclame overwogen wordt.

Bij de bestudering van de invloed van de etherreclame is juist in het bijzonder de kwantitatieve bepaling van de schade de grote moeilijkheid. Verschillende onderzoekers komen tot tegenstrijdige uitspraken. Tegenover de reeds bovengenoemde reacties van de belangenorganisaties van de pers staat b.v. de conclusie van de Zweedse M. Björkman (vermeld in het Economisch Dagblad van 12 januari 1983), die een vergelijkend onderzoek over 20 landen heeft uitgevoerd. Zij beweert dat televisiereclame niet ten koste van de dagbladen gaat.

De invloed van etherreclame is in Nederland reeds bestudeerd door o.a. Van der Chijs (1976) en Ettèr (1980). In het buitenland is een studie verricht door het International Press Institute (1959).

Meer recente studies zijn Alsem, Boorsma en Leeftang (1982) en het rapport aan de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) van Alsem, Boorsma, Van Helden, Hoekstra, Leeftang en Visser (1982). In Alsem, Boorsma en Leeftang (1982) wordt een poging tot verklaring van de inkomsten van dagbladen gedaan. Het betreft hier zowel advertentie- als lezers-inkomsten. In het rapport aan de WRR kan men een uitgebreide beschrijving vinden van de pers in Nederland. Voor ons zijn de kwantitatieve aspecten (Hoofdstukken 5 en 7) van belang.

Het doel van deze studie is een verkenning van de mogelijkheden en de zin van een econometrisch onderzoek naar de verdeling van de advertentiebestedingen over de verschillende media. In het bijzonder gaat de aandacht daarbij uit naar de invloed van de zendtijd van de etherreclame op de advertentie-inkomsten van de pers. Van belang zijn eveneens factoren die de totale advertentiebestedingen beïnvloeden, zoals conjunctuur.

De probleemstelling zal nader toegelicht worden in Hoofdstuk 2. Daar hoort ook bij een behandeling van begrippen en definities. In Hoofdstuk 3 zullen enkele Nederlandse studies geïnventariseerd worden, waarin het hier beschreven onderzoeksgebied, vooral met een econometrische aanpak, ter sprake komt. Dat zijn (gedeelten van) Van der Chijs (1976), Alsem, Boorsma en Leeftang (1982), die hierboven reeds genoemd zijn. Hoofdstuk 4 is een uitwerking van enkele punten die in de inventarisatie aan de orde komen. Hier worden mogelijke alternatieven genoemd. Enkele conclusies en aanbevelingen zijn te vinden in Hoofdstuk 5.

2. PROBLEEMSTELLING.

2.1. Verkenning en terminologie

Alvorens in te gaan op reeds verrichte studies is het zinvol het onderzoeksgebied te verkennen en enige belangrijke begrippen toe te lichten. Een meer uitgebreide inleiding is te vinden in Leeftang en Beukenkamp (1981), Hoofdstuk 17. Een schema van de advertentiemarkt is weergegeven in Figuur 2.1.

Adverteerders maken gebruik van media. De adverteerders kunnen onderverdeeld worden in verschillende categorieën, b.v. industrie, detailhandel, dienstverlening en overige bedrijfstakken, overheid en huishoudens. De media zijn geclassificeerd in Tabel 2.1. De advertenties kunnen onderscheiden worden op basis van het doel, zoals b.v. in Tabel 2.2. Enkele onbekende posten, zoals neonreclame en dergelijke, worden buiten beschouwing gelaten.

Reclamebureau's kunnen een bemiddelende rol spelen tussen adverteerder en media. Sommige grote bedrijven hebben zelf een reclamekantoor. De werking van reclamebureau's en -kantoren is beschreven in Leeftang en Beukenkamp (1981), §17.1.

We noemen verder enkele kwantitatieve begrippen, die in het onderzoek een rol zullen spelen.

Het advertentievolume is de hoeveelheid advertentieruimte gemeten in fysieke eenheden (cm^2 , kolom-mm, seconden enz.).

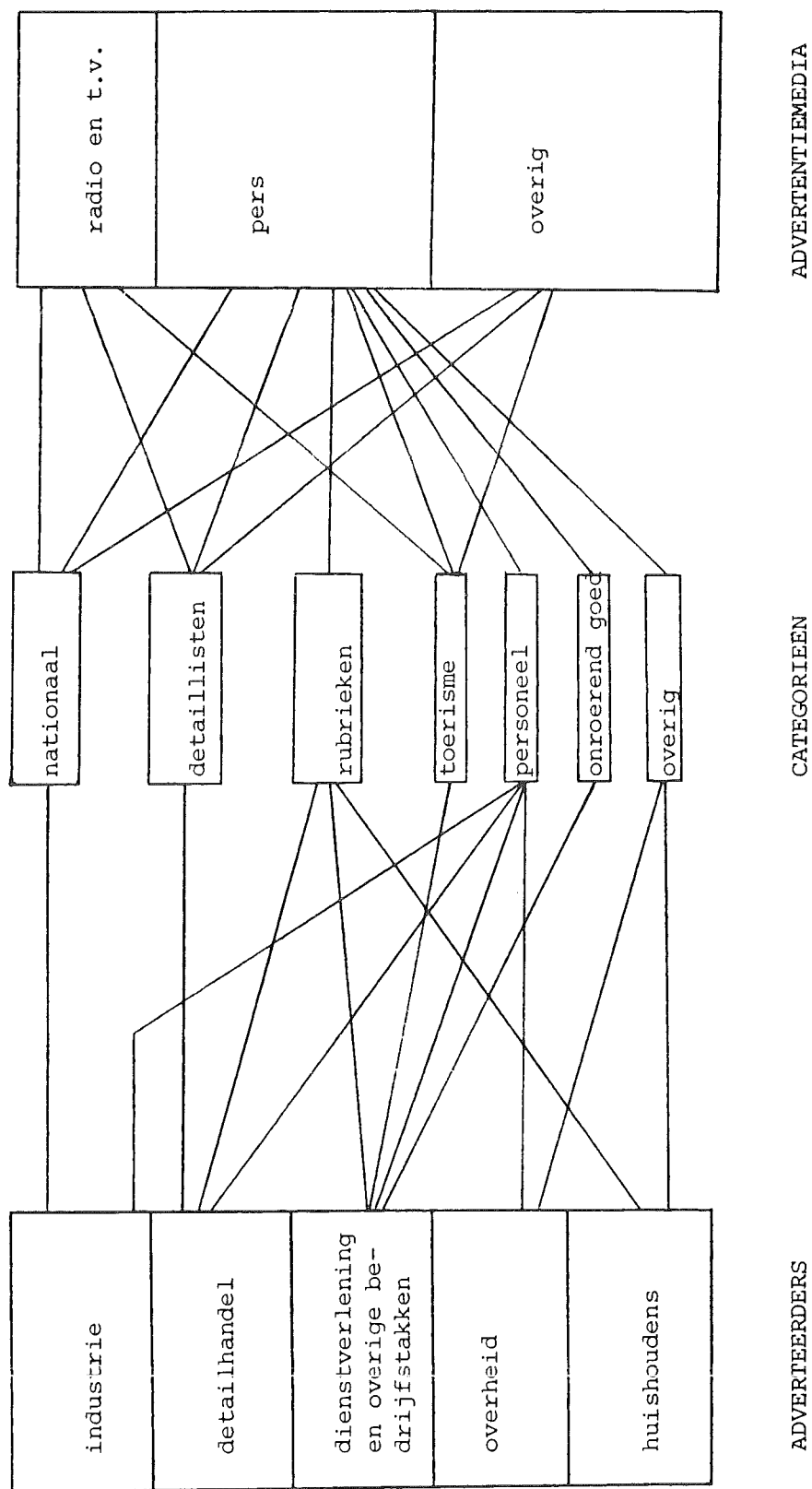
De advertentieprijs (tarief) is de prijs voor de plaatsing (uitzending enz.) van advertenties in geldeenheden per fysieke eenheid.

De advertentie-inkomsten verkrijgt men door advertentievolume en -prijs te vermenigvuldigen. Het betreft uiteraard inkomsten voor de media. Onder produktiekosten verstaan we de kosten van aanmaak en levering van reclame-materiaal. Deze kosten worden gemaakt door de adverteerders.

De advertentie-uitgaven zijn de bestedingen van de adverteerders aan de advertenties. Ze zijn gelijk aan de som van advertentie-inkomsten voor de media en produktiekosten (vgl. Tabel 2.1.).

Voor een uitgebreidere inleiding in de begrippen zij men verwezen naar het jaarlijks verschijnende "Reclamebestedingen in Nederland" van de Nederlandse Vereniging van Erkende Reclame-Adviesbureaux (VEA).

Fig. 2.1.1. Schema advertentiemarkt.

Tabel 2.1. Onderverdeling advertentiemediën en advertentie-inkomsten en -uitgaven in 1981 in miljoenen guldens (Bron: VEA).

Advertentiemediën	advertentie-inkomsten	productie-kosten	advertentie-uitgaven
radio en televisie	251	32	283
dagbladen	1102	x	x
nieuwsbladen	111	x	x
huis-aan-huis-bladen	569	x	x
tijdschriften	494	x	x
totaal pers	2276	389	2665
bioskoop	15	6	21
buitenreclame	166	61	227
directe reclame	135	-	-
totaal overige reclame	1545	67	1606
totaal generaal	4066	488	4554

Tabel 2.2. Advertentiecategorieën en geschatte omzet in 1981 bij dagbladen in miljoenen guldens (Bron: VEA).

Nationaal	221	(20%)
detailisten	474	(43%)
rubrieken	165	(15%)
toerisme	22	(2%)
personeel	88	(8%)
onroerend goed	55	(5%)
overig	77	(7%)
totaal	1102	

In Tabel 2.2. worden de verschillende advertentiecategorieën genoemd volgens de onderverdeling van de VEA (zie ook Figuur 2.1.).

2.2. Enkele relevante aspecten

Bij de beslissing van een bedrijf of instelling om een advertentie bij een bepaald medium te plaatsen kan een groot aantal factoren een rol spelen, zoals:

- grootte van bedrijf/instelling
- hoogte van het reclamebudget
- kosten van reclame bij het medium
- eventuele mediaplanning
- karakter van het advertentiebudget

Zie ook Leeftang en Beukenkamp (1981), p. 721.

Concurrentie-overwegingen spelen meestal een belangrijke rol. Als één firma zich van een bepaald type reclame bedient, moeten concurrerende firma's volgen. De concurrentie kan dan ook medebepalend zijn voor het reclamebudget. Er zijn dus verschillen tussen monopolistische en concurrerende bedrijven (zie b.v. Schmalensee, 1972, Hoofdstuk 2). Het is wel duidelijk dat veel toevallige elementen een rol spelen.

Van groot belang voor de beslissing van de adverteerder zijn ook de verschillende eigenschappen van het medium, zoals bereik, soort publiek en advertentietarief.

Van groot belang voor de adverteerder is hoeveel personen bereikt worden door de reclame. Maar niet alleen de grootte van het bereikte publiek is belangrijk, ook de aard van het publiek. Bereikt de reclame de doelgroep? Dit aspect hangt samen met de redactionele kwaliteit van het medium. In dit verband is het interessant, dat er bij de pers de laatste jaren een neiging is om zich toe te leggen op een bepaald lezerspubliek. Dit verschijnsel wordt segmentatie-strategie genoemd. Segmentatie is de verdeling van de markt in kopersgroepen.

Het doel van de advertentie is ook een bepalende factor. Advertenties kunnen ruwweg onderscheiden worden in commerciële en niet-commerciële uitingen. De categorieën nationale, detaillisten- en toeristische advertenties zijn als commercieel te karakteriseren (zie ook Fig. 2.1.), de overige categorieën meestal niet.

Het onderscheid tussen commerciële en niet-commerciële advertenties is daarom van belang, omdat de advertenties die via radio en televisie worden uitgezonden vrijwel alle commercieel zijn. Bijna uitsluitend voor commerciële advertenties bestaat er dus een concurrentieverhouding tussen ether en pers.

Een ander belangrijk onderscheid is te maken tussen landelijke, regionale en lokale media. Onderlinge veranderingen hiertussen komen voor. Zo is er b.v. de laatste

jaren met betrekking tot duurzame produkten een verschuiving geweest van landelijke reclame naar lokaalgerichte dealer-reclame.

We hebben eerder ook het advertentietarief als een beslissende factor genoemd. Het gaat hier met name om de relatieve prijsverschillen tussen media. Er kan hierbij opgemerkt worden dat de dagbladen vanaf 1969 een gezamenlijk prijsbeleid voeren om teveel onderlinge concurrentie tegen te gaan. De prijzen van ether-reclame worden door de overheid vastgesteld. Deze prijzen bewerkstelligen geen evenwicht op de etherreclamemarkt. De vraag naar zendtijd is veel groter dan het vaste, beperkte aanbod. Men kan ook stellen dat het aanbod te gering is voor de vastgestelde prijs.

Zowel adverteerders als media zijn vaak onderdeel van een groter geheel. Zo is b.v. een dagblad onderdeel van een uitgeverij en die weer op zijn beurt een onderdeel van een concern. Bij bestudering van adverteerders- en mediagedrag is het van belang op welk niveau de beslissingen genomen worden. Het nastreven van een bepaalde doelstelling kan soms op bedrijfsniveau anders uitwerken dan op concern-niveau. Er zal sprake zijn van een onderlinge beïnvloeding tussen niveau's.

Zo wordt in het WRR-rapport van Alsem c.s. (Hoofdstuk 5) geprobeerd om de invloed van het concern op oplage en advertentie-aandeel van bijbehorende bladen te kwantificeren. Hierop zal worden teruggekomen in §3.4.

Het niveau van de beslisser zal in het vervolg microniveau genoemd worden. Macroniveau wordt pragmatisch gedefinieerd door de beschikbaarheid van cijferreeksen. Het betreft aggregaten, zoals een bedrijfstak, de pers enz., of op een nog hoger niveau van aggregatie, de adverteerders en de media als geheel.

2.3. Terreinafbakening.

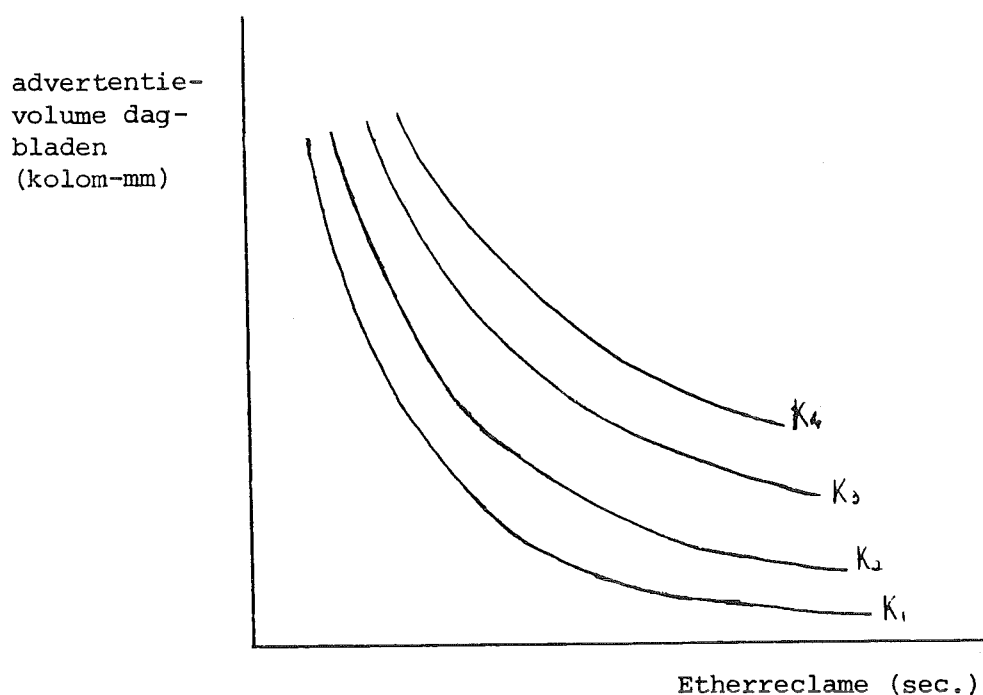
Vooraf in de marketingliteratuur is veel geschreven over adverteren vanuit het standpunt van de individuele adverteerder (zie o.a. Journal of Marketing, Journal of Advertising Research). Voor wat de economische en econometrische aspecten betreft zij men verwezen naar b.v. Simon (1970), Schmalensee (1972) en Cowling, Cable, Kelly en McGuinness (1975). In deze werken wordt aandacht besteed aan optimaal adverteergedrag, marktaandelen, empirische analyse van adverteren, de relatie tussen adverteren en geaggregeerde consumptie enz..

In het vervolg bestuderen we de advertentie-inkomsten van verschillende media.

Factoren die van belang kunnen zijn, zijn advertentieprijs, inkomenspositie van adverteerders, doel van de advertentie, reclamezendtijd op radio en televisie, enz.. We concentreren ons op de inkomsten van de pers en de gevolgen van verandering van de zendtijd van etherreclame. Is er sprake van substitutie van advertentiebestedingen bij verschillen media? Het zal nodig zijn om zowel mediakant als adverteerderskant te beschouwen. Verder beperken we ons tot econometrische methoden. Bij deze methoden heeft men reeksen data nodig. Deze reeksen moeten consistent zijn. Men kan alleen de relaties modelleren waarvoor deze reeksen beschikbaar zijn. Meestal leidt dit tot een vrij geaggregeerd niveau. Op de beschikbaarheid van data wordt teruggekomen in §4.3.

2.4. Een illustratie van advertentie-inkomstenderving.

In deze paragraaf wordt een voorbeeld gegeven van de verdeling van een reclamebudget. Dit voorbeeld is geïllustreerd in Figuur 2.2. en 2.3. Het betreft een bedrijf dat zijn reclamebudget kan verdelen over etherreclame en dagbladreclame. In Figuur 2.2. is op de horizontale as de hoeveelheid etherreclame in seconden afgezet en op de verticale as het advertentievolume in dagbladen in kolommillimeters.

Figuur 2.2. Indifferentiekrommen

Het bedrijf kan verschillende combinaties van hoeveelheden etherreclame en dagbladreclame met elkaar vergelijken. De punten op de kromme K_1 hebben alle dezelfde voorkeur als de combinatie A op deze kromme. In de economische literatuur wordt een dergelijke kromme met punten van gelijke voorkeur een indifferentiekromme genoemd. Bij elke combinatie van reclamesoorten hoort een indifferentiekromme. Een combinatie met een grotere hoeveelheid reclame van beide soorten heeft de voorkeur boven de combinaties op K_1 . De punten op de indifferentiekromme K_2 hebben alle de voorkeur boven de punten op K_1 . De punten op K_3 genieten weer grotere voorkeur enz..

De optimale beslissing ten aanzien van de reclameverdeling is geïllustreerd in Figuur 2.3. Het reclamebudget kan weergegeven worden door de lijn B_1B_2 , die bepaald is door het aan reclame te besteden bedrag en de prijsverhouding tussen de twee advertentiemedia. Alle punten op het lijnstuk B_1B_2 stellen combinaties van hoeveelheden etherreclame en dagbladreclame voor, die met het reclamebudget kunnen worden betaald. Hierbij is verondersteld dat het budget volledig besteed wordt. Ter vereenvoudiging worden de produktiekosten van de reclame (zie §2.1.) op 0 gesteld.

Het punt Z, waar de indifferentiekromme K_z de lijn door B_1 en B_2 raakt, is de combinatie die bij het gegeven reclamebudget de hoogste voorkeur heeft. Het punt Z is het reclame-optimum.

Er is echter een restrictie gesteld aan de hoeveelheid etherreclame: het bedrijf kan niet meer seconden zendtijd krijgen dan Q_m . Nu wordt het punt M op de indifferentiekromme K_m het optimum.

Stel nu dat door een uitbreiding van de etherreclame de restrictie verruimd wordt tot Q_m^1 . Dan wordt M^1 het optimum. Ten opzichte van M betekent dat een vermindering van de inkomsten van de dagbladen, bepaald door het verschil van de verticale coördinaten van M en M^1 , vermenigvuldigd met de prijs (plaatsingskosten) van advertenties in de dagbladen per kolommillimeter.

In plaats van één bedrijf kan het geheel van bedrijven (de drie bovenste categorieën van adverteerders) beschouwd worden. Op de verticale as kan men ook tijdschriften invullen enz. Verder kan men het voorbeeld eenvoudig generaliseren tot meer dan twee vormen van reclame.

Het hier beschreven voorbeeld verklaart de gedachtengang van diegenen die schade voorzien aan de schrijvende pers. Als de twee vormen van reclame niet door één budget bepaald worden, gaat het plaatje niet meer op. In de redenering van degenen die tot autonome wijzigingen van de etherreclame concluderen, wordt de hoeveelheid reclamezendtijd door het bedrijf onafhankelijk van andere reclame-uitingen bepaald.

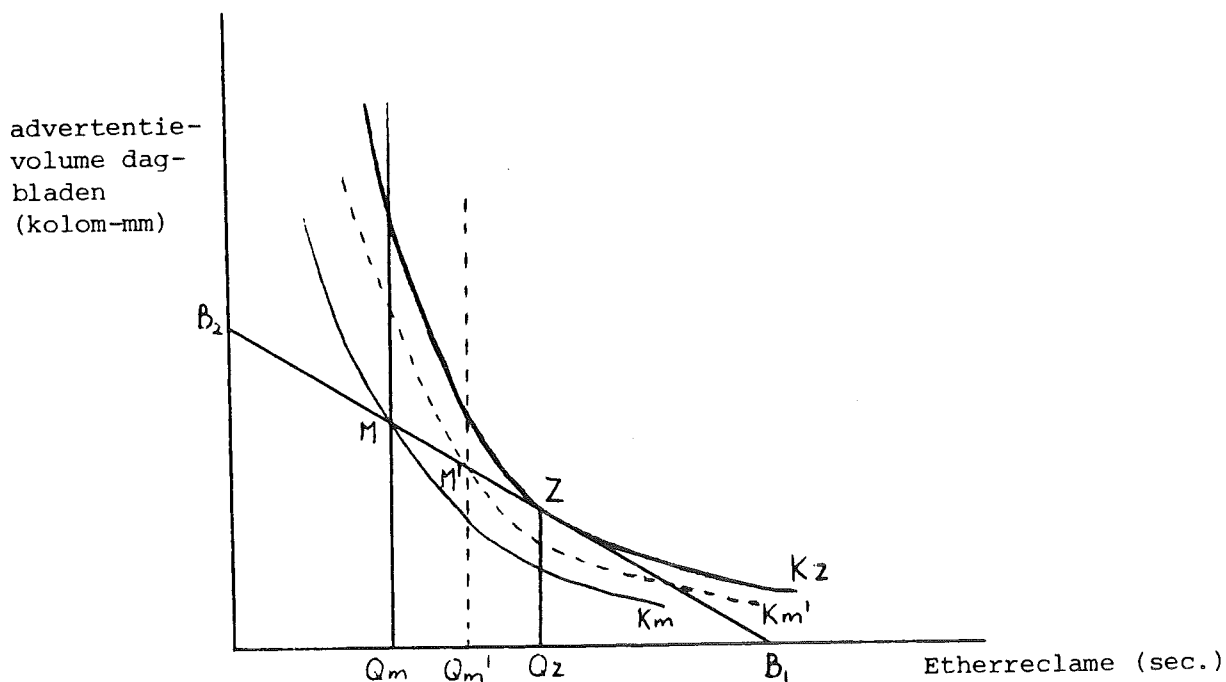

Fig. 2.3. Vermindering advertentievolume dagbladen bij uitbreiding etherreclame.

2.5. Econometrische terminologie.

Teneinde de bespreking van econometrische studies te vergemakkelijken besteden we in deze paragraaf aandacht aan enige begrippen die in de econometrie gebruikt worden.

Een econometrisch model bestaat uit vergelijkingen. Ter illustratie wordt uitgegaan van de volgende volgende lineaire vergelijking.

$$(1) \quad y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2$$

Hierin is

y	de te verklaren variabele
X_1, X_2	de verklarende variabelen
$\beta_0, \beta_1, \beta_2$	de te schatten parameters

Met behulp van statistische technieken worden de parameters bepaald ("geschat"). Hiervoor zijn gegevens nodig betreffende de variabelen. Tijdreeksen zijn waarnemingen van de variabelen over een aantal perioden. Onder cross-sections verstaat men waarnemingen voor verschillende individuen, bedrijven, geografische

gebieden enz.

Laat $y(t)$ de t^e waarneming van y zijn. De bijbehorende waarnemingen van X_1 en X_2 zijn resp. $X_1(t)$ en $X_2(t)$. Bij de t^e waarneming geldt

$$(2) \quad y(t) = \beta_0 + \beta_1 X_1(t) + \beta_2 X_2(t) + \varepsilon(t)$$

Hierin is $\varepsilon(t)$ de storingsterm of het residu. Met betrekking tot de kansverdeling van de storingsterm wordt een bepaalde veronderstelling gemaakt.

Laat t het tijdstip aangeven. In vergelijking (2) zijn alle waarnemingen op hetzelfde tijdstip genomen. Het kan ook voorkomen dat men een variabele op een ander tijdstip beschouwt, b.v. één periode eerder. Zou dit b.v. voor X_1 gelden dan krijgt men in plaats van (2)

$$(3) \quad y(t) = \beta_0 + \beta_1 X_1(t-1) + \beta_2 X_2(t) + \varepsilon(t)$$

De variabele X_1 wordt dan een vertraagde variabele genoemd.

statistische verklaring.

Als men de waarden van de parameters geschat heeft, kan inzicht verkregen worden in de grootte van de storing. Worden de geschatte waarden van de parameters β_0 , β_1 en β_2 aangegeven met b_0 , b_1 en b_2 dan kan men de geschatte waarde y^* van y voor elke waarneming, uitgaande van (2), berekenen uit

$$y^* = b_0 + b_1 X_1(t) + b_2 X_2(t)$$

Deze geschatte waarde kan vergeleken worden met de werkelijke waarde y van de te verklaren variabele. Hoe kleiner de verschillen zijn, hoe beter de statistische verklaring. Er bestaan verschillende maten voor deze verklaring.

voorspelling

Gegeven de geschatte waarde van b_0 , b_1 , b_2 en van toekomstige waarden X_1 en X_2 van de verklarende variabelen X_1 en X_2 kan men ook (uitgaande van (2)) de toekomstige waarde $\hat{y}(t)$ van de te verklaren variabele uitrekenen met behulp van

$$\hat{y}(t) = b_0 + b_1 X_1(t) + b_2 X_2(t)$$

Dit noemt men het voorspellen van de te verklaren variabele. De onzekerheid ten opzichte van de voorspelde waarde van y kan erg groot zijn. Dat is het geval als de statistische verklaring gering is.

Bij voorspellen wordt er van uitgegaan dat in de (nabije) toekomst dezelfde relatie, als men gevonden heeft door schatting, geldig blijft. Het kan zijn dat men redenen heeft om aan te nemen dat de omstandigheden zich sterk zullen wijzigen. Dat verstoort uiteraard de voorspelling.

significantie

Met behulp van statistische toetsen kan men de hypothese testen, dat één van de parameters gelijk is aan 0, tegen de hypothese, dat dit niet zo is. Kan men de hypothese van gelijkheid aan 0 verwerpen (met een bepaalde kans), dan zegt men dat de parameter significant is. Evenzo kan men nagaan of een parameter resp. significant positief of significant negatief is. Men kan ook de significantie van meerdere parameters tegelijk testen.

Als een parameter significant (positief, negatief) is dan bestaat er tussen de bijbehorende variabele en de te verklaren variabele een aantoonbare statistische relatie.

multicollineariteit

Een statistische moeilijkheid ontstaat als er getallen α_0, α_1 en α_2 bestaan, zodanig dat

$$\alpha_0 + \alpha_1 X_1(t) + \alpha_2 X_2(t)$$

voor elke t gelijk of ongeveer gelijk aan 0 is. Dan wordt de onzekerheid ten aanzien van de parameterschattingen erg groot. De geschatte parameters zijn niet of nauwelijks significant.

Dit verschijnsel heet multicollineariteit. Het doet zich o.a. voor als de verklarende variabelen benaderd kunnen worden als lineaire functies van de tijd. Men spreekt dan van de aanwezigheid van een trend.

theoretische onderbouwing van de vergelijkingen

Relaties zoals (1) kunnen afgeleid zijn uit een economische theorie, b.v. uit de

formulering van een wiskundig optimaliseringsprobleem.

Het kan echter ook zo zijn, dat de onderzoeker naar eigen inzicht verklarende variabelen opvoert. We spreken dan in het vervolg van ad hoc gepostuleerde vergelijkingen.

complexere structuren

Vergelijking (1) is een eenvoudige lineaire structuur. Ingewikkelder wordt het als:

- de te verklaren variabele vertraagd in het rechterlid voorkomt
- er sprake is van een stelsel van vergelijkingen.

Als bovengenoemde situaties zich voordoen, dient men een aangepaste schattingsmethode te kiezen.

3. INVENTARISATIE VERRICHT ONDERZOEK

3.1. Algemene opmerkingen over de verrichte studies.

In dit hoofdstuk zal ingegaan worden op enkele studies die gaan over de advertentiesituatie bij de pers en etherreclame. We concentreren ons hierbij op literatuur die van belang is voor een econometrisch onderzoek. Achtereenvolgens wordt besproken: Van der Chijs (1976), Alsem, Boorsma en Leeftang (1982) en het rapport aan de WRR van Alsem c.s. (1982).

Hier zal ingegaan worden op

- theoretische onderbouwing
- methodieken
- verklaringskracht
- mogelijkheden tot voorspelling
- conclusies

3.2. Van der Chijs (1976).

Van der Chijs' studie gaat expliciet in op de schade die gederfd wordt door de Nederlandse dagbladpers als gevolg van de etherreclame. Het geheel is slechts voor een klein deel econometrisch van aard. Dit gedeelte heeft hier de speciale aandacht. Echter ook de rest is interessant genoeg om samengevat te worden. Van der Chijs geeft een overzicht van wat er tot dan (oktober 1976) toe op het gebied van schadeberekening aan dagbladadvertenties gebeurd is.

Het kwantitatieve gedeelte is gebaseerd op meestal niet gepubliceerd werd van o.a. N.D.P., ministerie van CRM, Prof. dr. J. Cramer (Un. van Amsterdam). Advertentie-inkomsten c.q. -volume wordt met behulp van de gewone kleinste kwadraten methoden verklaard door een inkomstenterm (b.v. reëel nationaal inkomen tegen marktprijzen), advertentieprijs bij dagbladen (al dan niet gedefleerd) en een trendterm. Hiervoor is de tijdreeks 1953-1965 gebruikt, dus een periode zonder etherreclame. Met behulp van de gevonden relaties berekent men de advertentie-inkomsten (of -volumina) vanaf 1966, zoals die zouden zijn zonder etherreclame. De uitkomsten hiervan worden vergeleken met de werkelijke waarden. Daarnaast worden nog enige pogingen genoemd om op mechanische manier trends door te trekken. De theoretische opzet van de relaties is beperkt.

Uit de resultaten concludeert Van der Chijs dat er wel degelijk sprake is van schade

voor de dagbladen. Hij erkent wel dat met behulp van de gevonden relaties geen voorspellingen mogelijk zijn. Dit zit ten eerste in de grote onzekerheidsmarge (betrouwbaarheidsinterval) van de schattingen en ten tweede in de 'veranderde omstandigheden'.

Hierbij zij opgemerkt dat

- de tijdreeks 1953-1965 kort is, slechts 13 waarnemingen
- de trendterm gevaarlijk is bij voorspellingen
- de veranderde omstandigheden juist de tekortkomingen van het model aan het licht brengen: de gepostuleerde (ad hoc) relatie is een te grote simplificatie.

Verder geeft Van der Chijs (bedrijfs-)economische overdenkingen waar de financiële middelen vandaan komen om de reclame te bekostigen en waar deze middelen naar toe gaan. Hierbij wordt dus van het standpunt van de adverteerder uitgegaan. Hier gaat het dus om de bepaling van het advertentiebudget en de verdeling daarvan.

De centrale vraag is of de etherreclame autonoom bekostigd wordt ('uitbreidend effect') of ten koste van andere reclamemediën gaat. Ook hier worden diverse studies geïnterviewd. Naast de reeds genoemde schade aan de pers blijkt er ook een autonome uitbreiding door etherreclame te zijn. De netto schade wordt door Van der Chijs overigens geraamd op slechts 50 à 55% van de inkomstenvermindering.* Wat in het vervolg ook van belang is, is de indirecte invloed die van de etherreclame uitgaat. Uit rendementsoverwegingen moeten de dagbladen hun tarieven verhogen. Omdat de lezersinkomsten geacht worden minder flexibel zijn dan de advertentie-inkomsten, vindt er een afwenteling plaats op de lezers, de abonnementsprijzen worden verhoogd. Uiteindelijk heeft dit toch negatieve gevolgen voor de oplage. Een verminderde oplage maakt het dagblad weer minder aantrekkelijk voor de adverteerders enz. We stuiten hier op een verschijnsel dat door Engwall (1975) 'circulation spiral' (oplage-spiraal) genoemd is en dat ook later, bij het rapport van Alsem e.a. aan de WRR aan de orde komt. Deze oplagespiraal is ook ten aanzien van de Nederlandse dagbladpers geconstateerd (zie Lenssen en Van der Pijl, 1976, p. 10).

3.3. Alsem, Boorsma en Leeftang (1982).

Dit rapport kan beschouwd worden als een uitwerking van Hoofdstuk 7 van het WRR-rapport van Alsem c.s.

Het rapport bevat twee gedeeltes

* Dit percentage is door de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers te laag genoemd

- verklaring van de advertentie-inkomsten van dagbladen
- verklaring van de lezersinkomsten van dagbladen.

Het eerste deel zal hier besproken worden. Het sluit goed aan bij Van der Chijs.

De advertentie-inkomsten van dagbladen worden verklaard uit het reëel beschikbaar inkomen van bedrijven, het STER-reclame-vraagoverschot, de advertentie-inkomsten van tijdschriften het het advertentietarief van dagbladen. De vergelijkingen worden ad hoc gepostuleerd als lineaire resp. loglineaire verbanden. Deze relaties worden geschat voor landelijke dagbladen en grote en kleine regionale dagbladen. Men bekijkt verschillende aggregatieniveau's.

Twee aspecten zijn vooral van belang. Nieuw ten opzichte van Van der Chijs is de introductie van verklarende variabelen die de concurrentiepositie van de dagbladen als advertentiemedium moeten reflecteren, nl.

- het STER-reclame-vraagoverschot: het verschil tussen de vraag naar reclamezendtijd door adverteerders en de beschikbare zendtijd
- de advertentie-inkomsten van tijdschriften.

Het STER-reclame-vraagoverschot is vergelijkbaar met het verschil tussen de horizontale coördinaat van Z en Q_m in Figuur 2.3., maar dan op geaggregeerd niveau. Het opvoeren van deze variabele is een goede vondst, die tot significante resultaten leidt. Men vindt een positief verband met de te verklaren variabele. De advertentie-inkomsten van tijdschriften geven geen significante resultaten.

Het tweede interessante aspect is de manier van aggregatie van gegevens. Hierbij wordt als volgt te werk gegaan. Men schat relaties voor afzonderlijke dagbladen. Vervolgens test men of die relaties dezelfde parameters hebben (met een Chow-test, zie Chow (1960)). De bladen waarvoor de hypothese van gelijke parameters niet verworpen kan worden, worden tegelijk geschat ('gepooled', zie verder §4.4.).

De statistische resultaten zijn niet indrukwekkend. Het is niet mogelijk gebleken om met de vier genoemde verklarende variabelen tegelijk te schatten vanwege multicollineariteit. De inkomensterm geeft een significant positief verband te zien, maar de advertentieprijs blijkt niet significant.

De verklaring door de gevonden vergelijkingen is gering. Er zijn blijkbaar andere variabelen van belang buiten de hier gespecificeerde. De voorspellingskracht is nihil. De auteurs wijzen hier evenals Van der Chijs op 'veranderende

omstandigheden'. Ook de andere bezwaren die in §3.2. ten aanzien van voorspellingen gemaakt zijn gaan hier op.

3.4. Rapport voor de WRR (1982).

Van het WRR-rapport geschreven door Alsem, Boorsma, Van Helden, Hoekstra, Leeflang en Visser zijn hier alleen de Hoofdstukken 5 en 7 van belang. Hoofdstuk 7 is in feite al in de vorige paragraaf besproken.

Hoofdstuk 5 bevat een 'marktaandeelmodel' (vgl. b.v. Naert en Leeflang, 1978; pag. 155, Cowling, Cable, Kelly, McGuinness, 1975; pag. 40) ter verklaring van de aanbodstructuur van de uitgeversmarkt. Per blad (dagblad, tijdschrift) wordt een stelsel van twee differentievergelijkingen gepostuleerd, wat er als volgt uitziet.

$$m = \beta_0 + \beta_1 a(-1) + \beta_2 p + \beta_3 b(-1) + \varepsilon$$

$$a = \gamma_0 + \gamma_1 m(-1) + \gamma_2 k(-1) + \mu$$

waarin

m	marktaandeel blad
a	aandeel in de advertentie-inkomsten
p	prijs abonnement
b	bedrijfsresultaat van het concern waartoe het blad behoort, excl. die van het blad zelf
k	plaatsingstarief advertenties
ε, μ	storingstermen
$\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \gamma_0, \gamma_1, \gamma_2$	te schatten parameters
(-1)	
	vertragingoperator

De aandelen die hier genoemd worden, zijn aandelen in het geheel van beschouwde, concurrerende bladen. Dit geheel wordt segment genoemd. De variabelen p, b en k worden analoog aan m en a gerelateerd aan de som van het segment. Sommatie over de elementen van het segment levert voor alle variabelen 1 op.

De beide vergelijkingen worden onafhankelijk van elkaar met kleinste kwadraten geschat. De bedoeling van het model is o.a. na te gaan of de in paragraaf 3.2. reeds genoemde oplagespiraal van toepassing is. Dat is het geval als het marktaandeel positief beïnvloed wordt door het (vertraagde) aandeel in de advertentie-inkomsten

($\beta_1 > 0$) en andersom ($\gamma_1 > 0$). Dit blijkt inderdaad het geval te zijn. De variabele b is opgenomen om na te gaan of de resultaten van het bedrijf (concern, uitgeverij) waarin het blad uitgegeven wordt van belang zijn. Hierbij wordt van de gedachte uitgegaan dat het bedrijf méér bladen kan uitgeven (dagbladen, huis-aan-huisbladen enz.) en dat de mogelijkheid bestaat om eventuele verliezen te compenseren. De schattingen voor de betreffende parameter β_3 blijken niet-significante resultaten op te leveren. Dit is mogelijk mede te wijten aan het feit dat de benodigde eenduidigheid in de kostenverbijzondering twijfelachtig is. Hierdoor krijgt men een vertekend beeld bij de vergelijking van verschillende bladen. Waarschijnlijk is de gevolgde methode niet geschikt om de resultaten van verschillende niveau's (blad -uitgeverij - concern) te koppelen. De parameter β_2 van de abonnementsprijs is in de meeste gevallen niet-significant. De parameter γ_2 van de advertentieprijs is significant negatief. Naast het bovengenoemde stelsel worden ook analoge loglineaire relaties geschat. Deze leiden tot analoge resultaten. Dezelfde methode van aggregatie wordt toegepast als in de vorige paragraaf.

3.5. Evaluatie van behandelde studies.

De behandelde studies kunnen op verschillende manieren beoordeeld worden. Hier worden de volgende facetten bekeken:

- achterliggende theorie
- schattingsproblematiek
- verklaringskracht zowel t.a.v. de totale advertentie-hoeveelheid als t.a.v. lager aggregatieniveau's
- voorspellingskracht.

De relaties die in de drie studies geschat worden, zijn niet afgeleid uit optimalisatieproblemen. Ze worden ad hoc gepostuleerd (zie §2.5.). Op deze manier kan de onderzoeker naar eigen willekeur een te verklaren variabele door middel van lineaire of loglineaire verbanden verklaren. Met name bij Van der Chijs worden meerdere specificaties gegeven. De opzet van de specificaties is simpel. Alsem, Boorsma en Leeflang gaan van heel andere verklarende variabelen uit.

Alle vergelijkingen worden onafhankelijk van elkaar geschat m.b.v. gewone kleinste kwadraten of gegeneraliseerde kleinste kwadraten.

De lengte van de steekproefperiode is overal een probleem. Bij Alsem, Boorsma en Leeflang en in het WRR-rapport wordt dit nadeel verminderd door meerdere

bladen, waarvan gelijkheid van de parameters niet verworpen kan worden, tegelijk te schatten. Er zijn vele andere methoden om tijdreeksen met cross-sectiegegevens te combineren (zie §4.4.).

Multicollineariteit is in de studies van Alsem c.s. en in iets mindere mate bij Van der Chijs een lastig verschijnsel.

De statistische verklaringen van de modellen (determinatiecoëfficiënt) lopen uiteen. Bij Van der Chijs zijn de determinatiecoëfficiënten (R^2) over het algemeen redelijk, ondanks de simpele structuur van de vergelijkingen. Bij Alsem, Boorsma en Leeftang daarentegen is de statistische verklaring gering. In het WRR-rapport van Alsem c.s. lopen de resultaten uiteen.

De voorspellingskracht is overal gering. Hiervoor zij verwezen naar paragraaf 3.2. In het WRR-rapport van Alsem c.s. worden bovendien genoemd (p. 233) het gebrek aan relevante betrouwbare gegevens en het gebrek aan variatie van sommige variabelen in de steekproefperiode. Al met al hebben we hier te maken met een opeenhoping van econometrische standaardproblemen.

Een vergelijking tussen de aanpak bij Van der Chijs en die bij Alsem, Boorsma en Leeftang is interessant. Bij Van der Chijs kan de aanpak indirekt genoemd worden: de schade wordt berekend uit geschatte (virtuele) waarden van de advertentie-inkomsten zonder etherreclame. Alsem, Boorsma en Leeftang voeren het vraagoverschot van STER-reclame als verklarende variabele voor het advertentie-inkomen van dagbladen op, een direkte methode. Een verschil in aanpak is dat in de vergelijkingen van Van der Chijs trendtermen zijn opgenomen. Bij Alsem, Boorsma en Leeftang hebben alle variabelen een trendcorrectie ondergaan. Een belangrijk verschil is verder dat Van der Chijs alleen vergelijkingen schat op het hoogste aggregatieniveau, terwijl in de studie van Alsem c.s. ook lagere niveau's aan de orde komen.

In de WRR-studie van Alsem c.s. (Hoofdstuk 5) wordt aan twee punten extra aandacht geschonken, nl. oplagespiraal en de invloed van bedrijfsresultaten op de oplage (zie paragraaf 3.4.). Opvallend is dat de aanpak om de oplagespiraal na te gaan niet in verband wordt gebracht met de schattingen van de advertentie- en lezersinkomsten in Hoofdstuk 7 van het WRR-rapport en in Alsem, Boorsma en Leeftang (1982). Wat de invloed van bedrijfsresultaten op de oplage betreft, kan een soortgelijke opmerking gemaakt worden. Bij dit laatste speelt gebrek aan data

een rol. Met name lijkt het een probleem om consistente bedrijfsresultaatgegevens te verzamelen. Zowel vertrouwelijkheid van gegevens als kostenberekeningsmethode speelt hierbij een rol.

4. METHODEN EN MOGELIJKHEDEN

4.1. Algemene opmerkingen.

Na in het vorige hoofdstuk enige studies geëvalueerd te hebben, kunnen aansluitend enige opmerkingen gemaakt worden omtrent alternatieven en mogelijkheden. Achtereenvolgens worden besproken:

- specificaties (het opstellen, evt. afleiden van vergelijkingen die een verklaring moeten geven)
- beschikbaarheid van gegevens
- schattingsmethodieken.

Over deze drie aspecten kan uiteindelijk slechts simultaan beslist worden, omdat ze in een nauwe relatie tot elkaar staan.

Tenslotte zal kort ingegaan worden op mogelijke vervolgstudies.

4.2. Specificaties.

In deze paragraaf zullen mogelijke alternatieve specificaties van het model aan de orde komen. Dat wil zeggen dat er ingegaan wordt op het opstellen (evt. afleiden) van vergelijkingen die het gedrag op de advertentiemarkt kunnen verklaren. Welke variabelen dient men als te verklaren, resp. verklarend te beschouwen en op welke manier?

Uit het vorige hoofdstuk is b.v. gebleken dat in Van der Chijs (1976) en in Alsem, Boorsma en Leeftang (1982) een zeer verschillende strategie toegepast wordt om de advertentie-inkomsten van dagbladen te verklaren. Geen van de genoemde methoden levert echt bevredigende resultaten op.

Uitgaande van de vergelijkingen van Alsem, Boorsma en Leeftang (1982) zou een stelsel geformuleerd kunnen worden met de advertentie-inkomsten van de verschillende media als te verklaren variabelen. De inkomsten uit etherreclame zijn echter geen te verklaren variabele, maar een exogeen bepaalde verklarende variabele. Ze worden immers bepaald door het tarief en de zendtijd, die beide opgelegd worden. In plaats van de etherreclame-inkomsten als verklarende variabele te nemen, zou men tarief en zendtijd als zodanig kunnen kiezen. Dit laatste heeft het voordeel dat een onderscheid tussen de effecten van tariefverandering en zendtijdverandering gemaakt kan worden. In plaats van

zendtijd is het beter het door Alsem c.s. als verklarende variabele opgevoerde STER-vraagoverschot te nemen (zie §3.3.). Dit is ook statistisch aantrekkelijker, omdat het STER-vraagoverschot meer variatie vertoont dan de zendtijd.

Andere verklarende variabelen zijn o.a.:

- relatieve advertentietarieven
- bereik (b.v. aantal bereikte personen) van het medium
- inkomenstermen.

Men dient verschillende specificaties met vertraagde variabelen (zie §2.5.) te proberen.

In plaats van de vergelijkingen van het verkregen stelsel onafhankelijk van elkaar te schatten, wordt het hele stelsel simultaan geschat met een daarvoor geschikte methode. Simultaan schatten is o.a. de geëigende aanpak als de storingstermen van de verschillende vergelijkingen gecorreleerd zijn (d.i. statistische samenhang vertonen). Waarschijnlijk is simultaan schatten een verbetering ten opzichte van de in Hoofdstuk 3 behandelde methode.

Gaat de bovenbeschreven aanpak uit van media-inkomsten, de advertentie-uitgaven kunnen natuurlijk ook beschouwd worden. Dat wil zeggen, men kan ook van de adverteerder uitgaan (vgl. Van der Chijs, 1976, Hoofdstuk 3).

Er zijn een aantal econometrische modellen ontwikkeld om de uitgaven van consumenten aan verschillende goederengroepen te verklaren (zie b.v. Theil, 1975). De vergelijkingen van deze modellen worden afgeleid uit een doelfunctie, die het 'nut' aangeeft en het te besteden budget ('vraagvergelijkingen'). De beslissing waar de consument voor staat, is vergelijkbaar met die van de adverteerder (vgl. §2.4.). Hierbij dient wél rekening gehouden te worden met de restrictie van de ether-reclame.

Het resultaat is weer een stelsel vergelijkingen, dat simultaan geschat dient te worden.

Wat voorspellen met de geschatte vergelijkingen betreft, dient erkend te worden dat het onbereikbaar is om alle technische ontwikkelingen mee te nemen. Het is dan ook verleidelijk om als kritiek te leveren dat ontwikkelingen gepaard gaande met kabeltelevisie, satellieten, druktechnieken enz. verstorende factoren met betrekking tot de voorspellingen zijn. Daar staat tegenover dat inzicht in het functioneren van de huidige advertentiemarkt het anticiperen op nieuwe ontwikkelingen vergemakkelijkt.

Als een uitsplitsing verkregen kan worden zoals in Figuur 2.1., zou dat voor de verklaring gunstig zijn. Het inzicht in de advertentiemarkt wordt dan een stuk verfijnd. De verschillen in advertentiecategorieën zijn daarbij van belang. Classificaties en aggregatieniveau zijn echter afhankelijk van de beschikbaarheid van data. Hierop wordt in de volgende paragraaf teruggekomen.

4.3. Beschikbaarheid van gegevens.

De beschikbaarheid van data is een belangrijke nevenvoorwaarde voor econometrisch onderzoek. Het niveau van beschikbaarheid is bepalend voor de mate van (dis-)aggregatie. Het gaat in de meeste gevallen om tijdreeksen. Hoe langer deze zijn, hoe beter men statistisch uit de voeten kan. Tijdreeksen vereisen consistentie. Een goede definitie is daarom onontbeerlijk.

Een belangrijke gegevensbron is "Reclamebestedingen in Nederland" van de Nederlandse Vereniging van Erkende Reclame-Adviesbureaux (VEA), hetgeen elk jaar verschijnt.

Andere mogelijke bronnen t.a.v. advertenties zijn:

- het jaarverslag van de vereniging de Nederlandse Dagbladpers (NDP)
- Centraal Bureau voor Courantenpubliciteit (Cebuco)
- WRR-rapport van Alsem c.s. (vgl. Bijlage 5.4.)
- Bureau Budgetten Controle (BBC)
- door bedrijven en instellingen beschikbaar gestelde gegevens.

De tijdreeksen beginnen over het algemeen niet vóór 1970, soms zelfs later.

In Figuur 2.1. is een schematisch voorbeeld gegeven van een aantal relaties tussen adverteerders en advertentiecategorieën (13 relaties) en tussen advertentie-categorieën en media (13 relaties). Een dergelijke uitsplitsing is voor een econometrisch model helaas onhaalbaar. Wel beschikbaar zijn tijdreeksen m.b.t. advertentie-inkomsten van media (zie Tabel 2.1.). Hierbij dient opgemerkt te worden dat de consistentie van de reeksen over de tijd vanwege definitieverschillen een probleem kan zijn. Dit probleem doet zich met name voor bij tijdschriften en huis-aan-huisbladen. De herkomst van deze inkomsten uitgesplitst naar adverteerders bestaat alleen voor 1980 en 1981 (indeling VEA: fabrikanten, detailhandel, dienstverlening en overig). Men moet dus werken op het niveau van het aggregaat van alle adverteerders.

Een uitsplitsing van advertenties naar categorieën bestaat alleen voor dagbladen (vgl. Tabel 2.2.).

In de voorgaande paragraaf zijn twee soorten te schatten stelsels voorgesteld:

- stelsels met de media-inkomsten als te verklaren variabelen
- stelsels vraagvergelijkingen uitgaande van de adverteerders.

De eerste soort ligt wat de data betreft zonder meer binnen bereik. Bij de tweede soort kan geconcludeerd worden dat het niveau van aggregatie noodgedwongen hoog zal zijn.

4.4. Schattingstechnieken.

De door Alsem c.s. gebruikte methode van het combineren van tijdreeksen en cross-sectie gegevens (zie §3.3) komt neer op de 'dummy variabele' techniek. Hierbij worden de coëfficiënten van de verklarende variabelen excl. constante term als zijnde gelijk voor de verschillende 'secties' beschouwd (zie b.v. Judge, Griffiths, Hill, Lee, 1980, Hoofdstuk 8). Alternatieven zijn de 'error components' en 'seemingly unrelated regressions' methoden. Deze laatste methode kan ook in aanmerking komen bij een stelsel vergelijkingen in advertentie-inkomsten van verschillende media.

In §4.2. is gesproken over te formuleren stelsels van vergelijkingen. Er zijn verschillende methoden om een stelsel simultaan te schatten (zie b.v. Theil, 1971, Hoofdstuk 9 en 10). Afhankelijk van de te schatten specificatie kan een keuze bepaald worden.

Er kan geconcludeerd worden, dat er in de tot nu toe verrichte studies slechts een beperkt gebruik is gemaakt van de beschikbare statistische technieken.

4.5. Simulatie.

Een zinvolle uitbreiding van econometrische modellen van de advertentiemarkt is een computersimulatie. Een systeem van vergelijkingen wordt geprogrammeerd, zodanig dat men de consequenties van veranderingen in bepaalde variabelen kan nagaan. Er zijn twee grote voordelen verbonden aan simulatie ten opzichte van een econometrisch model:

- de structuur kan complexer zijn
- er zijn geen datareeksen nodig.

De vergelijkingen van een simulatiemodel kunnen (evt. gedeeltelijk) gebaseerd zijn op de resultaten van een econometrisch model. Ook andere informatie kan worden verwerkt. In dat verband kan men bijvoorbeeld denken aan sociologisch onderzoek naar adverteerdersgedrag. Hierop komen we terug in de volgende paragraaf.

Een simulatiemodel maakt een verdere uitsplitsing mogelijk. Gezien de beperktheid van datamateriaal en de conclusies uit §2.2. is dat een aantrekkelijke mogelijkheid.

4.6. Mogelijke verdere studies.

Naast de in dit rapport behandelde econometrische aanpak kunnen de veranderingen in de advertentiemarkt natuurlijk ook op andere wijzen bestudeerd worden. Hierbij valt b.v. te denken aan gedragswetenschappelijk en bedrijfseconomisch onderzoek. Deze vormen van aanpak zijn meer gericht op de individuele beslisser. In dit verband zijn dus meer zaken aan de orde die een rol spelen op microniveau (zie §2.3.). Concreet zouden o.a. de volgende vragen gesteld kunnen worden.

- is er sprake van substitutie in het reclamebudget of wordt er een extra bedrag besteed aan etherreclame?
- welke factoren bepalen de mediakeuze?
- hoe belangrijk zijn de akties van concurrenten?
- wat is de rol van reclamebureau's?
- wat is landelijk belangrijk en wat regionaal/lokaal?
- op welk niveau in de organisatie wordt de advertentiebeslissing genomen?

De in de vorige paragraaf beschreven simulatie maakt het verwerken van deze informatie op microniveau in een model mogelijk. Zodoende kan men de effecten van bepaalde veranderingen en maatregelen doorrekenen.

Deze aanpak zou het inzicht in het functioneren van de advertentiemarkt vergroten.

Tenslotte zij vermeld dat een vergelijking over verschillende landen óók zinvol is.

5.CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Nadat de eerste hoofdstukken gewijd waren aan inleiding in en verkenning van het te onderzoeken gebied is in Hoofdstuk 3 een evaluatie gegeven van enige relevante studies. Er valt te constateren dat de tot nu toe verrichte studies, hoewel zinvol, niet erg succesvol zijn geweest qua verklaring, voorspellingskracht e.d..

De volgende problemen zijn genoemd:

- multicollineariteit
- combinatie van tijdreeksen en cross-sectie-gegevens
- specificaties: welke verklarende variabelen?

In Hoofdstuk 4 is een uitwerking gegeven van verschillende specificaties, waarbij ook data en schattingstechnieken aan de orde zijn gekomen. Er zijn twee soorten stelsels van vergelijkingen voorgesteld:

- stelsels met de advertentie-inkomsten van de verschillende media als te verklaren variabelen (met uitzondering van etherreclame-inkomsten, die als verklarende variabele opgenomen kunnen worden)
- stelsels 'vraagvergelijkingen' waarbij de verdeling van advertentie-budgetten wordt beschouwd, uitgaande van de adverteerders.

Deze stelsels dienen simultaan geschat te worden. Het combineren van reeksen gegevens over verschillende perioden en plaatsen kan op verschillende manieren geprobeerd worden. Van de beschikbare schattingsmethodieken is tot nu toe beperkt gebruik gemaakt. Hoe meer categorieën adverteerders, advertenties en media te onderscheiden zijn, hoe verfijnder het onderzoek kan worden. Dit geldt zowel landelijk als regionaal. Men dient zich te concentreren op de advertenties die vallen in het concurrentiegebied van de media, met name ether en pers. Bij deze verfijning is beschikbaarheid van data een beperking (hetgeen gebruikelijk is in econometrisch onderzoek). Van de twee bovengenoemde stelsels is men met name bij de tweede soort gedwongen tot een hoog niveau van aggregatie.

Aangezien de bepleite verfijning hierdoor in gevaar komt, is het aan te bevelen het onderzoek voort te zetten met een computersimulatie. Door deze aanpak is meer gedetailleerde informatie te verwerken, eventueel afkomstig uit gedragswetenschappelijk of bedrijfseconomisch onderzoek.

Concreet zou een onderzoeksopzet er als volgt uit kunnen zien.

1. Eerste opzet van het model, dataverzameling
2. Schatting van relaties

3. Experimenten met diverse specificaties
4. Simulatie met evt. verwerking extra informatie
5. Afronding, rapportage

Gelijktijdig met de fasen 1, 2 en 3 kan bedrijfseconomisch/sociologisch onderzoek plaatsvinden naar het gedrag van individuele adverteerders. De informatie die dit onderzoek oplevert wordt in de simulatie (fase 4) verwerkt.

REFERENTIES

ALSEM, K.J., M.A. BOORSMA en P.S.H. LEEFLANG (1982): Een aanzet tot de verklaring van de inkomsten van dagbladen. Instituut voor Economisch Onderzoek, Faculteit der Economische Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen, onderzoeksmemorandum nr. 120.

ALSEM, K.J., M.A. BOORSMA, G.J. van HELDEN, J.C. HOEKSTRA, P.S.H. LEEFLANG, H.H.M. VISSER (1982): De aanbodstructuur van de periodiek verschijnende pers in Nederland. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Voorstudies en achtergronden mediabeleid M9, 1982.

BOOM, J.H. (1982): Lokale omroep en lokale pers. Model voor de exploitatie van lokale omroepreclame. Nota aangeboden aan de minister van WVC. Meppel.

CHIJS, P. van der (1976): De invloed van de etherreclame op de Nederlandse dagbladpers. Erasmus Universiteit Rotterdam, Centrum voor Bedrijfseconomisch Onderzoek, vakgroep Marktanalyse en Bedrijfsstatistiek 7707/M.

CHOW, G.C. (1960): Tests of equality between sets of coefficients in two linear regressions. *Econometrica*, 28, p. 591-605.

CONCENTRATIE-TENDENSEN IN DE PERS, Interdepartementale commissie (1970): Rapport van de interdepartementale commissie concentratie-tendensen in de pers uitgebracht aan de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk.

COWLING, K., J. CABLE, M. KELLY and T. McGUINNESS (1975): Advertising and economic behaviour. MacMillan Press, London/Basingstoke.

DERKSEN, J.H. (1964): Rapport inzake mogelijke richtlijnen voor de verdeling van de opbrengsten van televisiereclame. Eindhoven.

ENGWALL, L. (1975): The structure of the Swedish daily press. *The Scandinavian Journal of Economics*, 3, p. 318.

ETTER, H.R. (1980): Fernsehreclame in den Niederlanden. Die Höle des Löwen. Bern.

GADOUREK, I., P.S.H. LEEFLANG, G. van VELDHoven (1977): Onderzoek naar de effecten van STER-reclame. Een vooronderzoek. Rapport aan het ministerie van CRM.

INTERNATIONAL PRESS INSTITUTE (1959): The challenge of TV to the press. Zürich.

JUDGE, G.G., W.E. GRIFFITHS, R.C.HILL, T.C. LEE (1980): The theory and practice of econometrics. Wiley.

LEEFLANG, P. en BEUKENKAMP, P. (1981): Probleemgebied marketing. Een management-benadering. Stenfert Kroese-Leiden/Antwerpen.

LENSEN, A.C.M. en G.J. van der PIJL (1976): Rentabiliteits-onderzoek. Nederlandse Dagbladpers. Economisch Instituut Tilburg.

NAERT, P. and P. LEEFLANG (1978): Building implementable marketing models. Martinus Nijhoff, Leiden/Boston.

NEDERLANDSE DAGBLADPERS, Vereniging de (1981): Dagbladen en media-toekomst. Amsterdam.

NEDERLANDSE NIEUWSBLADPERS van TIJDSCHRIFT-UITGEVERS (1982): Tijdschriften en mediabeleid. Amsterdam.

NEDERLANDSE VERENIGING VAN ERKENDE RECLAMEADVIESBUREAUX (VEA): Reclamebestedingen in Nederland. Amsterdam. Verschijnt jaarlijks.

SCHMALENSSEE, R. (1972): The economics of advertising. Amsterdam: North-Holland.

SCHOONDERBEEK, J.W. (1975): Notitie t.b.v. de Persraad, 22-1-1975. Pelser, Hamelberg, Van Til & Co.

SIMON, J.L. (1970): Issues in the economics of advertising. Urbana: University of Illinois Press.

THEIL, H. (1971): Principles of Econometrics. Wiley.

THEIL, H. (1975): Theory and measurement of consumer demand. North-Holland/-American Elsevier.

WETENSCHAPPELIJKE RAAD VOOR HET REGERINGSBELEID (1982): Samenhangend mediabeleid. Rapporten aan de Regering 24, 1982.

EEN VOORSTEL VOOR EEN GECOMBINEERD ONDERZOEK NAAR INKOMSTENDERIVING VAN DE PERS DOOR UITBREIDING VAN ETHERRECLAME

Paul van den Heuvel, 30 september 1983.

1. Inleiding

In het rapport "Pers en etherreclame" (ADV 83-2) worden de mogelijkheden nagegaan van een econometrisch onderzoek naar de eventuele schade die de pers ondervindt vanwege een vermindering van de advertentie-(=reclame-)inkomsten door een uitbreiding van de etherreclame. Er wordt o.a. geconstateerd dat het zinvol is om naast een econometrische methode ook een "micro"-benadering te volgen.

Het onderhavige voorstel is een aanzet om te komen tot een combinatie van twee deelprojecten met de bovengenoemde optiek.

Daartoe zal in Sectie 2 ingegaan worden op zowel het te onderzoeken objekt als op de methode van onderzoek. In Sectie 3 wordt de microkant nader belicht. Voor wat betreft de makrokant kan verwezen worden naar het bovengenoemde rapport. In Sectie 4 wordt ingegaan op de integratie van de deelprojecten. Tenslotte komt in Sectie 5 de organisatie aan de orde.

2. Tweedeling in niveau's en objekt; twee deelprojecten

De advertentie-problematiek kan op verschillende manieren benaderd worden. In deze sektion zal een mogelijke indeling van die benaderingen worden gegeven.

Op de eerste plaats kan een onderscheid gemaakt worden in micro- en makro-niveau naar de mate van aggregatie.

Onder mikro-niveau verstaan we het niveau van de individuele beslisser (dagblad, adverterend bedrijf etc.). Makro-niveau wordt omschreven als het niveau van een categorie van die individuen. Zo kan b.v. de pers onderverdeeld worden in dagbladen, nieuwsbladen, huis-aan-huisbladen en tijdschriften. (Andere indelingen zijn denkbaar).

Verder maken we een onderscheid naar objekt. Hierbij zal een onderscheid gemaakt worden tussen inkomsten en uitgaven: We kunnen advertenties zien als inkomsten voor de media en als bestedingen van de adverteerders.

Het projekt wordt qua aanpak ingedeeld in twee parallel lopende deelprojecten.

- A. econometrische aanpak, uitgevoerd door het E.I.T.
- B. bedrijfseconomische, bedrijfssociologische resp. psychologische aanpak, uitgevoerd door het E.I.T. in samenwerking met het Instituut voor Sociaal-wetenschappelijk Onderzoek (I.V.A.) te Tilburg.

Benadering A is hoofdzakelijk macro, B geheel micro van niveau. In de fase die daarna komt, worden de deelprojecten geïntegreerd.

Hoe dit kan gebeuren wordt in de volgende sectie besproken.

In Figuur 1 wordt een illustratie gegeven van de opzet. De letters A en B sluiten aan bij de hierboven genoemde benaderingen. De figuur zal in het onderstaande besproken worden.

		Niveau	
		macro	micro
Objekt	Inkomsten (media)	A ₁	A ₂ B ₁
	Uitgaven (adver- teerders)	A ₃	B ₂

Fig.1. Indeling van het onderzoek

- A₁ Verklaring van de inkomsten van de media op macro-niveau, vgl. Alsem, Boorsma en Leeftang (1982) en Van der Chijs (1976). De media worden, zoveel als de beschikbaarheid van data toestaat, uitgesplitst.
- A₂ Hetzelfde kan voor individuele dagbladen gebeuren, vgl. Alsem, Boorsma en Leeftang (1982).
- B₁ Bedrijfseconomisch onderzoek naar de reclame-inkomsten en -kosten van verschillende media, de rol van reclamebureau's, de rol van individuele bladen binnen concerns enz.

Bij het onderzoek naar de uitgaven zijn vooral van belang

- bepaling van de hoogte van het budget
- bepaling van de verdeling van het budget over media.

A₃ Verklaring van advertentie-allocaties uit inkomens- en prijstermen

B₂ Onderzoek naar individueel adverteergedrag van bedrijven, individuen, overheid etc. De bovenstaande punten die m.b.t. het reclamebudget genoemd worden, staan centraal.

De nadruk van het onderzoek zal liggen op A₁ en B₂.

3. Het onderzoek op microniveau

In de vorige sectie is een analyse gegeven van de verschillende invalshoeken en methoden om de problematiek te bestuderen. In deze sectie zal worden ingegaan op het in Figuur 1 met B₂ aangegeven gedeelte, het onderzoek op microniveau naar advertentie-uitgaven. Het onderzoek zal gericht worden op de overheveling van persreclame naar etherreclame.

Zoals opgemerkt in de vorige sectie dient zowel de bepaling van de hoogte van het reclamebudget als de verdeling ervan beschouwd te worden. Beide aspecten zijn immers niet onafhankelijk van elkaar. In de literatuur worden zij vaak juist wél gescheiden behandeld.

J. Simon (1970) toont aan dat de hoogte van het budget erg star wordt bepaald. Vaak is het een vast percentage van de omzet of de verwachte omzet. Het kan ook zijn dat het budget wordt bepaald door het budget uit de vorige periode met een bepaald percentage te verhogen. We dienen wel te weten te komen in hoeverre de verschillende methoden toegepast worden.

Er zijn een aantal modellen ontwikkeld om reclamegelden te verdelen over media. Voor ons onderzoek is het echter vooral van belang hoe de reclame-allocatie in werkelijkheid plaatsvindt. Men zou zich af kunnen vragen in hoeverre de beschikbare modellen gebruikt worden.

H. Simon en Thiel (1980) constateren dat van de door adviesbureau's en uitgeverijen in West-Duitsland beschikbaar gestelde programma's vooral de meer eenvoudige gebruikt worden.

Welk deel van de reclamebestedingen is door dit soort programma's bepaald? Waarschijnlijk maar een klein deel. Zelfs als mediaselectieprogramma's worden gebruikt, dan worden de resultaten vaak nog naar eigen inzicht gewijzigd. Marschden (1967) merkt op dat de reclamebeslissingen zodanige compromisoplossingen zijn, dat van de theorie niet veel terug te vinden is.

De literatuur over mediaselectie houdt zich dus voornamelijk bezig met normatieve modellen. Het onderzoek naar de media-allocatie op microniveau dient zich te richten op de werkelijke beslissingen die door adverteerders genomen worden.

Het onderzoek zal beginnen met het verzamelen en bestuderen van relevante literatuur. In het daaropvolgende stadium vindt dataverzameling plaats bij adverteerders, b.v. in de vorm van enquêtes of panel-onderzoek. Vervolgens kan een evaluatie gemaakt worden.

4. Synthese

Tijdens het verloop van de deelprojekten zal er, om een juiste afstemming te bereiken, regelmatig overleg moeten plaatsvinden tussen de verschillende uitvoerders.

De resultaten van de beide deelprojekten dienen vervolgens geïntegreerd te worden. In het rapport van het vooronderzoek is voorgesteld om hiervoor een simulatiemodel te gebruiken. Een dergelijk model kan gebruikt worden om kwantitatief inzicht te krijgen in de problematiek.

Concreet gaat het bij het simulatiemodel om relaties, die de reclame als inkomsten en uitgaven weergeven en eventueel andere relevante relaties. Deze relaties worden in de vorm van vergelijkingen geleverd door de deelprojekten. Deze relaties worden gericht op de analyse van de substitutiemogelijkheden van reclame tussen ether en pers.

5. Organisatie

Voor beide deelprojecten wordt hieronder een tijschema met fasering gegeven.

Deelproject A

1. eerste opzet van het model, dataverzameling	3 manmaanden
2. schatting van relaties	2 manmaanden
3. experimenten met diverse specificaties	2 manmaanden

Deelproject B

1. literatuuronderzoek	2 manmaanden
2. dataverzameling	3 manmaanden
3. evaluatie	2 manmaanden

Synthese

1. opzetten van een simulatiemodel	4 manmaanden
2. afronding, rapportage	2 manmaanden

De deelprojecten A en B vinden tegelijk plaats. Wat betreft deelproject B kan worden gerekend op het advies van prof. dr. J. van Cuilenburg van de Vrije Universiteit. Tevens wordt met betrekking tot dit deelproject ondersteuning gezocht bij het Instituut voor Sociaal-wetenschappelijk Onderzoek (I.V.A.). Hierbij wordt met name gedacht aan de dataverzamelingsfase (vragenlijsten, panel-discussies e.d.).

6. Literatuur

ALSEM, K.J., M.A. BOORSMA en P.S.H. LEEFLANG (1982)

Een aanzet tot verklaring van de inkomsten van dagbladen; Instituut voor Economisch Onderzoek, Faculteit der Economische Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen, onderzoeksmemorandum nr. 120.

CHIJS, P. van der (1976)

De invloed van de etherreclame op de Nederlandse dagbladpers; Erasmus Universiteit Rotterdam, Centrum voor Bedrijfseconomisch Onderzoek, vakgroep Marktanalyse en Bedrijfsstatistiek 7707/M.

GENSCH, D.H. (1970)

Media factors: a review article; Journal of Marketing Research, 7, p. 216-225

HEUVEL, P. van den (1983)

Pers en etherreclame; Economisch Instituut Tilburg (ADV 83-2)

MARSCHNER, D.C. (1967)

Theory versus practice in allocating advertising money; Journal of Business, 40, p. 286-302.

SIMON, H. and M. THIEL (1980)

Hits and flops among German media models; Journal of Advertising Research, 20, no.6, p. 25-29

SIMON, J.L. (1970)

Issues in the economics of advertising; Urbana: University of Illinois Press

Begroting gecombineerd onderzoek naar inkomstenderving van de pers door uitbreiding van de etherreclame.

Deelproject A

Personeelskosten 126 mandagen à f 880,--	f 110.880,--
Computerkosten	f 7.500,--
Reiskosten	f 500,--
Drukwerk	f 3.000,--
Begeleiding	f 10.000,--
Onvoorzien (5% van het bovenstaande)	<u>f 6.594,--</u>
Totaal	f 138.474,--

Deelproject B

Personeelskosten 126 mandagen à f 880,--	f 110.880,--
Reiskosten	f 1.000,--
Drukwerk	f 3.000,--
Begeleiding	f 10.000,--
Documentatie	f 1.000,--
Onvoorzien (5% van het bovenstaande)	<u>f 6.294,--</u>
Totaal	f 132.174,--

Synthese

Personeelskosten 108 mandagen à f 880,--	f 95.040,--
Reiskosten	f 500,--
Drukwerk	f 3.000,--
Computerkosten	f 15.000,--
Begeleiding	f 15.000,--
Onvoorzien (5% van het bovenstaande)	<u>f 6.427,--</u>
Totaal	f 134.967,--

Tilburg, 5 december 1983.

Mijne Heren,

Wij stellen het zeer op prijs dat u ons de mogelijkheid geeft om te reageren op de argumentatie in uw brief aan de Minister van WVC aangaande het door ons voorgestelde onderzoek met betrekking tot de advertentiemarkt. De hieronder gegeven reakties zijn ook al uitgesproken bij de door ons in een vergadering van 24 oktober 1983 op het voorstel gegeven mondelinge toelichting. Het lijkt ons zinvol die reakties hier schriftelijk vast te leggen.

Onze reakties betreffen drie punten nl.:

- 1' de voorspelkracht die kan worden bereikt met nieuw econometrisch onderzoek;
- 2' de waarde van een aanvulling van econometrisch onderzoek met onderzoek op micronivo;
- 3' de waarde van een simulatiemodel dat is geconstrueerd op grond van informatie verkregen uit econometrisch en microeconomisch onderzoek.

Wij gaan op ieder van deze punten nader in:

- 1' In het door dr. van den Heuvel uitgevoerde vooronderzoek wordt geconstateerd dat in het tot nog toe uitgevoerde econometrische werk de beschikbare methoden niet uitputtend zijn onderzocht. Verder onderzoek zou dus kunnen leiden tot verbeteringen in de betrouwbaarheid van voorspellingen over de ontwikkeling van de advertentiemarkt. Dit kan echter niet worden gegarandeerd.

-2-

Betrouwbaar cijfermateriaal is slechts op een betrekkelijk hoog aggregatienivo (dagbladpers/tijdschriftpers/radio/TV) beschikbaar. Door verbeterde schattingsmethoden is dit aggregatienivo niet te veranderen. Mogelijkheden om op een lager aggregatienivo te werken zijn voor dagbladen beperkt, maar voor b.v. tijdschriften niet voorhanden. Daarmee is echter o.i. niet gezegd dat uitspraken op het aggregatienivo dat wel haalbaar is niet beleidsmatig zinvol kunnen zijn.

- 2' Microeconomisch onderzoek kan naar onze mening het inzicht in het functioneren van de advertentiemarkt vergroten, juist als dit onderzoek in aanvulling op econometrisch onderzoek wordt gedaan. Het gaat er dan om door middel van expert opinions de conclusies van het econometrisch onderzoek te begrijpen, aan te scherpen, aan te vullen of te corrigeren. Bovendien zouden verschillen in opvattingen over het functioneren van de advertentiemarkt kunnen worden geformuleerd. Een simulatiemodel kan dan zodanig worden geconstrueerd dat deze verschillende opvattingen op hun consequenties kunnen worden doorgerekend.
- 3' Simulatiemodellen vinden niet hun grootste kracht in het voorspellen van toekomstige ontwikkelingen maar in het vastleggen van dat deel van systemen, waarover met een grote mate van zekerheid uitspraken gedaan kunnen worden. Rond deze kern kunnen dan veronderstellingen worden geïntroduceerd over dat deel van het systeem waarover geen of minder zekerheid bestaat. Vult men tenslotte gegevens cq. schattingen in van die grootheden die de ontwikkeling van een systeem bepalen dan kunnen uitspraken worden gedaan over de ontwikkeling van het systeem als men uitgaat van de ingevoerde veronderstellingen. Zodoende bereikt men een grote mate van consistentie in het analyseren van beleidsopties en de grootste mate van inzicht in de verschillen tussen deze opties.

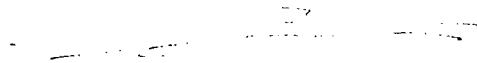
Uit het bovenstaande moge nogmaals blijken dat ons inziens het door ons voorgestelde onderzoek wel degelijk tegemoet kan komen aan de behoeften tot

meer inzicht in de substitutie van reclamer tussen ether en pers. Met name de door een simulatiemodel te bereiken consistentie in het analyseren van beleidsopties lijkt ons daarbij van groot belang.

Wel onderkennen wij dat de door ons voorgestelde aanpak geen 100 procent betrouwbare voorspellingen zal opleveren. Daarom is er zeker sprake van een afweging van opbrengsten en kosten van een dergelijk onderzoek. Die afweging is niet aan ons. Wij willen op dit punt dan ook alleen opmerken dat wij geen mogelijkheden zien de kosten van het onderzoek belangrijk te beperken zonder ook belangrijke concessies te doen aan de kwaliteit van het onderzoek en dus aan de kwaliteit van de resultaten.

Met vriendelijke groet

STICHTING ECONOMISCH INSTITUUT TILBURG

Drs. G.J. van der Pijl

Vervolg bijlage 7

Brief d.d. 14 maart 1984 van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur aan het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers inzake onderzoek advertentiemarkt

Geacht Bestuur,

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de resultaten van het verkennende onderzoek, dat het Economisch Instituut Tilburg heeft uitgevoerd naar (uitbreiding van) zendtijd voor etherreclame en de gevolgen daarvan voor de pers. Het betreffende rapport 'Pers en etherreclame, de zin van econometrisch onderzoek', alsmede een voorstel van het EIT voor verder onderzoek, hebt u mij doen toekomen met bovengenoemd begeleidend schrijven, waarin u tot de conclusie komt dat er geen aanleiding bestaat het voorgestelde nadere onderzoek te doen uitvoeren.

U komt tot deze slotsom, omdat u enerzijds betwijfelt of het beoogde onderzoek zal leiden tot bruikbare resultaten terwijl u anderzijds wijst op de hoogte van de begrote onderzoekskosten. De reactie van het EIT op uw bezwaren vormde geen aanleiding om op uw overwegingen en conclusies terug te komen. Ik meen dat uw bezwaren tegen verder onderzoek terecht zijn en heb dan ook besloten daarvan af te zien.

Inmiddels heb ik de betrokken organisaties (STER, NOTU, NDP, NNP) het EIT-rapport + onderzoekvoorstel ter kennisneming toegezonden en hen mijn conclusie ter zake meegedeeld. Ook aan het EIT heb ik inmiddels bericht, verder onderzoek niet opportuun te achten.

Hoogachtend,

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,

(w.g.) mr. drs. L.C. Brinkman

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur d.d. 24 januari 1984 inzake het tweede interimrapport van de projectgroep externe advisering

Mijnheer de minister,

Bij uw brief van 12 december 1983 stelde u het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers in de gelegenheid schriftelijk te reageren op voor dit college relevante passages van het tweede interimrapport van de projectgroep externe advisering. Gevolg gevend aan deze uitnodiging bieden wij u hierbij ons commentaar aan.

In dit commentaar gaan wij in het bijzonder in op de in paragraaf 4.4.4. van het rapport weergegeven opmerkingen van de projectgroep inzake een mediaraad. In die paragraaf verklaart zij geen bezwaar te zien het Bedrijfsfonds in een mediaraad te laten opgaan. Daarbij brengt de projectgroep wel tot uitdrukking de specifieke taakstelling van het Bedrijfsfonds voor de Pers te onderkennen. Juist op grond van die specifieke taakstelling kunnen wij het standpunt van de projectgroep, inzake een eventueel opgaan van het Bedrijfsfonds in een mediaraad, niet onderschrijven, hetgeen in het navolgende wordt toegelicht.

1. Taken Bedrijfsfonds

Ons bestuur vervult sedert de oprichting van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers de volgende specifieke taken:

- Voeren van overleg met potentiële aanvragers voor financiële steunverlening aan persorganen over mogelijkheden en voorwaarden van financiële steunverlening. In dat verband functioneren wij als vraagbaak voor belanghebbenden en in die zin tevens als 'buffer' tussen persorganen en overheid i.c. de minister van WVC.
- Toetsen van ingediende steunverzoeken aan de in de statuten neergelegde criteria voor steunverlening.
- Instellen van bankonderzoek inzake aanvragen en van eventueel eigen onderzoek.
- Beoordelen van bankrapporten en adviseren aan de minister van WVC over in behandeling genomen steunaanvragen en in dat verband overgelegde projecten, gericht op herstel van rentabiliteit.
- Uitvoering geven aan beslissingen van de minister over aanvragen. In dat kader voeren wij overleg met betrokkenen en de Nationale Investeringsbank, die in onze opdracht een overeenkomst inzake kredietverlening voorbereidt en afsluit. Tevens houden wij daarbij toezicht op de naleving van kredietvoorwaarden.
- Adviseren aan de minister over het beheer van het fonds en over eventuele wijziging van de statutaire bepalingen inzake de werkingssfeer van het fonds.
- Initiëren, instellen en begeleiden van algemeen economisch en ander onderzoek inzake ontwikkelingen in de pers en in dat verband tevens voeren van overleg met organisaties in de bedrijfstak.

Sedert januari 1983 zijn als gevolg van de invoering van een compensatieregeling voor dagbladen met aanvullende maatregelen naast vorengenoemde tevens de volgende taken aan ons bestuur opgedragen:

- Ontwerpen van en adviseren over (de criteria en voorwaarden van) de compensatieregeling voor dagbladen en het uitvoeren van beslissingen van de minister over compensatie-aanvragen. In dat verband voeren wij ook overleg met (potentiële) aanvragers en beoordelen wij projecten die aan aanvragen ten grondslag liggen en die gericht zijn op structurele verbetering van het betrokken blad. Daarbij is in onze taak tevens begrepen het initiëren, instellen en begeleiden van verder onderzoek inzake de compensatieregeling voor dagbladen, gericht op verbetering van de doelmatigheid en effectiviteit van de regeling. Daarnaast voeren wij regelmatig overleg met organisaties in de bedrijfstak.
- Toezien op de voorwaarden van de compensatie-uitkeringen en periodiek rapporteren hierover aan de minister.
- Voeren van overleg over, beoordelen van en adviseren over aanvragen tot financiële bijdragen à fonds perdu voor bijzondere doeleinden waaronder voor organisatie-onderzoek bij verlieslijdende dagbladen, voor onderzoek dat de persbedrijfstak als geheel ten goede komt en voor projecten van meerdere persorganen gezamenlijk.

2. De positie van het Bedrijfsfonds in het kader van een mediaraad.

De onder 1. genoemde specifieke taken, deels adviserend en deels sterk uitvoerend, geven ons bestuur een geheel eigen positie. Wij vrezen dat die taken binnen een mediaraad niet voldoende tot hun recht zullen komen naast de andere werkzaamheden van zo'n college. Niet alleen bestaat dan het gevaar dat het eigen karakter van deze taken onvoldoende wordt onderscheiden van dat van andere activiteiten van een mediaraad b.v. op het gebied van de omroep. Ook is het met het oog op de omvang van het advieswerk inzake de omroep en de pers in het algemeen denkbaar dat de taken van het Bedrijfsfonds aan dat andere advieswerk ondergeschikt worden gemaakt. Het terrein van onze activiteiten, t.w. de noodlijdende pers en daarmee de in gevaar verkerende persverscheidenheid, is dermate specifiek dat dit niet in het werkgebied van een mediaraad zou dienen te worden ondergeschoven.

Daarnaast vragen de specifieke taken van ons bestuur een toenemende specialistische deskundigheid inzake financieel-economische en bedrijfsorganisatorische vraagstukken op het gebied van de pers. Wanneer de taken van het fonds in die van een mediaraad zullen opgaan zal voor deze deskundigheid onvoldoende ruimte zijn.

Bovendien verwachten wij dat dan tevens de specifieke betekenis van ons bestuur, waarvan de leden op geen enkele wijze bindingen hebben met organen en organisaties op het gebied van de media, als vraagbaak voor potentiële aanvragers voor financiële steunverlening zal verdwijnen. Bedoelde aanvragers zullen in mindere mate bereid zijn hun vertrouwelijke bedrijfsgegevens over te leggen aan een college dat tevens op andere mediagebieden omvangrijke taken verricht. Daarmee zal ook de hoofddoelstelling van het Bedrijfsfonds: het medewerken aan handhaving c.q. bevordering van verscheidenheid in het perswezen ernstig gevaar lopen.

Zeker indien zo'n mediaraad qua ledental omvangrijker zal zijn dan ons bestuur (7 leden) – hetgeen aannemelijk lijkt gelet op de door de projectgroep beoogde taken van zo'n raad – zal aan de toegankelijkheid, flexibiliteit en het eigenstandige karakter van het Bedrijfsfonds een einde komen.

3. Aanbeveling

Op grond van de vorengenoemde overwegingen dringen wij er bij u op aan, het Bedrijfsfonds voor de Pers niet in een mediaraad te laten opgaan. Dientengevolge adviseren wij u, onze bezwaren hiertegen in uw standpuntbepaling over het interimrapport over te nemen en kenbaar te maken in uw reactie aan de projectminister voor de reorganisatie van de rijksdienst.

Hoogachtend,
namens het bestuur,

(w.g.) prof. drs. J.W. Schoonderbeek,
voorzitter

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur d.d. 27 januari 1984 inzake de medianota

Mijnheer de minister,

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers biedt u hierbij eigener beweging een advies aan over de Medianota van de regering van augustus 1983. Wij achten het nuttig u dit advies voor te leggen, mede om uw bijzondere aandacht te vragen voor enkele zaken betreffende pers en persbeleid die naar ons oordeel in de nota en in de discussie daarover minder of onvoldoende belangstelling hebben gekregen.

1. Functie van het geschreven woord

– *Wie schrijft het 'woord'*
Wie penseelt het 'beeld' –

Vrij naar J.C. van Schagen, 1938-1940

Niet alleen in het WRR-rapport Samenhangend Mediabeleid, waarover wij in februari 1983 adviseerden, maar ook in de medianota van de regering ontbreekt een evenredige aandacht voor de pers in relatie tot overige – audiovisuele – media. Meer in het algemeen komen het belang en de functie van de pers (krant en tijdschrift) voor de samenleving in het rapport en in de nota onvoldoende aan de orde.

De gedrukte pers vormt een wezenlijke schakel in het proces van totstandkoming en overbrenging van het geschreven woord. Het geschreven woord heeft in onze cultuur een eigenstandige waarde voor de informatievoorziening van de burgers. Het vormt bijvoorbeeld een uitgesproken middel tot reflexie en tot het stimuleren van de verbeelding. In dit licht beschouwd vervullen de media die het geschreven woord brengen, w.o. de pers, voor de samenleving essentiële functies.

*'Allereerst dan het oude maar nog steeds in
onze maatschappij gewortelde, dat bescherming
en waar nodig vernieuwing verdient.'*

Medianota, pag. 7

De onvervangbare betekenis van het geschreven woord voor de samenleving brengt met zich mee, dat voorzover het gericht is op deelname aan de markt, de bescherming daarvan niet uitsluitend door die markt zelf mag worden bepaald. Overigens stellen wij hierbij voorop, dat het marktmechanisme in dit verband als een gegeven wordt aanvaard. De constatering van dit feit houdt geen waardeoordeel over het marktmechanisme als organisatie-principe in onze samenleving in. Tegen deze achtergrond moet onze opvatting worden gezien dat waar het marktmechanisme op het gebied van het geschreven woord tekort schiet, de overheid een taak heeft. Die taak dient er in het bijzonder op gericht te zijn, in nieuwe audiovisuele ontwikkelingen de eigen plaats van de pers in traditionele en in nieuwe verschijningsvormen zoveel mogelijk in stand te houden en waar mogelijk te bevorderen.

Op dit algemene uitgangspunt willen wij hier de nadruk leggen, omdat het de basis en de achtergrond vormt van het persbeleid van de overheid in het algemeen en van het financiële steunbeleid in het bijzonder.

2. Etherreclame en de pers

– *Om de etherreclame valt een hek te plaatsen* –

Vrij naar Medianota, pag. 10

Aan uitbreiding van de etherreclame, als mogelijke financieringsbron voor een verruiming van omroepzendtijd, zijn gevaren voor de pers verbonden, hetgeen op grond van eerdere ervaringen op dit gebied zeer wel aannemelijk is. Uitbreiding van de etherreclame, ook al zou die uitbreiding blijkens de medianota beperkt blijven, zou de ongunstige financieel-economische positie van sommige persorganen nog ongunstiger maken, met alle gevolgen van dien voor persverscheidenheid. Met het oog hierop adviseren wij u de voorgenomen uitbreiding van de etherreclame in heroverweging te nemen. In ons advies van 19 december 1983 stelden wij u op de hoogte van de resultaten van een vooronderzoek naar de effecten van de etherreclame voor de pers. Wij houden ons beschikbaar u ook in dit verband met advies over de eventuele mogelijkheden van verder onderzoek terzijde te staan.

3. Financiële steunverlening aan de pers

3.1.

'En tegelijkertijd is cultuur in brede zin de ontplooiing van menselijke activiteit; niet de bevriezing daarvan.'

Medianota, pag. 10

Met waardering hebben wij kennis genomen van het besluit van de regering, vermeld op pag. 3 van de medianota, uitbreiding te geven aan de huidige steunmogelijkheden uit het Bedrijfsfonds voor de Pers, zodanig dat ook steunverlening aan nieuwe persorganen mogelijk wordt. Reeds bij verschillende gelegenheden wezen wij erop dat beperking van de steunmogelijkheden uit het fonds tot uitsluitend bestaande persorganen het gevaar in zich draagt, dat van het fonds alleen een conserverende werking op de pers uitgaat. Met de verruiming van de werkingssfeer van het fonds tot nieuwe persorganen wordt recht gedaan aan de dynamiek die aan het functioneren van de pers voor de samenleving en voor het geschreven woord eigen is.

3.2.

'Overige gezamenlijke belangen (...) verdienen al evenzeer gezamenlijke behartiging.'

Medianota, pag. 10

Een ander belangrijk facet van het financiële steunbeleid voor de pers, waarop wij hier nog de aandacht willen vestigen, vormt de sedert januari 1983 ingevoerde mogelijkheid van financiële steunverlening aan gezamenlijke projecten van meerdere persorganen en aan onderzoek dat de persbedrijfstak als geheel ten goede komt. In dat kader is ook de mogelijkheid beschikbaar gekomen van financiële steun aan gezamenlijke projecten door middel waarvan b.v. kostenverspilling kan worden tegengegaan. Dergelijke gezamenlijke activiteiten – voorzover niet te bekostigen uit eigen middelen en voorzover ze redactionele identiteiten in beginsel onverlet laten – genieten onze voorkeur boven een groeiend aantal van individuele kostengenererende projecten.

3.3.

'Van de technische ontwikkelingen kunnen we vaak vele voordelen trekken.'

Medianota, pag. 11

De onder 3.2. genoemde nieuwe steunmogelijkheid kan ook aantrekkelijk zijn in het kader van het stimuleren van nieuwe technische ontwikkelingen in of met betrekking tot de pers, zoals bv. op het gebied van zet- en druktechnische en audiovisuele technieken, w.o. kabelkrant. Door middel daarvan zou de pers haar verschijningsvorm aan nieuwe omstandigheden op mediagebied kunnen aanpassen, zulks om haar functie ten behoeve van het geschreven woord veilig te stellen. Wij beraden ons nog nader over de mogelijkheid onderzoek op dit gebied te bevorderen.

3.4.

– Geld is immers niet altijd een alternatief voor cultuur om de maatschappij draaiende te houden –

Vrij naar medianota, pag. 10

Bij beschouwing van het dynamische karakter van het perswezen rijst nog een andere vraag, nl. of de huidige exploitatievormen voor persorganen en het eerder in dit advies genoemde marktmechanisme toereikend zijn voor behoud en bevordering van persverscheidenheid en van de waarde van het gedrukte woord.

Wij achten het mede tot onze taak, waar mogelijk door middel van onderzoek de helpende hand te bieden bij het beantwoorden van een vraag als deze.

4. Mediaraad

*– Het Bedrijfsfonds voor de Pers:
Tom Poes in Bommelland? –*

In de medianota kondigt de regering verder het voornemen aan een mediaraad te zullen vormen, waarin de Omroepraad en de Persraad zouden kunnen opgaan. De positie van het Bedrijfsfonds voor de Pers blijft in dat verband onbesproken. Inmiddels heeft de voor uw ambtgenoot van Binnenlandse Zaken ingestelde Projectgroep Externe Advisering in haar tweede interimrapport aanbevolen ook het Bedrijfsfonds voor de Pers in zo'n mediaraad te laten opgaan.

Over deze aanbeveling hebben wij u onlangs, nl. op 24 januari, een afzonderlijk advies voorgelegd, waarin wij er bij u op aandrongen het Bedrijfsfonds voor de Pers niet in zo'n mediaraad te laten opgaan, zulks vooral gelet op de specifieke taken van het fonds (deels adviserend en deels uitvoerend).

Hoogachtend,
namens het bestuur,

prof. drs. J.W. Schoonderbeek,
voor deze,

(w.g.) drs. L. Lichtenberg,
secretaris

